

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne

Katedra politológie

Political Science Forum

Politologické Fórum

Political Science Forum: Aims of the Journal

Political Science Forum is a semi-annual, international, scientific and peer-reviewed journal of the Consortium of two European universities (Alexander Dubček University of Trenčín, Slovakia and Catholic University of Valencia, Spain). It covers broad range of topics in political science, international relations, philosophy, social work, social anthropology and law. The journal is aimed to be read by the scholars in respective fields as well as its students and broader public. Periodicity of the journal is twice a year, in June and December.

Politologické fórum: Ciele časopisu

Politologické fórum je polročne vydávaný medzinárodný vedecký a recenzovaný časopis konzorcia dvoch európskych univerzít (Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka a Katolíckej univerzity vo Valencii). Pokrýva široký okruh tém z oblasti politických vied, medzinárodných vzťahov, filozofie, sociálnej práce, sociálnej antropológie a práva. Časopis je určený odborníkom v daných vedných odboroch, ako aj študentom a širšej verejnosti. Časopis vychádza v júni a v decembri.

Editor-in-chief / Hlavný redaktor: Karol Janas, Alexander Dubček University of Trenčín (TnUAD), Slovakia

General Editor / Výkonný redaktor: Marcel Lincényi, TnUAD, Slovakia

Editor for English and Indexing Process / Editor pre anglický jazyk a proces indexácie: Marián Bušša, TnUAD, Slovakia

Technical Editor / Technický editor: Richard Klimaček, TnUAD, Slovakia

Editorial Board / Redakčná rada:

Oliver Andonov, MIT University Skopje, Macedonia; **Irena Bačlija**, University of Ljubljana, Slovenia; **Samuel Čelovský**, TnUAD, Slovakia; **Elena Delgadová**, TnUAD, Slovakia; **Miro Haček**, University of Ljubljana, Slovenia; **Pavol Hrivík**, TnUAD, Slovakia; **Petr Just**, Metropolitan University Prague, Czech Republic; **Rastislav Kazanský**, Matej Bel University, Slovakia; **Rudolf Kucharčík** EUBA, Slovakia; **Marcel Lincényi**, TnUAD, Slovakia; **Ginés Marco**, Catholic University of Valencia, Spain; **Adriana Vasiľková**, Matej Bel University, Slovakia; **Miquel Àngel Oltra Albiach**, University of Valencia, Spain; **David Schriffli**, Austrian Academy of Sciences, Austria; **Antonín Staněk**, Palacký University Olomouc, Czech Republic; **Pavol Tišliar**, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovakia; **Dubravka Valić Nedeljković**, University of Novi SAD, Serbia; **Katerina Veljanovska**, MIT University Skopje, Macedonia; **Luisa Vicedo**, Catholic University of Valencia, Spain; **Jaroslav Vencálek**, University of Prešov, Slovakia; **Pablo Vidal**, Catholic University of Valencia, Spain. **Štefan Volner**, TnUAD, Slovakia;

Publisher / Vydáva: Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, verejnoprávna inštitúcia zriadená zákonom. IČO: 311 180 259.

Adresa redakcie: Katedra politológie TnUAD, Študentská 2, 91101 Trenčín
e-mail: politologicke.forum@tnuni.sk **ISSN 1338-6859 e. č. MK: EV 4567/12**
© TnUAD, Trenčín. Časopis je bezplatný, vychádza dva krát do roka.

Contents / Obsah

STUDIES / ŠTÚDIE:

Oliver ANDONOV - Jana KUKESKA
**DISSEMBLING AND REDEFINING OF ONE STATE AND NATION (THE
EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA THROUGH THE PRISM
OF THE POLITICAL, SECURITY, LEGAL AND INTERNATIONAL
CONSEQUENCES FOR THE MACEDONIAN STATE AND NATION) 5**

Tomáš DŽAČOVSKÝ
**ZÁRUKA PRE MLADÝCH ĽUDÍ: KOMPARATÍVNA ANALÝZA POLITIKY
ZAMESTNANOSTI MLADÝCH V REGIÓNE V4 20**

Peter ŠADLÁK
SALAFIZMUS 35

DISCUSSION / DISKUSIE:

Tomáš ALMAN
**PRIAME FORMY DEMOKRACIE NA MIESTNEJ ÚROVNI V SLOVENSKEJ
REPUBLIKE – SÚČASNÝ STAV A PERSPEKTÍVY VÝVOJA 52**

Štefan DANICS
RADIKALIZACE – FORMY A IDENTIFIKAČNÍ FAKTORY 58

Dorota HARAKAĽOVÁ
ÚLOHA ARKTICKEJ RADY PRI SPRÁVE ARKTÍDY 65

Tomáš MALEC
**E-GOVERNANCE V MESTE PRIEVIDZA A BRATISLAVA - ANALÝZA
MIERY POUŽITELNOSTI WEBOVÝCH SÍDIEL 78**

Bozidar MILANSKI
**THE ROLE OF INTERNATIONAL SECURITY SYSTEMS IN PREVENTION
OF ORGANIZED CRIME 87**

Kristína KRUPOVÁ
MENIACA SA POZÍCIA ISLAMU NA PRÍKLADE TURECKA 97

REVIEWS / RECENZIE:

Pavol HRIVÍK

Marcel Lincényi: Vybrané metódy výskumu v politológii 105

Studies

DISSEMBLING AND REDEFINING OF ONE STATE AND NATION (THE EXAMPLE OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA THROUGH THE PRISM OF THE POLITICAL, SECURITY, LEGAL AND INTERNATIONAL CONSEQUENCES FOR THE MACEDONIAN STATE AND NATION)

ROZLOŽENIE A REDEFINOVANIE JEDNÉHO ŠTÁTU A NÁRODA (PRÍKLAD REPUBLIKY MACEDÓNSKO CEZ PRIZMU POLITICKÝCH, BEZPEČNOSTNÝCH, PRÁVNÝCH A MEDZINÁRODNÝCH DÔSLEDKOV PRE MACEDONSKÝ ŠTÁT A NÁROD)

Oliver ANDONOV
Jana KUKESKA

Abstract: The creation of weak states and their political, security and economic control is a contemporary approach in conducting hybrid wars and the creation of international politics, i.e. the protection of the sphere of interests in geopolitics. The Republic of Macedonia which, following the dissolution of Yugoslavia in 1991, emerged as a state with an orderly social system in all areas, thirty years later, is a weak state which in the last four years has been brought to a state of disassembly and redefinition in terms of its statehood and nation. This will have serious historical consequences on the Macedonian nation and statehood and presents a striking example of creating a weak state in the process of geopolitical turmoil and a result of a long-term hybrid war and controlled instability. The controlled instability in the Balkans region does not apply exclusively to the Republic of Macedonia, but the same, as an unstable country, is an instrument for causing regional instability. In this paper authors will try to present the cause-effect relationships between the political, security, legal and international consequences that will in the long run arise from the destruction of the Macedonian state and nation. The order of combined action within the country through the destruction of the security system, causing political crises and long-lasting instability by use of multiple instruments as destabilizing factors driven by external power centers, ends with legal and judicial precedents and a compromise on the international position of the state. All these phases of action in all areas would not have been possible for realization if compromised persons in the security structures, political leadership and judicial and legislative power in the country were previously not installed in the period of more than 25

years. In this way, it is very clear that the state is worn out and shows a weakness for normal functioning. The recovery of the country in the future requires restart of the political and security system, the judiciary and political leadership that are not compromised. In this paper, authors as contemporaries will try to explain the situation in the Republic of Macedonia and give an insight into the causal relationship for disassembling of the Macedonian nation and state.

Key words: *politics, security, legal system, international relations, weak state*

1 Introduction

The problems resulting in geopolitical shifts due to the national interests of states are foundation of the idea for national security as a crucial notion in international relations. In the international relations the so-called international security does not exist, primarily because it is only a synonym, however in practice there exist a national security exclusively. Given that the basis of any security practice is the maintenance and accomplishment of national security, we may refer to framing security as an underdeveloped concept in international relations (Boozan 2008: 26) dependent on the national security of each state. This conceptual underdevelopment of the security within the international relations reinforces the importance of the national security, which basically denotes the notions of "dominance" and "stability." It is precisely the state's dominance in international relations and its stability with regard to the internal regulation and preservation of national security that are the basis for defining a weak and a strong state. Certainly, the theoretical approach to the framing of security is directly linked to the identification of the state as a security object grounded in the idea of the state, its constitutional order and the construction and stability of the state institutions. This includes its physical foundation as well as the preservation of the biological substrate for survival of the nation.

In the modern international relations, especially in Europe, it is not to be expected that the national security would be endangered by the classical application of armed aggression (war) by any state against its neighbouring states, but that the threats mainly pertain to the hybrid wars. The main purpose of the attack on the state would be the destruction of its order from within. If we have established that the basic constituent parts of the state are:

- a. The idea of a state,
- b. The physical basis of the state and
- c. The institutional structure of the state,

then we can determine that the collapse of any of these three pillars can cause the state system to collapse and create a weak state.

The conclusion is that all states are to some extent vulnerable to military, economic and political threats, which makes the problem of national security multidimensional. In this way, the idea upon which the states are based is subject to evolution creating problems in identifying the threat to

national security and its identification. Therefore, we can conclude that states vary not only in their status as forces, but also in their weakness or strength, being part of the state system and the creation of a weak state (Ibid 88).

In fact, when the idea of the state and the institutions of the state are weak, then the state is per se less a state than the one whose idea and institutions are solid. Therefore, the lack of a national idea, the destruction of the national idea and statehood, the collapse of the state institutions through the dismantling of the security system, the legal system, fiscal and tax indiscipline, and the creation of a fundamental political instability, all together contribute to the creation of a very weak state. A key determinant of weak states is their high level of concern with home-generated security threats caused by several different sources of threat.

This process is evident in the Republic of Macedonia, which has been systematically degraded as a state for nearly three decades, including undermining on security; economic and legal grounds thus ultimately resulting in undermined the idea of statehood among the Macedonian people. In this article, we will try to briefly explain the genesis of the political destruction, the destruction of the security and legal system of Macedonia, and as an introduction to the destruction of the state or the state-building idea of the Macedonian people. Overall, the consequences of this destruction made Macedonia a weak state thus deteriorated its position in international standing.

2 The genesis of the political crisis in the Republic of Macedonia

In the last 30 years, the Republic of Macedonia has been continuously going from crisis to crisis resulting in creation of a weak state and preparation for constitutional redefinition. It is believed that the basis of this long-term strategic policy is the destruction of so-called "Macedonianism" as a national idea of the Macedonian nation for creation of its own Macedonian state, which was realized in 1944 upon the constitutional decisions of ASNOM.

If we make a retrospective and chronology of the manner in which the Macedonian nation-state idea was undermined, our analysis would be very extensive. However, there are several key moments and events that directly affect the institutional, economic, political, security and national stability of the Republic of Macedonia. Certainly, hereof the "boiling frog" method was applied, in order to keep the Macedonian people from remembering and seeing what the ultimate goal was.

Following the stake of events since 1991, it is necessary to emphasise that following a successful independence referendum on September 8, 1991, Macedonia proclaimed independence from Yugoslavia. Already in November the same year, the first Constitution of the Republic of Macedonia was adopted, and it was assessed as democratic. However, despite the Badinter Commission's report¹ stating that Macedonia deserved an

¹ The text of the Badinter Commission Report (Opinions) are published in the *European Journal of International Law*. Opinions 1-3 are reproduced in 3 EJIL 1

international recognition, the international law was violated and the violations of the Macedonian state and nation began. To prepare for this operation, the SDSM government led by Branko Crvenkovski has been corrupted and seeing a short-term benefit of coming to power in 1994, it granted the Albanians from Kosovo and South Serbia 150,000 citizenships. Creating "controlled instability" the then-President of the Republic of Macedonia Kiro Gligorov was assassinated. Although a senior Communist cadre, in terms of the national issue, the President Gligorov was firmly nationally designated as Macedonian.

The creation of preconditions for initiating a political crisis in Macedonia was also supported by creating an economically weak state, i.e. by destruction of the state's economic capacities and impoverishment of its population. This effect was achieved through the so-called transition of the social capital into private, precisely at the time of SDSM's rule with Branko Crvenkovski. Thereto, the social capital, especially the important industrial and economic complexes, was privatized by several rich man for a very symbolic prize. The privatization is there from widely considered unfair, criminal and designed to satisfy only the richest elements of the population. In this way, the economic and financial power was concentrated in a narrow circle of politically and financially powerful persons who had a direct influence on the political trends in the country. The second aspect of influence was creating of the feeling of apathy and distrust of the Macedonians towards their own state.

The mentioned creation of distrust was considered a tool for launching the next step and that is creation of a serious political crisis and destruction of state. Thereto, through the instrument of armed conflict (which was used to threaten the population in the country especially in regard with their biological survival), the next phase of the destruction of the Macedonian statehood began. Namely, the impoverished population, the devastated state-legal system and the security system, the general insecurity and distrust towards the state, have created all the conditions for weakening the Macedonia's defence capability. At this stage, the Albanian minority in Macedonia was strongly exploited and supported by various criminal structures and intelligence centres of the international community, in order to create "road" position and force the Macedonians to reformulate the Republic of Macedonia from a nation state to a "civil-multi-ethnic" state.

It is widely accepted that the ethnic community exists when the key group possesses some of the following characteristics: the correct collective name, the myth of common ancestors, common historical memories, one or more elements of differentiating a common culture, coming together in a separate homeland, a sense of solidarity for important sectors for the population (Waever et al. 1995: 53). This theoretical principle and practical

(1992) and Opinions 4-10 are reproduced in 4 EJIL 1 (1993) (available online) <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.ejil.a035855>.

rule was deliberately omitted and instead of nation and minorities, ethnic communities were created in Macedonia. This is the point of breach for complete segregation of the Macedonian society, leading to, a situation where the Albanian minority retained its national definition by connecting with Albania and Kosovo, while the Macedonians regressed from a nation to an "ethnic community". Such form of destruction by reducing one nation to an ethnic community level can hardly be recovered ever.

The recent "Treaty on friendship, good neighbourliness and cooperation" with Bulgaria as well as the "Prespa Agreement with Greece" is in support of the destruction process. Both treaties emphasize the non-existence of the Macedonian nation, while at the same time, they contest the proper historical collective name, the common history and in particular the Macedonian language — the fundamental of the common Macedonian culture. At the same time, the bilingual project in the county has opened the possibility of its complete (over time) extrusion not only in some parts of Macedonia but also in the neighbouring countries with unrecognized Macedonian minority.

Based on the theoretical approach, we can confirm that although being rare, yet the transformations of dying or born nations are present through destruction of the entire infrastructure of a nation as mentioned above. Therefore, the Macedonian nation, gradually over a period of 27 years, was led to a state of apathy and distrust of the idea of statehood. The latest developments from 2015 to 2019 brought a puppet government in order to carry out the mentioned redefinition of the state. In fact, it happened when the Government ignored the people's will on the occasion of the unsuccessful Referendum to amend the constitution and change the name of the country, and instead of withdrawing from the process by virtue of the low referendum turnout, it continued with blackmailing and intimidating MPs to vote for amendment of the Macedonian Constitution. The constitutional amendments, which were adopted by the Parliament on January 11, 2019, do not only refer to the name change from the Republic of Macedonia to the Republic of North Macedonia. The essence of these changes is much deeper, and we will explain it further in this article.

3 Brief analyses of the Constitutional Amendments of 11 January, 2019

In an attempt to provide an introduction to the legal support for the redefinition of the Republic of Macedonia and the international legal consequences on the further existence of the state and its nation, it is necessary to make a brief analysis of the Constitutional Amendments adopted on January 11, 2019. In this way, we hope that the international scientific public, as well as any interested reader, will have a clearer understanding of the consequences for Macedonia and its transformation into a weak state.

3.1 Amendment No. XXXIII²

The Amendment reads: In the Constitution, the words “Republic of Macedonia” shall be replaced with the words “Republic of North Macedonia”, and the word “Macedonia” shall be replaced with the words “North Macedonia”, except in Article 36 of the Constitution of the Republic of Macedonia.

1. Everywhere, the word Republic of Macedonia is replaced with the word Republic of North Macedonia, and it presents a complete change of the country's name. The old-name state Macedonia, especially its essential denominator "MACEDONIA" goes down in history. The newly renamed state "North Macedonia" will be a titular of a new nation (if one follows the state-nation principle), and as a new nation it implies building a new identity and history, starting in 2019.

As a result, the following questions arise:

- Did Macedonians ever exist and who were they?
- From whom (which entity-ethnic community, by which common history, culture, language, and tradition) does that new nation emerge?
- The question is not whether, but to what extent will the neighbors confiscate part or parts of the Macedonian people's history?
- What will be the consequences on the survival of the Macedonian people in future and will there be no retrograde processes regarding the death of a nation?
- What will be the further demands of the neighboring countries especially in line with the instruments and mechanisms they dispose in the process of negotiations for full membership of the EU in Macedonia?

These are not hypothetical questions, but essential scientific questions that need to be answered. Their empirical verification will only be possible in the future, depending on the political pragmatism within the country as well as the regional influences.

3.2 Amendment XXXIV

The Amendment reads: In the Preamble of the Constitution of the Republic of Macedonia, the words “as well as citizens living within its borders who are” shall be deleted, the words “the decisions of the ASNOM” shall be replaced with the words “the legal decisions cited in the Proclamation of the First Session of the ASNOM to the Macedonian people about the said session of the ASNOM”, the words “which expressed the will to create an independent sovereign state and the Ohrid Framework Agreement” shall be added after the word “year”, and the words “have decided to” shall be deleted. “

² Full text of the Amendments can be reached: https://www.sobranie.mk/the-constitution-of-the-republic-of-macedonia-ns_article-constitution-of-the-republic-of-north-macedonia.nspix

The deletion of the ASNOM's decisions has a direct impact on the deletion of the history and the state-legal continuity of the Macedonian state as well as on the historical evidence of the statehood of the Macedonian people. The insertion of: "Proclamation of the first session of the ASNOM to the Macedonian people" in place of "ASNOM Decisions" represents a historical generalization and relativization of the Macedonian nation state as a nationally constituted state of the Macedonian people in a certain historic moment according to state-building legal acts with historical and political significance. The proclamation is in fact a manifesto to the people for their introduction with important historical events, and it is not a legal nor constitutional confirmation of the state and law continuity and a historical seal of the Macedonian state. The proclamation does not mention the key legal acts that establish the Macedonian state and nation with its postulates as documents that are not permanently binding, such as:

- ASNOM as the highest legislative body and a representative body of the state power of the DEMOCRATIC (REPUBLIC) MACEDONIA, i.e. its successor is the Assembly of the Republic of Macedonia (Sojuz na borcite 2014: 5-9).
- The Macedonian language as the only official language in the Macedonian state and its entire territory (introduction to abolition of the Macedonian language and state) (Ibid: 11-12).
- Appreciation of the People's Liberation Army (renouncing the antifascist struggle) and renouncing the ideology of antifascism as a historical, cultural and democratic gain (Ibid: 10).
- Proclamation of Ilinden as a national-state holiday (questioning whether this is an introduction for abolition of Ilinden as well) and its celebration as a cornerstone of the Macedonian state, statehood and a symbol of the Macedonian people's national struggle for independence
- Avoiding ASNOM's decisions and constitutional changes actually erases the tendency to "unite the whole Macedonian people", because a new nation (North Macedonian) is being created, while also denying "the rights to full freedom and equality of all nations" in Macedonia " and therefore:
- The inclusion of the Ohrid Agreement in the preamble turns Macedonia or Northern Macedonia in the direction of undefined statehood and "binationality" as an artificial pseudo-state creation. Why the words "decided to constitute the Republic of Macedonia" are deleted from the Preamble? Does it mean that the people no longer decide but someone else does it on their behalf? This is a lexical, semantic, legal and historical question that indicates that the Macedonian people and all minorities did not decide to establish the Republic of Macedonia, but that it was resolved by someone else, or they did so at the behest of someone else. Thus, a new nation and state is created without continuity of history, composed of an amorphous mass without collective memory — history, culture, religion, language, tradition.

Therefore, in this analysis, we believe that this amendment will have a future impact that will reflect on the redefinition of the Macedonian nation from a political nation to a newly created i.e. artificially created nation without a foundation.

3.3 Amendment XXXV

The Amendment reads: 1. The Republic shall respect the sovereignty, territorial integrity and political independence of the neighboring states. 2. This amendment shall supplement Article 3 of the Constitution of the Republic of Macedonia.

This is a very unnecessary amendment aiming at defocusing the public. Namely, in the existing Constitution of the Republic of Macedonia, in article 34 Amendment I.1 it is clearly stated that "the Republic of Macedonia has no territorial claims to the neighboring states". The question is, do the neighboring states have such guarantees in their constitutions against the Republic of Macedonia?

3.4 Amendment XXXVI

The Amendment reads:

1. The Republic shall protect, guarantee and foster the characteristics and the historical and cultural heritage of the Macedonian people.

The Republic shall protect the rights and interests of its nationals living or staying abroad.

The Republic shall provide for the diaspora of the Macedonian people and of part of the Albanian people, Turkish people, Vlach people, Serbian people, Roma people, Bosniak people and others and shall foster and promote the ties with the fatherland. In doing so, the Republic shall not interfere with the sovereign rights of other states and with their internal affairs.

2. This amendment shall replace Article 49 of and Amendment II to the Constitution of the Republic of Macedonia.

Through this Amendment it is evident that the country withdraws the concern for the position and rights of the Macedonian people in the neighboring countries and for the expatriates who once left Macedonia, as provided for in article 49, paragraph 1.³

Along with the new provisions, floccules and unreasonable stipulation are inserted, as follows:

1. "The Republic shall protect, guarantee and foster the characteristics and the historical and cultural heritage of the Macedonian people" (this is unnecessary to be inserted in article 49 concerning the protection of the Macedonian people living in the Republic of Macedonia. The Constitution per se, protects all of its citizens (Macedonians included),

³ Article 49, paragraph 1, reads: The Republic cares for the status and rights of those persons belonging to the Macedonian people in neighboring countries, as well as Macedonian expatriates, assists their cultural development and promotes links with them.

guarantees and fosters the cultural and historical heritage of the Macedonian people in the Republic of Macedonia as guaranteed by Article 48 to all communities).

2. In paragraph 2 of Amendment 36, the Republic protects the rights and interests of its citizens living or residing abroad. Why is this necessary when one of the primary duties and functions of a state under the international law is to protect the interests of the nationals of his home state while they are residing abroad? The right of a state to afford protection to its citizens whilst they are abroad is a universally accepted canon of international law, and it is this right of his home state that a diplomatic agent exercises whilst looking after the interests of his co-nationals and making representations on their behalf to the government of the receiving state if they suffer harm or injury in the territories of that state (Sen 1965).

3. Paragraph 3 is the most fraudulent: "The Republic shall protect the rights and interests of its nationals living or staying abroad."⁴ Here are two logical questions: First: What are they caring for, better living, health, property, or? Or, the Republic should take care of the rights of Macedonians living abroad. • Second: Which Macedonian people will take care of? For those who have been citizens of neighbouring countries in generations and are Macedonians by gender? Or for those who by exercising their sovereign right of self-determination want to call themselves Macedonians, and their domicile states don't allow that? Or for anyone, because according to the changes within the Amendments 33 and 34, there will be no Macedonian nation nor Macedonian people but Northern Macedonian.

(As previously mentioned above in the Amendment 33, the words "Republic of Macedonia" and the word "Macedonia" are replaced by the words, North Macedonia).

4. Given these changes it is clear why the use of "Macedonian citizenship / citizens of northern Macedonia" is permitted — under the Prespa Agreement.

Hence, according to the sound logic of reasoning, several more fundamental questions arise in this analysis:

- The state withdraws from the Macedonians and Macedonian nationality in the neighbouring countries.
- In the explanations of the amendments, one cannot see any substantial necessity for amending the Constitution for the purpose of the promoting the human rights and freedoms and further development of the Republic of Macedonia but everywhere the following is used: "implementation of the Treaty with Greece for the purpose of accessing in the EU and NATO". Furthermore, this bilateral Agreement provides for procedure and content for amending the Macedonian Constitution. This, above everything, is out of common sense as one

⁴ The erased old text of this paragraph reads: the Republic cares for the cultural, economic and social rights of the citizens of the Republic abroad.

Constitution cannot be changed with bilateral agreement i.e. after the dictation of another state.

In addition, in the Prespa Agreement the official name of the Republic of Macedonia is not mentioned but the country is referred as "Second party", even though it is being subject to change with the Agreement. Some lawyers may legitimately discuss that this Agreement cannot be considered as the one entered by the Republic of Macedonia because its name is not contained in the part reserved for naming the contracting parties i.e. the signatories.⁵ Therefore, the following question arises: Is an alliance membership and interstate agreement more important than a Constitution? What about the David Ruzie's famous principle: "In no case the International Agreement can't derogate the Constitution." (Ruzie 1975). This is obviously so opposite the international law and unknown for the international relations where states appear as main legal entities.

4 Legal "support" for the redefinition of the state and the international consequences thereupon

Legal arguments for amending the State Constitution with the ultimate aim of accomplishing the above mentioned state redefinition are difficult to be found in any legal source, law textbook or law authority in the world. The innovation of finding such argumentation as an impossible mission will long be studied by law students as a school example of (authoritarian) rule of a government formed by violation of the rule of law principle.

The illegitimacy of the election of Government after the 2016 parliamentary elections is the first step in undermining the country's constitutional and legal system and introducing a definitive redefinition of the same. It first started with an illegitimate and impertinent attempt to elect a President of the Assembly, which grossly violated the very clearly defined articles of the Constitution, the Law on Parliament and the Rules of Procedure of the Assembly of the Republic of Macedonia.

Resolving the longstanding name dispute between Macedonia and Greece has resulted in conclusion of the Prespa Agreement which imposed a short time frame on series of illegal changes. The agreement's text is explosive, having been crafted to fundamentally confirm and consolidate a radical 'otherness' of the two parties involved (that is, Greece and Macedonia), encompassing their populations and histories (Stefan, 2018). Any expert tasked with supervising the re-writing of history textbooks in the spirit of this agreement, as stipulated therein, will quickly find it impossible to reconcile the definitions and concepts put forth there with the methodological and theoretical knowledge about the need to de-essentialize and de-construct 'ethnicity', 'history', 'culture', 'nation', etc (Ibid).

⁵ Rretired Supreme Court Judge, Mrs. Milojka Kalkashlieva in a letter published in the daily newsletter Nova Makedonija considered that from legal point of view, Macedonia did not sign anything

Perhaps among the most critical issues is fact that this Agreement contains provisions for amending the Macedonian Constitution. Article 118 of the Constitution: "The international agreements ratified in accordance with the Constitution are part of the internal legal order and cannot be changed by law." This means that the international treaties are not above the Constitution, and cannot change the Constitution. The agreement imposes amendments to the Constitution of the Second Party a change to the constitutional name⁶, "the Republic of Macedonia" (nameless in the Agreement) and adopting the new name and its derivative adjectives in the Constitution, as well the manner, timeline and oversight over the implementation of the agreement by the First party – the Hellenic Republic, which constitutes direct Greek interference into internal matters of the Republic of Macedonia – a sovereign country founded on the principle of self-determination of the Macedonian people in 1944 and the ASNOM (Anti-fascist Assembly of National Liberation of Macedonia). (Siljanovska 2019). On the other hand, the inherent right of a state to have a name can be derived from the necessity that a juridical person must have a *legal identity* (Janev 2019: 51) In absence of such identity, the juridical person, such as a state, could to a large extent lose its capacity to interact with other juridical persons (e.g. conclude agreements, etc.) and independently enter into and conduct its external relations (Ibid). Hence, the name is a solid expression of the right of self-determination belonging to the jus cogens norms thus *stricto sensu* belongs to the domestic jurisdiction.

Without going into many details in the content of this asymmetric agreement which only provides for rights of the first party (the Hellenic Republic), and obligations of the Second party (nameless), and denies the fundamental right of self-determination, we will list several rules of procedure violations while trying to embody the text of the Prespa agreement into the domestic legislative infrastructure:

According to the principle of separation of power and checks and balances, the President of the country is the guardian of the institutional balance between the central governing bodies thus dominus in the international law relations. Article 119, paragraph (1) of the Constitution of the Republic of Macedonia, stipulates that the "International agreements are concluded in the name of the Republic of Macedonia by the President of the Republic of Macedonia. Although the paragraph (2) of same article further reads that "the International agreements may also be concluded by the Government of the Republic of Macedonia, when it is so determined by law, the governing Law on Conclusion, Ratification and Enforcement of International Agreements (Official Gazette No.5/98)⁷ exclusively lists (numerous clauses) 22 areas in which the government is entitled to enter into international agreements. But even in these 22 areas, Government cannot

⁶ There is no constitutional provision outlined to change the name of the country

⁷ Article 2, paragraph 3

enter into agreement without the necessary consultation and cohabitation with the President.

From the text of the so-called Prespa Agreement, which is part of the referendum question, it is obvious that a clumsy and inadmissible attempt is made for abuse of substantive law, with one only purpose: to provide for government jurisdiction in areas that are exclusive constitutional jurisdiction of the President of the Republic. As a result, the Government is lacking legal authorization to enter into agreement for change of the country's name and having the Minister of Foreign Affairs to sign the agreement is both "negotiorum gestio" act as well with an ultra vires act, because Mr. Nikola Dimitrov⁸ has overstepped his mandate, and has Violated the Constitutional and legal prerogatives (Siljanovska 2019).

Second problematic is the referendum process itself. Article 1(4-c) of the Prespa Agreement stipulates that "The Second Party, if it decides so, will hold a referendum" thus such Decision was passed by the Parliament on July, 30th, 2018.⁹ There are absolute and irreversible procedural and substantive obstacles due to which any Decision for call of referendum cannot produce legal action. In the initiative to assess the constitutionality and legality of the Parliament decision to hold a referendum submitted by the political party Levica, the petitioner clearly identified the following obstacles of the contested Decision:¹⁰

A) Formal obstacles:

1. The decision does not contain all mandatory required elements by law.
2. The type of referendum that is being called is unclear
3. The referendum question is ambiguous and capricious

B) Substantive obstacles:

1. There is no consultative referendum for entering into alliance
2. The "treaty" in question is not ratified in accordance with the Constitution.

The decision was not passed in a referendum, because the referendum¹¹ did not reach the legal turnout threshold of 50 per cent of the registered voters.¹² Yet, even that it was unsuccessful,¹³ the Macedonian government unlawfully adopted the proposal for changing the Constitution,

⁸ The Minister of Foreign Affairs of the Republic of Macedonia

⁹ The Decision is published in the Official Gazette of RM, No. 140/18

¹⁰ Initiative to assess the constitutionality and legality of the Parliament Decision, submitted by the political party Levica

¹¹ Referendum was held on 30th September, 2018

¹² From 1.806.336 eligible voters, 609, 427 voted "yes". The turnout was about 36.89%, not enough for successful referendum.

¹³ According to article 73/2 of the Constitution: "The decision is passed in a referendum if majority of those voting have cast in favor of the same, on condition that more than half of the total number of voters voted.

and sent the proposal to the Parliament. The decisive vote to change the constitution and the country's name was passed on 11 January 2019 in favor of the change. The president of the country, however, refused to sign the bill, qualifying the Prespa Agreement as unconstitutional thus contrary to the Constitution; the bill was signed by the Speaker of the Parliament instead. Although being widely welcomed by the international community, the MP's vote was marred by allegations of bribery and political dirty tricks. However, the authors of this paper leave this subject open for further research and discussions among colleagues from the academic community. Third, the Presidential role in the process of ratification of agreements was also disrespected. According to the mentioned Law on Conclusion, Ratification and Enforcement of International Agreements, the President shall communicate the original text of the Agreement to the Ministry of Foreign Affairs together with a proposal for initiation of a ratification procedure and an explanation thereof, within 30 days of the date of signature at the latest. Upon this proposal, the Ministry shall prepare a Proposal for adoption of a law on ratification of the concluded international agreement and shall submit it to the Government of the Republic of Macedonia, which - after its adoption — will forward to the Parliament of the Republic of Macedonia¹⁴ for further legislative procedure. Once the proposal law is in this phase, the President is entitled to address at a plenary session and give explanation on the agreement concluded. Fourth procedural infringement refers to the disrespect of the Assembly Rules of procedure as the Rules of procedure of the Parliament were not respected. Firstly, because the President of the Parliament Law on ratification of the Agreement was not sent to the competent Foreign Affairs Committee and the Committee for constitutional issues, but to the European Affairs Committee that is not in charge of this matter. Secondly, because the law is passed within shortened procedure (comparution immediate) and according to the Rules of procedure "The initiator of a law proposal can suggest to the Assembly to review the law proposal reducing the time frame when: it is not the case of complex and extensive law; the law or some provisions of a law cease, or when it is not the case of complex and extensive harmonization of the law with the legislation of the European Union".¹⁵ No such circumstances existed for the law to be passed in shortened procedure. A contrary, the importance, the complexity and the great financial impact but also the sensitivity of the question as regulated in the domestic law, dictates the same to be reviewed and decided upon in a regular legislative procedure.

For the foregoing, one may easily confirm that the whole process of name change of the country is anti-constitutional, illegal and extremely harmful and irritating thus incompatible with the country's democratic and constitutional order. From the substantive point of view, the Prespa Agreement further violates the provisions of the Vienna Convention on the

¹⁴ Article 20 and 21

¹⁵ For further information, see <https://www.sobranie.mk/legislative-procedure.nsp>

Law of Treaties (1969) and the peremptory norms of International Law, and as such it cannot be considered a legally valid treaty but only null and void.

Conclusion

Analyzing the systematization of the theoretical and practical approach to the dismantling and redefinition of the Macedonian nation Macedonian state, we can conclude the following:

1. It was a long process having its roots deep in the historical approach against Macedonia by the neighbors.
2. This process was strongly influenced by the interests of the neighboring states and the regional and global forces.
3. The process took place at a specific historical-political period both regionally and globally.
4. The entire operation to dismantle and redefine the Macedonian nation and state was aided by inside and especially by the political elites in Macedonia. Whether they are fully aware of treason they made, or it is just a combination of objective and subjective weaknesses of the political elite, takes further analysis.
5. The ethno-political conflict process in the Macedonian-Albanian relation has a strong destabilizing effect on the internal state homogeneity and on the security risks and threats, although the percentage of the Albanian minority does not exceed 20%
6. The interests of the major powers controlling the territory of the Balkans and the energy transport routes influenced the development of the process.
7. Of particular influence was the seized will for the idea of statehood of the Macedonian nation as the leading nation in the nation state of the Republic of Macedonia.
8. There appear continued legal precedents expressed in particular by disrespect of the established international law, as well as the disrespect of the domestic law of the Republic of Macedonia (especially the citizens' will expressed in the referendum on 30.09.2018)

Given the conclusions, we can foresee that in the future, Macedonia and the Macedonian nation will face many temptations and above all a long-lasting generational struggle to restore the nation and statehood as a nation state of the Macedonian people.

References

- Buzan, B. (2008). *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. ECPR Press.
- Janev, I. (2019). Legality of the Prespa Agreement Between Macedonia and Greece. In *Journal of Political Science and International Relations*, Vol. 2, Issue, 2, online version: <http://www.sciencepublishinggroup.com/journal/paperinfo?journalid=304&doi=10.11648/j.jpsir.20190202.13>.
- Rohdewald, S. (2018). Citizenship, Ethnicity, History, Nation, Region, and the Prespa Agreement of June 2018 between Macedonia and Greece. *Südosteuropa*, 66(4), pp. 577-593. Retrieved 7 Oct. 2019, from doi:10.1515/soeu-2018-0042.
- Ruzi, D. (1975). La constitution française et le droit international [a propos de la decision du Conseil Constitutionnel du 15 janvier 1975 in *Journal de droit international*.
- Sen B. (1965). Diplomatic Protection of Citizens Abroad. In: *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice*. Springer, Dordrecht.
- Siljanovska, G. (2019). On the "Prespa Agreement" and beyond. Online version: <http://umdiaspora.org/2019/01/28/on-the-prespa-agreement-and-beyond-by-professor-dr-gordana-siljanovska-davkova/>.
- Sojuz na borcite na NOAVM. (2014). Drzavotvorni resenija na Prvoto zasedanie na ASNOM. Online version: https://www.sobranie.mk/content/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%82/%D0%90%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%9C_MK.pdf.
- Waever, O., Buzan, B., Kelstrup, M., Lemaitre, P., Stranger A.K. (1995). *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. American Association for the Advancement of Slavic Studies.

Oliver Andonov is an Associate Professor at the Military Academy "General Mihailo Apostolski" – Skopje
[e-mail: andonov.oliver@yahoo.com]

Jana Kukeska is an Associate Professor at the Faculty of Human Recourse Management, University of Tourism and Management in Skopje, Republic of Macedonia & Associate Fellow of the World Academy of Arts and Science
[e-mail: j.ilieva@utms.edu.mk]

Studies

ZÁRUKA PRE MLADÝCH ĽUDÍ: KOMPARATÍVNA ANALÝZA POLITIKY ZAMESTNANOSTI MLADÝCH V REGIÓNE V4 THE YOUTH GUARANTEE: COMPARATIVE ANALYSIS OF A YOUTH EMPLOYMENT POLICY IN THE V4 REGION

Tomáš DŽAČOVSKÝ

Abstract: High figures of unemployment of young people in the European Union led the European Commission and Council of the European Union to prepare project of stabilised youth unemployment decrease through the strategy called Youth Guarantee. The main objectives have been a growth of employment figures, an improvement of education and mobility of young people under 25. In this paper, we focus on the Central European region, and in particular on the V4 countries. The V4 region has its specificities in a common cultural and historical development. Nevertheless, youth unemployment was different across those countries, where the difference was mainly visible between youth unemployment with highest levels in Slovakia and lowest levels in Czechia. Differences between Poland and Hungary were not as substantial. By using the method of comparative analysis we tried to conclude the dissimilarities which may have occurred in youth employment policies across the region and in different responses of countries to the efforts made by Council, which could have enforced, mainly through the open method of coordination, the increase of social inclusion of young people.

Key words: *Youth Guarantee, V4, European Commission, Council of the European Union, unemployment, youth*

1 Úvod

Ekonomická situácia v Európskej únii po svetovej finančnej kríze v roku 2008 sa negatívnym spôsobom prejavila na zamestnanosti, resp. nezamestnanosti mladých ľudí. Kým v predkrízovom období v prvom kvartáli roku 2008 bola nezamestnanosť mladých ľudí mladších ako 25 rokov na úrovni 15,2%, v roku 2013 to už bolo 24,7% (Eurostat, 2019). V tomto období však začala nezamestnanosť mladých klesať, avšak stále nedosahuje úroveň z predkrízového obdobia.

Zodpovedné orgány v EÚ, a to najmä Európska Komisia a Rada Európskej únie spolu s členskými štátmi hľadali odpoveď na značne nepriaznivé podmienky po kríze. Na úrovni EÚ v tomto období preto vznikalo

viacero plánov na prevenciu a boj s nezamestnanosťou, vzdelaním ale aj sociálnym vylúčením mladých ľudí. Medzi najvýznamnejšie patrili Mládež v pohybe (2010), Iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí (2013) a pre našu prácu najdôležitejší Záruky pre mladých prijatých v roku 2013 (Eickhorst, Rinne, 2017). Rámec Záruky pre mladých je zameraný na ľudí mladších ako 25 rokov s cieľom zaviazat' členské štáty EÚ na podporu ďalšieho vzdelávania, ponuky vhodnej práce alebo pracovnej praxe, a to do 4 mesiacov od ukončenia školskej dochádzky (Andor, 2016). Bolo úlohou členských štátov zabezpečiť praktické fungovanie rámca, kde Európska Komisia mala za úlohu kontrolovať toto plnenie.

Rôzne krajiny čelili rôznym problémom spojenými s krízou, a teda sa museli s nezamestnanosťou mladých vysporiadať zladením sa s modelmi tranzície mladých do pracovného života, ktoré Rada Európskej Únie považovala za východiskové – Rakúsky, Nórsky a Fínsky (Andor, 2016). V našej práci budeme porovnávať implementáciu odporúčaní Rady v členských štátoch patriacich do regiónu V4 – Česka, Slovenska, Maďarska a Poľska. Toto regionálne zoskupenie krajín má podobnú históriu, kultúru a geograficky sú späté s regiónom strednej Európy. Všetky 4 krajiny sú postkomunistické a členmi Schengenu, avšak len Slovensko je aj členom Eurozóny. Napriek týmto podobnostiam je však Slovensko v porovnaní s ostatnými krajinami na tom so zamestnanosťou mladých ľudí o čosi horšie, pričom Česká republika dosahuje najnižšie čísla nezamestnanosti mladých.¹⁶ Úlohu v rozdieloch môže zohrávať aj rozdielne ekonomické prostredie krajín, avšak v našej práci sa zameriame na úlohu Štátov a ich politik v spojitosti s odozvou na požiadavky implementácie rámca Záruky pre mladých stanovené na úrovni EÚ. Hlavnou výskumnou otázkou je teda: „*Aké sú rozdiely v krajinách V4 v oblasti implementácie záruky pre mladých ľudí?*“

Kvalitatívnu komparatívnu analýzu budeme analyzovať a porovnávať dokumenty v danej oblasti s cieľom porovnať konečný stav implementácie Záruky pre mladých ľudí v krajinách k roku 2018. Vychádzať budeme z predpokladu, že krajiny s vysokou mierou nezamestnanosti majú väčšiu snahu zosúladiť sa s požiadavkami úrovne EÚ ako krajiny s lepšou východiskovou pozíciou. V súvislosti s takto stanovenou tézou je práca rozčlenená na 3 časti. V prvej časti sa zameriame na teoretické vymedzenie fungovania rámca Záruky pre mladých v spojitosti s mechanizmom otvorenej metódy koordinácie ako prostriedku „governance“ Európskej únie. V ďalšej časti sa zas zameriame na odporúčania Rady Ministrov pre krajiny v oblasti záruky pre mladých. V tretej časti sa zameriame na problémy implementácie v jednotlivých krajinách. To nám pomôže zistiť, akým spôsobom sa politiky krajín navzájom prekrývajú, v akom rozsahu sú politiky krajín v súlade s odporúčaniami Rady a ako sa podieľajú na zlepšovaní postavenia mladých ľudí v spojitosti so Zárukami.

¹⁶ Vid' tabuľku 1.

2 Metodika práce

Práca využíva komparatívny prístup k skúmaniu nami stanovenej výskumnej otázky. Pennings a kol. (2006) definujú 2 možné komparatívne prístupy k analýze – exploratívny typ a teóriu riadený typ. Pre nás je východiskovým práve exploratívny typ, keďže sa budeme snažiť zistiť rozdiely medzi krajinami v nami skúmanej problematike, čo nám eventuálne umožní zistiť príčiny rozdielných úrovní nezamestnanosti mladých. Dôležitým pri komparatívnych výskumoch je logika, akou pristupujeme k výskumu. Na základe autorov (tamtiež) rozpoznávame 4 druhy prístupov, z ktorých naša práca vychádza z metódy rozdielu. Predpokladáme totiž, že snahy nadnárodnej úrovne EÚ v oblasti záruk pre mladých spôsobuje značné prekryvanie jednotlivých národných politík, a preto je potrebné zamerať sa na ich odlišnosti. Takýto dizajn sa nazýva „most similar system design“ (Anckar, 2008). Pracovať budeme najmä s oficiálnymi dokumentmi EÚ, preto budeme využívať princípy kvalitatívnej obsahovej analýzy, ktorá nám pomôže vymedziť hlavné prvky rámcov stratégie, alebo politík v jednotlivých krajinách, ako aj na úrovni EÚ. To nám umožní nasledovné porovnanie a vyhodnotenie výsledkov. Obsahová analýza umožňuje výskumníkovi detailne preskúmať predmet jeho záujmu tak, aby v ňom systematicky našiel modely alebo schémy, poprípade aj skryté významy (Berg - Lune, 2017). Kvalitatívnou obsahovou analýzou dokážeme zovšeobecniť spoločné a odlišné prvky skúmaných dokumentov (ako formu komunikácie).

V úvode sme načrtli výber vzorky v našej práci zameraním sa na krajiny regiónu V4. V rámci jednotlivých krajín sa zameriame na implementáciu opatrení zavedených v jednotlivých krajinách v oblasti záruky pre mladých, pričom analyzovať budeme hodnotiace správy ako oficiálne dokumenty EÚ smerované jednotlivým krajinám. Tým sme zredukovali výskum len na oblasť implementácie politík, čo síce môže byť limitom práce, ale na druhej strane nám to umožnilo zamerať sa výlučne na výsledok politickej činnosti v štáte. Dosiahli sme tak vyššiu relevantnosť pri porovnávaní krajín navzájom, ako aj v porovnaní s návrhom z úrovne EÚ. Závislou premennou v našom prípade je implementačná činnosť na národnej úrovni, zatiaľ čo nezávislou premennou sú odporúčania úrovne EÚ. Časovo sme náš výskum ohraničili na stav implementácie politík k roku 2018, čo je konečný rok Mládežníckej stratégie v EÚ pre obdobie 2010-2018.

3 Výsledky výskumu

3.1 Teoretické východiská a definície

Záruka pre mladých ľudí (ďalej len Záruka) ako súčasť sociálnej politiky a politiky zamestnania v EÚ a jej členských štátoch v oblasti mládeže je dôležitým prvkom pre ochranu mladých voči sociálnemu vylúčeniu v procese prechodu od obdobia ukončenia vzdelávania do pracovného života. Už v úvode sme načrtli význam a ciele dokumentu prijatého v roku 2013. Rámec je zameraný na mladých ľudí, najmä na tých patriacich do skupiny tzv.

NEET (Not in Education, Employment or Training), čo zahrňuje rôznorodú skupinu nezamestnaných ľudí, čoho príčinou je nie len neochota pracovať, ale aj nemožnosť pracovať a vzdelávať sa z rôznorodých dôvodov ako je zdravie, sociálna pomoc členom rodiny a podobne (Piqué et. al., 2015).¹⁷

Záruka ako rámeček, ktorý nebol právne záväzným pre členské krajiny EÚ bol a je riadený procesmi v rámci otvorenej metódy koordinácie (OMC). OMC je nástroj „soft governance“ s cieľom zdieľať najlepšie postupy a dosahovať konvergenciu v tých politikách, ktoré nemá v právomoci EÚ (Prpic, 2014). Ako vplýva OMC na politické procesy v domácom prostredí členských štátov?

Odpoveď môžeme nájsť v práci Shawa (2011), ktorý hĺbkovo analyzoval OMC ako formu governance v EÚ a vyčlenil 3 prístupy k vysvetleniu OMC ako formy správy, resp. vládnutia v EÚ (s. 57-59):

- a) náhrada komunitnej metódy;
- b) doplnok komunitnej metódy;
- c) OMC ako politická odpoveď.

V našej práci budeme chápať OMC z tretieho hľadiska. Takto chápaná otvorená metóda koordinácie sa sústreďuje na výsledky procesov tvorby politiky. Shaw (tamtiež) uvádza, že v prípade takéhoto chápania môžeme OMC vnímať buď ako nástroj na zväčšovanie súťaživosti medzi krajinami na základe výsledkov vzájomného merania a porovnávania, alebo ako nástroj na zlepšenie sociálnej starostlivosti, čo však v praxi podľa nášho názoru nemusí znamenať, že obe vnímania sa navzájom vylučujú.

Zeitlin (2009, s. 5) rozlišuje medzi 2 možnými vplyvmi OMC na domácu úroveň tvorby a transformácie politiky, a to buď podstatnou zmenou politiky, alebo procedurálnymi zmenami v procesoch tvorby politiky a vládnutia. Prvé vyústia do troch možností – kognitívne zmeny (zmena v národnopolitickom myslení), politické zmeny (zmena domácej politickej agendy) alebo programové zmeny (zmeny konkrétnych domácich politik). Druhá možnosť je potom spätá so zmenami vyúsťujúcimi do zmien v procesoch, a to najmä z hľadiska zapojenia aktérov do zmeny v konkrétnej oblasti, ako zapojenie mimovládnych aktérov, prechod na medzisektorové a medziodborové riešenie politiky a pod. V našej práci vychádzame z prvej možnosti, kde sa konkrétne zameriame na programové zmeny mládežníckej politiky, a to zmeny politiky zamestnanosti.

OMC sa v obmedzenej miere využívalo v mládežníckej politike od roku 2001, keď mládežnícka politika bola riešená najmä ako súčasť sociálnej a zamestnaneckej politiky, avšak postupne prešlo do plnohodnotného OMC v oblasti mládežníckej politiky (Copeland, Haar, 2015). V období 2010-2018, Európska Komisia prijala Európsku mládežnícku stratégiu s dôrazom na obnovenie OMC. Mládežnícke OMC fungovalo ako model vládnutia (tvorilo jeho centrálnu časť), ktoré podporovalo dosiahnutie cieľov európskej

¹⁷ Detailnejšie vymedzenie pojmu „NEET“ a jeho odlíšenie od pojmu „nezamestnaný“ môžeme nájsť napríklad v Maguire (2013) alebo Grandtnerová (2014)

mládežníckej stratégie prostredníctvom primeranej spolupráce založenej na dôkazoch (Haare, 2018). Výsledky činnosti štátov mali byť transparentné, mali byť vyhodnocované a ďalej rozvíjané, pričom sa zdôrazňovala potreba spolupráce medzištátnej, ako aj nadnárodnej (Tamtiež). Na základe toho sa mládežnícke OMC rozdelilo na trojročné cykly. V každom cykle boli stanovené priority v súlade s oblasťami stanovenými v Stratégii (viď nižšie) a pod správou Rady a Komisie v spolupráci s dvomi predsedníckymi trojkami mali vytvárať prostredie pre možnú spoluprácu všetkých krajín v EÚ (Rada, 2009a). Na podporu spolupráce medzi krajinami, a spolupráce medzi ďalšími politikami, s ktorými je mládežnícka politika prepojená sa mali v rámci OMC využívať vykonávacie nástroje – získavanie vedomostí a politika založená na dôkazoch; vzájomné učenie sa; správy o pokroku; šírenie výsledkov; monitorovanie procesov; konzultácie a štruktúrovaný dialóg; a mobilizácia programov a fondov EÚ (tamtiež). V súlade so Stratégiou bola pripravená Záruka pre mladých ľudí.

3.2 Politika zamestnanosti mladých na úrovni EÚ

Mládežnícka politika, ktorej súčasťou je aj zamestnanecká politika pre mládež bola v období 2010-2018 obsiahnutá v rámci Stratégie EÚ pre mládež (Rada, 2009a). Hlavné ciele stratégie boli tvorba príležitostí pre mladých v oblasti zamestnania a vzdelávania, ako aj podpora aktívnej participácie, sociálneho začlenenia a solidarity (Banjac, 2014). Tieto ciele sa mali dosiahnuť iniciatívami v oblastiach, ktoré sa v rámci stratégie považovali za najdôležitejšie. Jednou z oblastí bola práve zamestnanosť a podnikanie (Rada, 2009a). Stratégia vznikala v dobe prepuknutia krízy vo svete v roku 2008, následne sa kríza prehĺbila a značne postihla hospodárstva krajín vo svete nevynímajúc členské štáty EÚ. Prehľbovala sa nezamestnanosť mladých, pričom najviac zasiahnuté boli krajiny južnej Európy a krajiny nových členských štátov (Bruno et. al., 2014). Vývoj nezamestnanosti mladých a nezamestnanosti mladých spadajúcich do skupiny NEET v období od prijatia Záruky v roku 2013 do ukončenia platnosti mládežníckej stratégie je vyobrazený v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Vývoj nezamestnanosti mladých v krajinách V4

	Vývoj nezamestnanosti mladých v %					
	2014		2016		2018	
	Celkovo	NEET	Celkovo	NEET	Celkovo	NEET
Česko	15,9	8,1	10,5	7,0	6,7	6,3*
Maďarsko	20,4	13,6	12,9	11,0	10,7*	11,0*
Poľsko	23,9	12,0	17,7	10,5	11,6	9,5*
Slovensko	29,7	12,8	22,2	12,3	15,4	12,1*

* údaje za rok 2017

Zdroj: Autor na základe údajov Eurostat

Na základe negatívnych ukazovateľov došlo k rozhodnutiu krajín na hlbšej spolupráci na úrovni EÚ v oblasti znižovania nezamestnanosti mladých

ľudí. Došlo k prijatiu Záruky pre mladých ľudí, ktorej cieľom malo byť znižovanie nezamestnanosti, podpora vzdelávania a zvyšovanie pracovnej praxe u ľudí vo veku do 25 rokov. Jeho implementáciou bola poverená Európska Komisia, avšak zodpovedné za implementáciu boli samotné členské štáty (Tosun et. al., 2017). Na podporu implementácie Záruky v regiónoch s najvyššou mierou nezamestnanosti vyše 25% bola vytvorená v roku 2014 Iniciatíva na podporu zamestnanosti (YEI) mladých ľudí, ktorá spolu s Európskym sociálnym fondom vytvorila rozpočet 6 mld. € s účinnosťou do roku 2020 (Bell, Blanchflower, 2015). Tento rozpočet bol v roku 2016 navýšený o ďalšie 2,4 mld € (Komisia, 2016). Z krajín V4 najväčšie finančné injekcie prúdili do Poľska a Slovenska (Tosun, 2017). Európska únia tak vytvorila pevný rámec, ktorý mal viesť krajiny na udržateľnú mieru ľudí z kategórie NEET, teda ľudí v procese prechodu od vzdelávania k zamestnaniu sa.

Na základe Odporúčania Rady o zavedení záruky pre mladých ľudí mala byť záruka realizovaná *„ako systém pozostávajúci z podporných opatrení, a mala by zohľadňovať národné, regionálne a miestne okolnosti“* (Rada, 2013; 20) Rada týmto bodom brala do úvahy regionálnu nerovnakosť aby sa tak zabezpečila flexibilita pri implementácii Záruky. Podporné opatrenia sa mali zamerať na 6 oblastí: *„rozvíjanie prístupov na báze partnerstva; zabezpečenie včasnej intervencie a aktivácie; prijatie podporných opatrení, ktoré umožnia integráciu do pracovného trhu; využívanie fondov Únie; hodnotenie a sústavné zlepšovanie systému záruky pre mladých ľudí a jeho urýchlenú realizáciu.“* (Rada, 2013; 20) Pre jednotlivé oblasti zamerania boli vytýčené pokyny, akým spôsobom mala prebiehať implementácia Záruk (Cemalcilar et. al. 2018). Kontrolou implementácie Záruk bola poverená Komisia. V júni 2013 preto komisia vyzvala Radu na vytvorenie Odporúčaní EÚ pre jednotlivé členské krajiny. Tieto odporúčania mali byť zamerané na Záruky, zamestnanosť a na implementáciu týchto problémov. Okrem toho, EK odporučila, aby krajiny s regiónmi, kde bola nezamestnanosť mladých vyššia ako 25% mali predložiť tzv. Implementačný plán záruky pre mládež, dokument, v ktorom krajiny mali detailne opísať spôsob implementácie, zapojené inštitúcie, finančný rámec a podobne (Komisia, 2013).

Všeobecným cieľom je dosiahnuť lepšiu zamestnanosť, prax a ďalšie vzdelanie pre mladých do 25 rokov. Čiastkové odporúčania Rada rozdelila do vyššie spomínaných oblastí. Z analytického hľadiska je však prehľadnejšie delenie autoriek Escudero a Mourelo (2015), ktoré na základe implementačných plánov jednotlivých krajín rozčlenili plánované opatrenia (vychádzajúce práve z odporúčaní rady) na 6 oblastí¹⁸: vzdelanie a odborná príprava, opatrenia na znižovanie predčasného ukončenia vzdelávania a poskytnutie ďalšieho vzdelávania, sprostredkujúce služby v oblasti zamestnania, priama tvorba pracovných miest, dotácie na nábor pracovníkov a odporúčania v oblasti štartovacích stimulov. Rada v rámci Odporúčania

¹⁸ Pre detail o analýze implementačných plánov viď Escudero a Mourelo (2015).

(2013) vydala v jednotlivých oblastiach niekoľko odporúčaní pre krajiny, ktoré nižšie v skratke priblížime.

V oblasti vzdelania a odbornej prípravy rada odporúčala opatrenia týkajúce sa rozvoja učňovskej prípravy, stáží a partnerstiev so zamestnávateľmi na dosiahnutie plynulejšieho prechodu mladých z procesu učenia do pracovného pomeru. Kvôli narastajúcemu dopytu po zamestnancoch v IT odvetviach zasa Rada odporúčala skvalitňovanie digitálnej kvalifikácie, a všeobecne zosúladenie vzdelania a požiadaviek trhu na vzdelanie.

V druhej oblasti Rada odporúčala štátom, aby podporovali a radili mladým ako predchádzať zbytočnému skorému opusteniu vzdelávacieho procesu za pomoci sociálnych partnerov. Krajiny mali ponúknuť program „druhej šance“ mladým za účelom návratu do vzdelávacieho procesu. V tretej oblasti nazvanej sprostredkujúce služby v oblasti zamestnania mali krajiny zabezpečiť vytvorenie kontaktných miest a posilniť úlohu úradov zodpovedných v oblasti zamestnania, aby vytvárali partnerstvá so zamestnávateľmi a rôznymi inými aktérmi v oblasti pracovného trhu s cieľom dosiahnuť tvorbu pracovných miest zameraných na mladých ľudí (napr. s prepojením na vzdelávacie inštitúcie). Na to nadväzuje štvrtá oblasť nazvaná priama tvorba pracovných miest. Tu Rada neprijala konkrétne odporúčania pre krajiny, avšak vo všeobecnosti hlavný cieľ je Odporúčania je znižovanie nezamestnanosti mladých, čo krajiny vo svojich implementačných plánoch sa snažili docieľiť aj priamou tvorbou takýchto miest prostredníctvom rôznych špecializovaných programov (viď Escudero, Morelo, 2015). Rada v rámci piatej oblasti odporúčala krajinám, aby priamo dotovali časť vyplácaných miezd zamestnávateľom, čím by im pomohli vytvárať nové pracovné miesta. Posledná oblasť s názvom štartovacie stimuly bola zameraná na služby podpory mládeže pri budovaní vlastnej podnikateľskej a samostatnej zárobkovej činnosti, ako aj na podporu pracovnej mobility mládeže za prácou, poprípade poradenstvo a podpora pri stáži v zahraničí.

Okrem týchto všeobecných cieľov v rámci Záruky Komisia každým rokom vydávala konkrétne odporúčania krajinám, tzv. „country-specific recommendations“, kde okrem iných odporúčala aj konkrétne kroky v rámci implementácie Záruky.¹⁹ V ďalšej časti sa zameriame na komparatívnu analýzu implementácie Záruky v praxi. Analyzovať budeme hodnotiace správy Komisie, týkajúce sa oblasti implementácie Záruky, čím budeme môcť zodpovedať nami stanovenú otázku porovnaním jednotlivých krajín tým, že budeme v dokumentoch sledovať, ako boli jednotlivé krajiny úspešné pri implementovaní Záruk.

¹⁹ Pre odporúčania pozri https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-timeline/eu-country-specific-recommendations_sk

3.3 Implementácia Záruk v krajinách V4

Krajiny pristupovali k implementácii podľa socio-ekonomických špecifít v danom štáte. Rozličná miera nezamestnanosti mladých, rozličné politiky ochrany mladých ale aj ekonomika krajiny hrali významnú úlohu pri tvorbe implementačných plánov na dosiahnutie konvergencie v oblasti Záruky pre mladých. Vychádzame z predpokladu, že krajiny s vyššou mierou nezamestnanosti mladých boli efektívnejšie pri implementovaní Záruky. K porovnaniu krajín V4 nám pomôžu dokumenty EÚ – „country fiche“ a „country report“. Tie majú na starosti Komisia a Výbor pre zamestnanosť.

Slovenská republika pripravila národný plán implementácie vo februári, a reformu v apríli 2014. Tá sa týka ľudí mladších ako 30 rokov, čo je širší záber ako je odporúčanie samotnej Záruky pre mladých. Napriek úspešnému implementovaniu Záruky, na Slovensku bola ešte v roku 2016 stále výrazná nezamestnanosť mladých ľudí s nízkou kvalifikáciou, čo bolo dôsledkom vysokého podielu mladých, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku. Napriek tomu, že implementovanie Záruky pomohlo mladým nájsť si prácu za pomoci partnerstiev, ale aj vďaka programu RE-PAS, Komisia vytýkala najmä nekvalitne poskytované služby mladým súvisiace s ponukami práce. Slovensko okrem iného malo ťažkosti najmä v oblasti pracovného trhu, kde existovali veľké regionálne rozdiely, a taktiež zlá štruktúra pracovného trhu. Najväčšie problémy pri znižovaní nezamestnanosti mladých malo Slovensko pri implementácii aktívnych politik trhu práce, ktoré súviseli najmä so slabou mobilitou pracovnej sily, ale aj s obrovskými ekonomickými regionálnymi rozdielmi. Problém vysokej miery nezamestnanosti mladých súvisel najmä s mladými rómskeho etnika vychádzajúcej z nedostatočnej vzdelanosti. (Komisia, 2018a) V rámci implementácie Záruky bol hlavným cieľom Slovenska stabilizovať pracovný trh, a zamerať sa na skupinu obyvateľov dlhodobo nezamestnaných cez rôzne projekty, napr. „Be Active and have job“. Problémom boli taktiež partnerstvá s aktérmi na trhu práce na lokálnej a regionálnej úrovni, pričom implementácia bola obmedzená najmä v súvislosti s nedokonalým systémom duálneho vzdelávania. Taktiež existovali problémy v oblasti dosahu Záruky pre skupinu mladých zaradených do NEET (Komisia, 2018b).

Podľa správy o krajine z roku 2018 malo Slovensko problémy aj v oblasti vzdelávania, kde v rámci skupiny detí z nižších sociálnych vrstiev vo viacerých oblastiach zaostávalo za priemerom EÚ. Sociálne rozdiely viedli do predčasného ukončenia vzdelávania, ktoré síce boli pod úrovňou priemeru EÚ, ale z regionálneho hľadiska boli disproporčné, najmä kvôli vyšším mieram predčasného ukončenia vzdelávania u Rómov žijúcich na východe Slovenska (Komisia, 2018a) Ďalším problémom je poddimenzované financovanie vzdelávania a odbornej prípravy zo strany štátu. Okrem toho, vzdelávací proces je nepružný čo sa požiadaviek trhu týka. Slovensko tak pristúpilo na diferencované poskytovanie financií pre školy, ktoré ponúkajú požadované vzdelanie a pre tie školy, ktoré ponúkajú menej žiadané vzdelanie na trhu práce, ako aj posilnenie financovania duálneho vzdelávania aj za pomoci Európskeho sociálneho fondu (tamtiež). Jedným z cieľov Záruky pre mladých

malo byť aj skvalitňovanie a rozširovanie vzdelávania v oblasti informačných technológií, čo Slovensko implementovalo prostredníctvom projektu IT Akadémia. Umožniť mal vzdelávanie a školenie v oblasti IT na znižovanie digitálnej negramotnosti (tamtiež). Implementácia Záruky pre mladých má tak ešte množstvo nedostatkov, ktoré je potrebné riešiť v nasledujúcom období v rámci mládežníckej politiky. Vo všeobecnosti tieto problémy sa najmä týkali problémov so vzdelávaním a odbornou prípravou. Nepružnosť vzdelávacieho procesu voči požiadavkám trhu je teda oblasťou, v ktorej je potrebné konať ďalšie opatrenia. Európska Komisia taktiež zdôrazňovala viac krát najmä problém s obyvateľstvom Rómskeho etnika.

V Českej republike bola situácia odlišná vzhľadom na najnižšie čísla nezamestnanosti mladých ľudí súvisiace so stabilným hospodárstvom v krajine. Pracovný trh bol stabilný a s tým súvisel problém s nedostatkom pracovnej sily. Nezamestnanosť mladých v roku 2017 dosiahla predkrízové hodnoty (Komisia, 2018c). V oblasti vzdelávania a odbornej prípravy Česko dokázalo vytvárať vhodné opatrenia na zručnosti a odbornosť pracovnej sily v závislosti od dopytu pracovného trhu. Negatívom v oblasti implementácie Záruky však ostávali nedostatočné kapacity verejných služieb zamestnanosti pri poskytovaní služieb a poradenstva mladým z kategórie NEET pri hľadaní vhodného zamestnania (tamtiež).

Pri analýze Správy o Českej republike z roku 2018 je zreteľná efektívnosť Českej republiky v oblasti Záruky. Len minimum záležitostí sa týka mladých ľudí, a zväčša sa jedná o pozitívne informácie. Podobne ako v ostatných krajinách V4 je problémom regionálna nerovnosť spätá so sociálnou exklúziou. Mladí v menej rozvinutých oblastiach boli viac ohrození chudobou, a to najmä kvôli nedostatočnému vzdelaniu rómskeho etnika a chudobných rodín. Ekonomicky slabšie deti dosahovali slabšie výsledky v škole. Negatívom je taktiež stúpajúci trend predčasného ukončenia vzdelávania. V oblasti vzdelania a odbornej prípravy preto ČR pripravila stratégiu „Restart“, ktorá okrem iného mala zabezpečiť vzdelanie pre deti ako aj efektívnejšie fungovanie verejných služieb zamestnanosti. Okrem tohto projektu sa ČR snažila skvalitniť pripravenosť učiteľov vo vzdelávacích inštitúciách na prácu s heterogénnou skupinou žiakov z rôznych socioekonomických skupín. (Komisia, 2018d). V rámci implementácie Záruky teda ČR dokázala využiť najmä vynikajúco fungujúce hospodárstvo, kde záväzky vyplývajúce z Odporúčania Rady boli splnené už v predošlých rokoch. Dôraz bol kladený len na odstránenie regionálnych rozdielov socioekonomických skupín, ktoré vo vzdelávaní dosahujú horšie výsledky, a to súvisí s problémami pri implementovaní Záruky v oblasti predčasného ukončenia vzdelávania.

Maďarsko sa po ústupe krízy stabilizovalo a vytvorilo priaznivé prostredie pre boj s nezamestnanosťou. V nadväznosti na Odporúčania rady v oblasti Záruk pre mladých dokázala úspešne presadiť aktívne politiky trhu práce. Vytvorili programy zamestnanosti mladých, ktoré v praxi implementovali verejné služby zamestnanosti, čím dokázali znížiť nezamestnanosť mladých. V Maďarsku došlo v súvislosti so Zárukami k snahám o skvalitnenie vzdelania a odbornej prípravy rozdelením základných

vzdelávacích inštitúcií na všeobecné a špecializované. V druhých menovaných však dochádzalo k vyššiemu predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a taktiež majú väčšie problémy so zamestnaním a mzdami (Komisia, 2018e). Dôležitú úlohu v implementácii zohrávajú spomínané verejné služby zamestnania, ktoré však boli limitované pri dosahoch na dlhodobu nezamestnaných a znevýhodnených mladých ľudí. Slabšie výsledky tieto služby dosahovali pri adaptácii voči pracovnému trhu (tamtiež).

Komisia pri hodnotení krajiny vyzdvihla presadzovanie aktívnych politík trhu práce. Maďarsko tak vytváralo priestor pre zamestnanie mladých, avšak v praxi sa to ukázalo byť kontraproduktívne, keď ľudia po ukončení štátom vytvorenej pracovnej pozície si nedokázali nájsť stabilné zamestnanie v súkromnej sfére (Komisia, 2018f). Podobne ako v iných krajinách, aj v Maďarsku je narastajúci problém s mladými Rómami, u ktorých podiel NEET narastá a spolu s tým narastá aj ich ohrozenie chudobou. Rovnako tak u Rómov rapídne rastie podiel tých, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku a tým zvyšujú priemer v krajine. Chudoba však vo všeobecnosti z demografických skupín najviac ohrozovala mladých ľudí. Najrozsiahlejšou sledovanou oblasťou v súvislosti so Zárukou bolo vzdelávanie a odborná príprava pre zamestnanie. Vyššie spomínané členenie vzdelávacích inštitúcií je kontraproduktívne, čo sa vzdelávania týka a neposkytuje vhodné podmienky (najmä v prípade špecializovaných škôl) pre rozvoj vedomostí mládeže (tamtiež). Na boj s narastajúcim percentom predčasného ukončenia vzdelávania Maďarsko vytvorilo systém zberu dát o študentoch ako systém skorého varovania a prevencie odchodu z procesu vzdelávania. Problémom však je aj sociálne vylúčenie znevýhodnených detí (aj Rómov) od ostatných rovesníkov odčlenením z klasických škôl, čo prispieva k ich vzájomnému sociálnemu vzdáľovaniu sa (tamtiež). Maďarsko tak sleduje trend krajín V4 a snaží sa vytvárať učebné modely zamerané na sociálnu inklúziu rôznych socioekonomických skupín študentov, aj keď len s čiastočnými úspechmi. Maďarsko je však kritizované za kroky podniknuté v oblasti Vysokoškolského vzdelávania, kde prijalo Stratégiu vyššieho vzdelávania (2014) a neskôr aj Zákon o vysokoškolskom vzdelávaní (2017), ktoré obmedzili slobodu vzdelávania prepojením financovania priamo na vládu (tamtiež). Maďarsko je špecifickou krajinou z nami sledovaného regiónu. Na jednu stranu, ekonomický rozvoj v krajine prináša znižovanie nezamestnanosti, na druhú stranu reformy v oblasti vzdelávania prinášajú nepružnosť voči požiadavkám pracovného trhu.

Najväčšou krajinou čo do rozlohy a obyvateľstva je Poľsko. Podobne ako ostatné krajiny, aj v Poľsku prebiehal ekonomický rozvoj a s tým súvisiaci pokles nezamestnanosti mladých. Napriek tomu však mladí vo veku 15-24 predstavovali najmenej výkonnú skupinu v rámci zamestnania, alebo hľadania si zamestnania (Komisia, 2018g). Stabilne však nezamestnanosť mladých klesala, a to aj vďaka programom zameraným na zamestnanosť mladých. Na rozdiel od ostatných krajín sa tieto programy darilo úspešne presadzovať aj na lokálnej úrovni (tamtiež). Problémy však pretrvávali v spojitosti s efektivitou

služieb zamestnanosti a slabým zapojením zamestnávateľov spolupráce s týmito službami (tamtiež).

Napriek decentralizácii Sociálneho dialógu medzi zamestnávateľmi, zamestnancami a vládou a ich efektívnou spolupracou, kolektívne vyjednávanie v prípade mladých je naopak, neefektívne. Regionálne rozdiely v zamestnanosti však nie sú tak veľké a viditeľné, ako v ostatných krajinách V4 (Komisia, 2018h). Obzvlášť pozitívne vnímané je Poľské školstvo. V rámci Záruky pre mladých malo dochádzať k vytváraniu kvalitného vzdelania. Poľsko v posledných rokoch obdobia 2010-2018 znížilo počet predčasného ukončenia vzdelávania na úroveň takmer 5,2 percent (tamtiež), čo je najmenej zo všetkých krajín V4. Školstvo však naráža na problém spoločný všetkým krajinám, a to je jeho schopnosť pružne reagovať na požiadavky pracovného trhu. Taktiež odborné školstvo bolo ešte aj na konci obdobia Stratégie pre mládež 2010-2018 nedostatočne efektívne pri príprave študentov na prácu. Vysokoškolské štúdium Komisia nepovažovala za nedostatočne rozvinuté v spojitosti so Zárukou (tamtiež). Komisia v správe o Poľsku neuvádza ohrozenie mladých chudobou, čo môžeme vnímať ako fakt, že Poľsko svojou sociálnou politikou dokáže zabezpečiť mladých ľudí. Vo všeobecnosti, Poľsko bolo vo väčšej miere pozitívne hodnotené, čo sa implementácie Záruky týka.

Po 5 rokoch od prijatia Záruky pre mladých ľudí Radou krajiny V4 preukázali odhodlanie zaviazat' sa na dodržiavanie Odporúčaní Rady. V roku 2018 krajiny vykazovali podobný stav implementácie Záruky, avšak v určitých oblastiach existovali nedostatky spoločné pre všetky 4 krajiny:

- regionálne ekonomické rozdiely vedúce k lokálne horšiemu postaveniu mladých v Česku, Maďarsku a na Slovensku
- horšie postavené sociálne skupiny mali vysoký podiel na predčasnom ukončení vzdelávania najmä v Česku, Maďarsku a na Slovensku
- Nedostatočné financovanie školstva na Slovensku a negatívne reformy v oblasti financovania v Maďarsku
- Vzdelávací proces vo všetkých krajinách bol nepružný voči požiadavkám pracovného trhu
- Dosah Záruky pre mladých ľudí bol limitovaný v Maďarsku, Slovensku a Česku

Z predošlého zhrnutia vyplýva, že Poľsko si najlepšie plní svoje záväzky vyplývajú zo Záruky. Napriek tomu, že krajina nemala ideálnu východiskovú pozíciu dokázala implementovať potrebné prvky tak, aby sa skvalitnil celý systém prechodu mladých do práce. Na rozdiel od Poľska, ostatné krajiny mali problémov na konci obdobia stále viacero. Česká republika s najlepšou východiskovou pozíciou vďaka hospodárskej stabilite síce dokázala nezamestnanosť mladých okresať na minimum, stále však ostávalo viacero nevyriešených problémov, podobne ako v Maďarsku či na Slovensku. Špecifickým prípadom z nášho pohľadu je Slovensko. Táto krajina zaostáva pri implementovaní Záruky za ostatnými, a to aj napriek nášmu predpokladu, že práve krajiny s horšou východiskovou pozíciou sa budú snažiť efektívnejšie implementovať Záruky. Limitom sa nám zdá byť obmedzený rozpočet,

škoolstvo slabo prepojené s praxou a ekonomika postavená najmä na priemysle jedného druhu.

4 Zhrnutie

Od prijatia Záruky pre mladých ľudí prešlo už 5 rokov. Za ten čas mali krajiny dostatok priestoru a finančnej podpory EÚ na implementovanie odporúčaní, ktoré Rada v rámci Záruky dala krajinám. Ako oblasť mládežníckej politiky (ale i politiky trhu práce či sociálnej politiky) sa aj Záruky riadili Otvorenou metódou koordinácie, čím sa mala docieľiť dobrovoľná konvergencia v oblasti. OMC síce pôsobí ako nástroj na konvergenciu, ale zároveň umožňuje krajinám prispôbiť proces implementácie svojim realitám. V rámci záruky bolo vytýčených 6 oblastí, v ktorých krajiny mali implementovať odporúčania. Zameraním na posledný rok obdobia mládežníckej stratégie EÚ sme analyzovali dokumenty EÚ – správy o krajine a informačný list o krajine v oblasti Záruky pre mladých. Z nich vyplýva, že najlepší pokrok pri implementovaní Záruky za 5 rokov dosiahlo Poľsko, ako krajina s negatívnou východiskovou pozíciou pred prijatím Záruk. Česko, ako krajina s najlepšou východiskovou pozíciou síce zamestnanosť mladých zlepšila, avšak pretrvávajú rovnaké problémy ako v prípade Slovenska a Maďarska. V práci sme vychádzali z predpokladu, že krajiny s horšou východiskovou pozíciou budú pri implementovaní efektívnejšie, avšak to sa v praxi týkalo len Poľska. Slovensko síce zlepšilo celkové vyhliadky mladých (a najmä tých z NEET), avšak stále ostáva množstvo oblastí, v ktorých implementácia buď neprebehla, alebo prebehla neúplne. Týka sa to najmä vzdelávania a veľkých regionálnych rozdielov. Práca môže byť východiskovým bodom pre ďalšie a hlbšie analyzovanie obdobia od prijatia Záruky do súčasnosti, aby sme mohli ucelenejšie pochopiť aké konkrétne legislatívne a politické procesy prebiehali v jednotlivých krajinách. Zároveň nám poskytuje prvotný náhľad do problematiky vplyvu OMC na národnú úroveň, aj keď v súčasnej podobe len v limitovanom rozsahu, keďže sme sa zamerali len na počiatočný stav a na fázu hodnotenia implementácie kvôli praktickým požiadavkám pri porovnávaní krajín. Navrhujeme preto hlbšie preskúmanie procesov prebiehajúcich v rámci OMC ako spôsobu *governance* EÚ.

Zoznam literatúry

- Anckar, C. (2008): On the Applicability of the Most Similar Systems Design and the Most Different Systems Design in Comparative Research. In *International Journal of Social Research Methodology*, roč. 11, č. 5 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1080/13645570701401552>>. [Accessed 5. February 2019].
- Andor, L. (2016): *Youth Guarantee Four Years After: EU youth employment initiatives and their evaluation*. [online]. Available at: <<http://cupesse.eu/fileadmin/cupesse/downloads/policy-briefs/Policy-Brief-VI.pdf>> [Accessed 4. February 2019].
- Banjac, M. (2014): Governing youth: Configurations of EU Youth policy. In *CEU Political Science Journal*, č. 03-04 [online]. Available at: <<https://www.ceeol.com/search/viewpdf?id=356892>>. [Accessed 10. February 2019].
- Bell, D., - Blanchflower, D. G. (2015): Youth unemployment in Greece: measuring the challenge. In *IZA Journal of European Labor Studies*, roč. 4, č. 1 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1186/2193-9012-4-1>>. [Accessed 11. February 2019].
- Berg, B. L. – Lune, H. (2017): *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Essex, Pearson, 9th edition.
- Bruno, G. et. al. (2014): Youth Unemployment: Key Determinants and the Impact of Crises. In *Malo, M. – Sciulli, D. (eds., 2014): Disadvantaged Workers: Empirical Evidence and Labour Policies*. Berlin, Springer.
- Cemalcilar, Z. et. al. (2018): Nudging the Youth Guarantee hit its Target: Lessons from Behavioural Public Policy [online]. Available at: <http://www.academia.edu/30448774/Youth_Guarantee_Four_Years_After> [Accessed 14. February 2019].
- Copeland, P. – Haar, T. B. (2015): The Open Methods of Coordination as Amplifier for EU Soft Law: The case of EU Youth Policy. In *Acta Juridica Hungarica*, roč. 56, č. 1 [online]. Available at: <<https://akademai.com/doi/pdf/10.1556/026.2015.56.1.3>>. [Accessed 7. February 2019].
- Eickhorst, W. – Rinne, U. (2017): The European Youth Guarantee: A Preliminary Assessment and Broader Conceptual Implications. In *CESifo Forum*, roč. 18, č. 2, s. 34 [online]. Available at: <<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/166715/1/cesifo-forum-v18-y2017-i2-p34-38.pdf>>. [Accessed 4. February 2019].
- Escudero, V. – Mourelo, E. L. (2015): The Youth Guarantee programme in Europe: Features, implementation and challenges [online]. Available at: <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_393024.pdf> [Accessed 15. February 2019].
- Eurostat. (2019): Unemployment by sex and age - quarterly average. [online]. Available at:

- <<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>> [Accessed 2. February 2019].
- Haar, B. P. (2018): Youth OMC: Coordination of Governance to Deal With the NEET's Needs [online]. Available at: <<https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/67869>> [Accessed 8. February 2019].
- Komisia (2018): Youth Guarantee country by country (Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia). [online]. Available at: <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?advSearchKey=YGcountryfiches&mode=advancedSubmit&catId=22&policyArea=0&policyAreaSub=0&country=0&year=0>> [Accessed 20. February 2019].
- Komisia (2018): 2018 European Semester: Country report – Czech Republic, Hungary, Poland, Slovakia. [online]. Available at: <https://ec.europa.eu/info/publications/2018-european-semester-country-reports_en> [Accessed 20. February 2019].
- Odporúčanie Rady z 22. apríla 2013 o zavedení záruky pre mladých ľudí C 120/01* [online]. Available at: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&from=EN)>. [Accessed 5. February 2019].
- Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu a Rade: Strednodobé preskúmanie/revízia viacročného finančného rámca na roky 2014-2020 COM(2016) 603.* [online]. Available at: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SK/COM-2016-603-F1-SK-MAIN.PDF>>. [Accessed 13. February 2019].
- Oznámenie Komisie Európskemu Parlamentu, Rade, Európskej Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Spoločne pre mladých ľudí Európy COM(2013) 447.* [online]. Available at: <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/SK/1-2013-447-SK-F1-1.Pdf>>. [Accessed 13. February 2019].
- Pennings, P. et. al. (2006): *Doing Research in Political Science: An Introduction to Comparative Methods and Statistics*. London, SAGE Publications, 2nd edition.
- Piqué, M. A. C. et. al. (2015): The EU youth guarantee – a critical analysis of its implementation in Spain. In *Journal of Youth Studies*, roč. 19, č. 5 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1098777>>. [Accessed 6. February 2019].
- Prpic, M. (2014): The Open Method of Coordination [online]. Available at: <<http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-AaG-542142-Open-Method-of-Coordination-FINAL.pdf>> [Accessed 6. February 2019].
- Shaw, C. (2011): Classifying and mapping the OMC in different policy areas. In *Diedrichs et. al. (ed. 2011): The Dynamics of Change in EU Governance*. Cheltenham, Edward Elgar Publishing.
- Tosun, et. al. (2017): Youth-oriented Active Labour Market Policies: Explaining Policy Effort in the Nordic and the Baltic States. In *Social Policy & Administration*, roč 51, č. 4 [online]. Available at: <<https://doi.org/10.1111/spol.12315>>. [Accessed 11. February 2019].

Uznesenie Rady z 27. novembra 2009 o obnovenom rámci pre európsku spoluprácu v oblasti mládeže (2010-2018) C 311/1 [online]. Available at: <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01)&from=EN)> [Accessed 9. February 2019].

Zeitlin, J. (2009): The Open Method of Coordination and reform of national social and employment policies: influences, mechanisms, effects. In Heidenreich, M. – Zeitlin, J. (eds. 2009): *Changing European Employment and Welfare Regimes: The Influence of the Open Method of Coordination on National Reforms*. London/New York, Routledge.

Tomáš Džáčovský is a doctoral student at the Faculty of Social Sciences, Department of Political Sciences University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava, Bučianska 4/a, 917 01 Trnava
[e-mail: dzacovsky.tomas@gmail.com]

Studies

SALAFIZMUS

SALAFISM

Peter ŠADLÁK

Abstract: This study describes salafism. Salafism is a reform suni movement. The salafis ideology is based on works of middle age scholars Ibn Hanbal and Ibn Ibn Taymiyyah, who put emphasis on literal interpretation of the Quran and Sunnah. Salafists believe that the main reason for the decline of the muslim world is the deviation from the way of life of the pious ancestors – salaf. The solution lies in the return to the way of life of the first three generations of the pious ancestors. The study points on the difference between the historical salafiyyah from the late 19th and early 20th century and the modern salafi movement. It presents dominant salafi movements and its most important figures. It describes the importance of the conection between the Saudi royal family and wahhabism and the relationship between salafism and wahhabism. It shows the role of Saudi Arabia in spreading of the extremistic interpretation of salafism. It briefly present the the beginning and development of salafism in Germany from the from the 90s to present and the way how are the german officials trying to react on salafi activities in germany. Like for example DWR, AZP, MILLATU IBRAHIM, TAUHID GERMANY.

Key words: *wahhabism, salafism, jihadism, quietism, tawhid, shirk, bid'a, taghut, kufr, takfir, ridda, al-wala wa-l-bara*

1 Úvod

Salafizmus predstavuje reformný smer v rámci sunitského islamu. Salafisti považujú za svoj vzor prvé tri generácie moslimov, ktorí sú označovaní ako al –salaf al- salih /zbožní predkovia/, pretože v siedmom storočí v dobe života Mohameda a jeho bezprostredných nasledovníkov nebol islam skazený gréckymi, perzskými a kresťanskými vplyvmi. Za príčinu úpadku islamu považujú odklon od praxe pôvodnej komunity veriacich v dobe Mohammeda a nápravu vidia v návrate k hodnotám salaf. V súčasnosti je najvplyvnejším smerom salafizmu wahhábizmus. Wahhábizmus nepatrí k zvlášť významným a prepracovaným ideologickým smerom. Na konci 18. storočia zakázal vrchný kádí v Mekke wahhábistom ako neveriacim na dobu dvoch rokov prístup do Mekky a Mediny. To sa zmenilo po tom, ako sa svätých miest zmocnil rod Saudovcov, ktorý svoju legitimitu opiera práve o ideológiu wahhábizmu. V roku 1929 sa zakladateľ tretieho saudského štátu kráľ

Abdulaziz prihlásil k základom ranného islamu salaf, tak ako ho hlásal Muhammad Abdulwahháb a uznal madhhabovský systém. (Túpek 2015) Vďaka finančnej podpore, ktorú poskytuje Saudská Arábia na podporu šírenia salafistickej interpretácie islamu, narastá celosvetovo počet prívržencov salafizmu. Správa, ktorú zverejnil Bundesamt für Verfassungsschutz, uvádza, že v Nemecku sa počet salafistov v rozpätí rokov 2013 až 2018 zdvojnásobil z počtu 5500 na 11 000. Správa CSIS - /CENTER FOR STRATEGIC & INTERNATIONAL STUDIES/ uvádza, že od roku 2001 stúpol celosvetovo počet salafistických džihádovcov takmer trojnásobne. Rozoznávame tri základné smery tohto hnutia. Quietistický - niekedy označovaný aj ako puristický salafizmus. Vyznačuje sa tým, že jeho prívrženci sa odmietajú angažovať priamo v politike. Uprednostňujú nenásilné metódy šírenia svojej predstavy o islame očistenom od nežiaducich vplyvov. Dôraz kladú na výchovu a da'wu – najčasejšie sa prekladá ako islamská výzva, ale dá sa preložiť aj ako misia na šírenie islamu. Politický salafizmus - ktorého prívrženci sa snažia prostredníctvom intenzívnej propagandy dosiahnuť spoločenské zmeny ako napríklad zavedenie šarije. Džihádovcov salafisti - vnímajú ozbrojený boj a vytvorenie kalifátu ako svoju povinnosť. Uprednostňujú okamžité použitie násilia na presadenie svojich cieľov. Násilie môže byť použité aj proti iným moslimom, ktorí sa odklonili od pravej viery. Pritom sa zaštitujú tzv. takfírom. Takfír je obžaloba proti štátu alebo osobe, ktoré sú vyhlásené za neveriacich. Na základe toho môžu proti takýmto jednotlivcom a štátom použiť násilie. Toto delenie pochádza z práce Quintana Wiktorowicza, ktorý zdôrazňuje, že tieto prúdy sa síce líšia v názoroch na použitie metódy na dosiahnutie svojich cieľov, ale vychádzajú z rovnakej vieroučnej doktríny.

2 Metodológia

Autor predstavuje problém, ktorého cieľom je reforma islamu na základe vzoru ktorý predstavuje komunita veriacich moslimov z prvého storočia islamského letopočtu. Týmto sú prvé tri generácie tzv. zbožných predkov – salaf. Na základe komparácie jednotlivých smerov v rámci salafistického islamu sa snaží predstaviť salafizmus ako diferencované hnutie, ktorého radikálne formy predstavujú bezpečnostné riziko, nielen pre krajiny Blízkeho východu ale aj pre štáty v Európe ktoré sa stávajú centrom záujmu salafistických hnutí, pretože misijná činnosť salafistických kazateľov sa neobmedzuje iba na príslušníkov moslimskej komunity ale snaží sa získať čoraz väčšie množstvo konvertitov. Salafisti predstavujú bezpečnostné riziko pre európske štáty pretože salafizmus so svojou koncepciou neuznávania zákonov ktoré nevychádzajú z Koránu a Suny je v rozpore sa ústavnými tradíciami európskych krajín.

3 Salafizmus

Salafizmus predstavuje reformný prúd v rámci sunitského islamu. Na západe je vnímaný ako fundamentalistické islamské hnutie. Samotná arabčina nemá pre fundamentalizmus vlastné označenie. Niekedy sa v arabskom prostredí používa výraz usúlija - od slova usúl, ktoré označuje koreň. Pre rôzne salafistické hnutia je charakteristická radikálnosť náboženských postojov. (Farshid 2014)

Za salafistu môžeme zjednodušene označiť každého, kto sa snaží nasledovať príklad salaf (zbožných predkov). Aj samotnému Mohamedovi sa pripisuje tvrdenie že prvé tri generácie moslimov sú najlepšie. Týmto pojmom sa označujú prvé tri generácie moslimov. V rekonštrukcii sociálnych a politických pomerov 7. storočia na arabskom polostrove vzniká pre salafistické a džihádistské spoločenstvá žiarivý príklad ideálnej bohumilej spoločnosti, ktorú sa pokúšajú kopírovať do najmenšieho detailu. (Günter a kol. 2016) Salafisti si nárokuje na jediný pravdivý výklad islamu. Podľa salafistov priniesli neskoršie obdobia novoty, od ktorých musí byť islam očistený. Za takúto novotu je považovaná aj demokracia a existencia politických strán. V skutočnosti existuje ale iba málo písomných záznamov z obdobia ktoré má v tomto prípade slúžiť za vzor. Hadíty ako významný zdroj islamského práva predstavujú zbierku výrokov Mohameda. Niektoré boli pravdepodobne zapisované už za jeho života, ale v prvotnom období islamu sa tieto výroky a skutky uchovávali hlavne vďaka ústnemu tradovaniu. Prvé systematické zbierky hadítov boli uskutočnené v rozmedzí rokov 750 až 850. Pre vývin právneho myslenia v tomto období je príznačné že aj pre autora prvej významnej zbierky hadítov Malik Ibn Anasa, zakladateľa malikovskej právnej školy boli výroky Mohameda relevantné asi v iba v jednej tretine prípadov. Za dôležitejší zdroj práva v boli považované výroky Mohamedových spoločníkov a jeho nasledovníkov. Prvé pokusy o spísanie Koránu boli síce uskutočnené už za vlády prvého kalifa Abú Bakra, ale ako vo svojej štúdií uvádzajú Andreas Görke a Christopher Melchert, svoju definitívnu podobu mohol Korán získať až dve storočia po smrti Mohameda za vlády kalifa Abd al- Malika.

Salafizmus sa spája s výrazne fundamentalistickou interpretáciou islamu stredovekého právnika a teológa Ibn Tajmíju (1263-1269), ktorý presadzoval doslovné a prísne aplikovanie Koránu a šaríje v súlade s náboženskou praxou salaf. Ibn Tajmíja patril k prívržencom hanbalovskej právnej školy, ktorá zdôrazňovala doslovný výklad Koránu a sunny. Jeho názory sa formovali pod vplyvom katastrofy, ktorú priniesol mongolský vpád v trinástom storočí. Za úpadok moslimského sveta vinil odklon od praxe salaf a nápravu videl v doslovnom nasledovaní Koránu podľa vzoru pôvodnej Mohamedovej ummy. Tak vznikol skutočný fundamentalizmus, ktorý hľadá odpoveď v dávnej minulosti. (Kučera, 2017) Poslušnosť a strach pred Bohom chápal Ibn Tajmíja ako najlepšiu vlastnosť moslimov. „Moslimov nabádal k tomu, že nie je hriechom postaviť sa so zbraňou v ruke proti nehoďnému vládcovi, ktorý znevažuje šaríju a základné etické hodnoty zjavenia“ (Mendel

2015). Podľa Ibn –Tajmíju je človek iba otrokom a služobníkom, ktorý sa mal chovať tak, aby sa zaľúbil Bohu. Jeho povinnosťou je uctievať Boha predpísaným rituálnym spôsobom. (Ťupek 2015) Niekedy dochádza k zámene pojmov salafija a salafizmus. Salafiyya je označenie pre reformné hnutie z prelomu 19. a 20. storočia. Vzniklo ako reakcia na prevahu európskych koloniálnych mocností nad moslimami. Príčinu tohto úpadku videli v odklone od hodnôt a náboženskej praxe pôvodnej Mohammedovej ummy a návrat k etickým hodnotám pôvodných salaf mal viesť k obnove veľkosti moslimského sveta. Napriek tomu zdôrazňovali zlučiteľnosť islamu s niektorými západnými hodnotami. Technologické vymoženosti západu mali byť prebraté a vzdelávacie systémy mali byť modernizované po vzore európskych krajín, pretože reforma bola chápaná ako podstatná súčasť islamu. (Nedza 2014) Títo reformisti odmietali vplyv súfistov a tradičných právnych škôl. Namiesto toho uprednostňovali idžtihád. Teda metódu samostatného posudzovania islamského práva na základe samostatného štúdia Koránu, Hadítov a Sunny. Centrá tohto hnutia boli v Egypte, Sýrii a v Iraku. Konanie zbožných predkov sa malo stať vzorom pre modernú spoločnosť. Súčasťou reforiem malo byť aj opätovné zverenie vlády nad kalifátom do arabských rúk. Z hľadiska práva sa opierali o hanbalovskú právnu školu a jej najvýznamnejšieho predstaviteľa Ibn Tajmíju. Centrami tohto hnutia boli Egypt, Sýria a Irak. K najznámejším predstaviteľom patrili Sayyid Jamāl al-Dīn al-Afghānī, Muḥammad 'Abduh, Abd al-Razzāq al-Bīṭār, Muhammad Rashid Rida. Rashid Rida uskutočnil významný ideový zvrät, ktorý vychádzal z jeho osobných skúseností s politikou európskych mocností počas prvej svetovej vojny na blízkom východe, dôsledku ktorého sa stal prívržencom wahhábizmu. Svojím odmietaním západného myslenia a zblížením sa s wahhábizmom vytvoril Rashid Rida novú formu salafizmu ktorá je až dodnes aktuálna (Lohker 2018).

Salafisti si nárokuje na jediný pravdivý výklad islamu. Striktne sa pridávajú vyznania viery. Na základe tohto presvedčenia neváhajú exkomunikovať - takfír jednotlivcov, ktorí nie sú ochotní nasledovať salafistický výklad islamu. Exkomunikácia sa vzťahuje nielen na jednotlivcov, ale aj na šiitov, súfistov a predstaviteľov sekulárnych moslimských štátov, ktoré sa neriadia šariou a ľuďmi vytvorené zákony v nich stoja nad zákonmi danými Bohom. Preto jedine šarija môže byť uznaná ako zdroj práva, pretože bola zjavená Bohom. Tým odôvodňujú aj používanie násillia pri uplatňovaní islamského práva. Z pohľadu salafistov sú režimy, ktoré nie sú založené na šarii, neakceptovateľné. Jedine dodržiavanie právnych predpisov, ktoré vychádzajú zo šarie, umožňuje moslimom viesť skutočný život v súlade so zásadami islamu. Používanie svetských zákonov, akceptácia svetského vládcu a popieranie absolútneho božieho zákonodarstva považujú za formu uctievania iných bohov a teda za kacírstvo. Demokraciu a iné sekulárne modely vlády chápu ako paralelné náboženstvá s islamom, ktorých princípy ako vláda ľudu a zákonodarstvo vykonávané človekom namiesto Bohom sú považované za modloslužobníctvo – taghut, čím odôvodňujú odmietanie spôsobu života, ktorý nie je založený na náboženstve. Ako explicitnú

alternatívu k politickým systémom, ktoré do popredia stavajú myšlienku suverenity ľudu, je proklamované etablovanie teokratického spoločenského modelu, božej vlády, ktorý predstavuje ideálny typ. (2016 Günther a kol.) Muhamad al Maquidsi, známy ideológ džihádizmu, vo svojom diele Náboženstvo demokracie odsúdil demokraciu. Demokraciu považuje za falošné náboženstvo alebo modlu – tághút, ktorého prijatie predstavuje formu širku - pridružovania. Akceptovanie demokracie vedie k odmietnutiu islamského zákonodarstva a tým aj k popretiu Alaha. Napriek tomu sa salafistické politické strany zúčastnili v roku 2011 parlamentných volieb v Egypte. Získali v nich tretinu mandátov a stali sa druhou najvýznamnejšou silou v egyptskom parlamente po Moslimskom bratstve. Teoretické odôvodnenie pre zmenu postoja časti salafistov v Egypte poskytol Yasir Burhami, prominentný člen hnutia al-Da'wa al-Salafiyya. V roku 2007 vyslovil v článku s názvom „Politická účasť a pomer síl“ názor, že politika je súčasťou islamu. Súčasný pomer síl (pri moci bol ešte stále prezident Mubarak) ale neumožňoval účasť na politickom procese. Toto sa zmenilo v roku 2011 po páde Mubaraka, keď sa vytvorili podmienky umožňujúce salafistom združeným v al-Da'wa al-Salafiyya, ale aj v iných salafisticky orientovaných politických stranách dosiahnuť ich politické ciele. V júni 2011 vznikla strana Hizb al- Nur, ktorá je politickým krídlom al-Da'wa al-Salafiyya. V roku 2012 odôvodnil Yasir Bhurnami účasť v politike tým, že politika je súčasťou šarije a že sa musí vykonávať v jej rámci. Okrem toho bolo nevyhnutné chrániť článok 2 ústavy, ktorý hovorí o tom, že šaría musí byť hlavným zdrojom zákonodarstva. (Fouhad, 2014) Akceptovanie demokratických mechanizmov ale salafisti chápu iba ako prostriedok na zosadenie vlády. V dôsledku čoho sa nestotožňujú s myšlienkou suverenity ľudu. Časť salafistov ale naďalej zostáva skeptická v otázke účasti na volebnom procese. Tento postoj súvisí aj s vojenským prevratom v Egypte z roku 2013, ktorý zbavil moci Moslimské bratstvo, čo pre mnohých salafistov znamenalo potvrdenie ich skeptického postoja voči demokracii.

4 Klasifikácia salafistických hnutí

Základná a stále používaná klasifikácia salafistických hnutí pochádza od Quentina Wiktorowicza. Wiktorowicz definoval tri základné prúdy v rámci salafizmu. A to už v úvode spomínaných Quietistov, Politických salafistov a Džihádistov. Tieto tri skupiny majú síce rozličné predstavy o spôsobe, akým dosiahnu svoje spoločenské a politické ciele, ale vyznačujú sa spoločným náboženským svetonázorom. Niektorí autori naopak tvrdia, že vzhľadom na ideologickú premiešanosť jednotlivých salafistických hnutí je akákoľvek kategorizácia zbytočná.

Wiktorowiczove delenie je ale stále akceptované, aj keď vzhľadom na existenciu množstva salafistických názorných prúdov si vyžaduje určité spresnenie, ktoré by zahrnovalo aj rôzne podtypy, ako na to vo svojej štúdii poukázal Joas Wagemakers.

Quietisti tvoria pravdepodobne najpočetnejšiu skupinu salafistov. Nie sú aktívne činní v parlamentoch. Nezúčastňujú sa politických diskusií. Svoje politické názory vyjadrujú v súkromí, prípadne ich formulujú ako radu vládcov krajín, v ktorých žijú. Voči vládam vystupujú lojálne. Svoje aktivity smerujú viac k výskumu ranného islamu a da 'wu- misijnú činnosť. Na základe toho, ako sa stavajú k angažovanosti v politickom živote, ich môžeme rozdeliť na :

- a) Dištancovaných – držia si odstup od politiky, reformu islamu vidia v návrate k jeho pôvodným koreňom. Najvýznamnejším predstaviteľom je Nasir-al-Din al Albani. Presadzoval myšlienku reformy Islamu návratom k jeho koreňom. Odmietal ale politický aktivizmus moderných Salafistických hnutí.
- b) Loyalistov – držia si odstup od politiky, ale kedykoľvek sú schopní vyjadriť, či už zo strachu alebo úprimného presvedčenia, svoju vernosť vláde. Najvýznamnejšími predstaviteľmi tohto smeru sú napr. Abd al –Aziz bin Baz alebo Muhamad bin Salih –al Uthaimin.
- c) Propagandistov – otvorene vyjadrujú svoju podporu vládnucemu režimu, často kritizujú tých, ktorí sa odvážia spochybňovať vládnucci režim. Najvýznamnejším predstaviteľom je Ibn Hadi al Madkhali.

Politickí salafisti sú často ovplyvnení ideológiou Muslimského bratstva. Neuspokojujú sa iba návratom k čistej viere, ale snažia sa spoločenské zmeny - ako napr. zavedenie šarije - dosiahnuť misijnou činnosťou, intenzívnou propagandou alebo účasťou v parlamentoch. Svoju účasť v parlamentoch chápu ako rozšírenie svojich misionárskych aktivít. Aj keď je treba zdôrazniť, že aj medzi prívržencami tohto smeru často zaznieva súhlas s použitím násilia na dosiahnutie svojich legitímnych cieľov. Najvýznamnejším predstaviteľom tohto smeru je Muhammad Surrur Zayn al Abidín. Podľa toho, či sa aktívne zúčastňujú politického života, ich môžeme rozdeliť na:

- a) parlamentných;
- b) neparlamentných.

Politickí salafisti, nie sú členmi parlamentov buď preto, že im to nedovoľuje politická situácia v ich krajine alebo sa na voľbách nechcú zúčastniť. V 90-tych rokoch boli veľmi početní v Saudskej Arábii. Upozornili na seba v súvislosti s krízou, ktorá vznikla v dôsledku toho, ako 7. augusta 1990 kráľ Fahd odsúhlasil rozmiestnenie vojsk USA na pôde Saudskej Arábie. Toto rozhodnutie, napriek tomu, že bolo neskôr podporené fatwami zboru ulamá, vyvolalo rozhorčenie medzi mnohými moslimami, pretože rozmiestnenie amerických vojsk bolo zároveň chápané ako znesvätenie pôdy Arabského polostrova. Táto kríza viedla k diskusií, na ktorej mali veľký podiel členovia hnutia Sawha, ktorí v máji 1991 predložili panovníkovi petíciu, v ktorej požadovali úplnú islamizáciu spoločnosti. Ďalšiu s podobným obsahom adresovali režimu v októbri 1992. Táto petícia bola odsúdená Radou najvyšších náboženských učencov. Na prvú petíciu bola uvrhnutá fatwa, druhá bola odsúdená Zborom veľkých ulamá. V septembri 1994 pozatýkala vláda 110 najdôležitejších osobností hnutia Sawha. Medzi inými aj Salmāna al-‘Auda a Safar al-Hawālīho. V roku 1997 začali byť v malých skupinách

prepúšťaní a v roku 1999 boli na slobodu prepustení aj aj Salmāna al-‘Auda a Safar al-Hawālī. Hnutie sa následne rozpadlo do troch vetiev:

- a) nová Sahwa – začala presadzovať ideál strednej cesty a všeobecného blaha, na základe ktorého sa vzdali použitia násilia. Naďalej ale kritizujú spojenectvo s USA;
- b) Islamo-Liberali – naďalej požadujú vytvorenie radikálneho islamského štátu;
- c) Neo-Džijádisti – podporujú boj proti USA a Al Kajdu.

Džihádisti sledujú podobné ciele ako politickí salafisti. No ozbrojený boj a vytvorenie kalifátu vnímajú ako svoju povinnosť. Uprednostňujú okamžité použitie násilia na presadenie svojich cieľov. Násilie môže byť použité aj proti iným moslimom, ktorí sa odklonili od pravej viery. Prítom sa zaštitujú takfírom. Podľa toho, či svoje aktivity smerujú na boj s blízkym nepriateľom, ktorého predstavujú sekulárni a odpadlícki vládcovia alebo naopak so vzdialeným nepriateľom, ktorého predstavujú USA, ich môžeme rozdeliť na globálnych a revolucionárnych džihádistov.

Politický a džihádistický salafizmus je v súčasnosti radený vedeckými kruhmi ale aj bezpečnostnými orgánmi k islamizmu. Islamizmus sa definuje ako politické hnutie, ktorého cieľom je zriadiť islamskú vládu. Islamisti chápu islam nielen ako náboženstvo, ale aj ako spoločenský systém a na presadenie svojich predstáv o politickom usporiadaní neváhajú použiť násilie. Teokracia predstavuje pre islamistov ideálnu formu štátu. Takáto vláda je zodpovedná Bohu a jedná v súlade s božími zákonmi a smernicami danými v posvätných textoch a v posvätnej tradícii. (Kučera 2017) Predstavitelia džihádistického salafizmu veria, že svoje ciele môžu dosiahnuť prostredníctvom násilia. Politický a džihádistický salafizmus získava celosvetovo čoraz väčšiu podporu. Salafisti predstavujú dôležitú cieľovú skupinu džihádisticky orientovanej propagandy, ktorá má na základe podobnej ideologickej, technickej a svetonázorovej socializácie výnimočný mobilizačný potenciál. (Hummel, Kamp, Spielhaus, Stteten, Zick).

Ani toto delenie ale nemusí byť definitívne. Klaus Hummel napríklad identifikuje štvrtú skupinu salafistov - takzvaných takfír salafistov. Títo si prisvojujú právo vyhlásiť moslima za neveriaceho – takfír na základe toho, akým spôsobom praktizuje islam. To im z ich hľadiska dáva oprávnenie použiť proti takejto osobe násilie.

5 Stručný prehľad základných náboženských pojmov používaných salafistami na zdôvodnenie svojej ideológie

Tauhid - náuka o jedinečnosti božej. Jeho vyjadrením je vyznanie viery v jediného Boha. Pre salafistov to zároveň znamená, že Bohu ako jedinému prislúcha politická a zákonodarná moc. Človek sa tomu má podriaďovať. Z toho vyplýva, že používanie neislamských svetských zákonov, ale aj demokracia, sú v rozpore s princípom božej jedinečnosti. Politici, ktorí sa prehrašia proti tomuto princípu, sa podľa niektorých salafistov môžu stať terčom džihádu.

Širk - pridružovanie. Pridružovania sa dopúšťa každý, kto uctieva niekoho iného okrem Boha, teda napríklad svätca, mŕtveho alebo hrob. Za pridružovačov – mušrikun sa považujú kresťania, židia a polyteisti. Pre salafistov predstavuje formu pridružovania aj demokracia, pretože ju považujú za formu náboženstva. Za pridružovanie nezlučiteľné s islamom je často považovaná aj koncepcia ľudských práv, stranícka a parlamentná činnosť, rovnoprávnosť pohlaví a sloboda slova.

Bid'á - novota. Nedovolená náboženská novota, heréza.

Taghut - modla, modloslužobníctvo. Tyran. Súčasnými salafistami je tento pojem používaný na označenie sekulárnej formy vlády, pretože nevychádza z Koránu a predstavuje alternatívne náboženstvo voči islamu. Sekulárne zákonodarstvo a svetskú formu vlády chápu ako uctievanie iných bohov, teda kacírstvo.

Káfir - neveriaci. Tento termín je používaný aj na odmietanie demokratických politických systémov a spôsobu života, ktorý nevychádza z náboženstva.

Takfir - exkomunikácia. Podľa salafistov môžu byť exkomunikovaní jednotlivci, ktorí nežijú v súlade s Koránom a šarijou. Exkomunikácii ale podliehajú aj vlády sekulárnych štátov, ktoré nie sú založené šarií.

Ridda - odpadnutie od islamu. Odpadlík sa označuje ako Murtadd. Podľa salafistov sa môže vzťahovať na moslimov, ktorí uznávajú Deklaráciu ľudských práv, zúčastňujú sa na demokratickom procese, riadia sa svetským právom a nadväzujú priateľské vzťahy s neveriacimi.

Al-wala wa-l-bara - spolupatričnosť veriacich a zrieknutie sa neveriacich. Na základe tejto doktríny salafisti žiadajú bezpodmienečnú podriadenosť voči Bohu a vzdanie sa akýchkoľvek kontaktov s neveriacimi. To sa nevzťahuje len na súkromné kontakty alebo politické kontakty s nemuslimami, ale aj na medzinárodné vzťahy s neislamskými štátmi. Táto doktrína vytvára podľa al Maquidsího povinnosť pre veriacich bojovať proti vládcom, ktorí nevládnu v súlade s islamom.

6 Wahhábizmus

Zakladateľom hnutia známeho ako Wahhábizmus je Muhammad Ibn Abdulwahháb (1703-1792). Wahhábisti ale uprednostňujú označenie salafisti, pretože pomenovanie wahhábisti navodzuje predstavu zbožstvomania ľudskej bytosti. (Kepel 2006) Ibn Abdulwahháb pochádzal z oblasti strednej Arábie známej ako Nadžd. V 18. storočí bolo v strednej Arábii rovnako ako aj v iných častiach arabského sveta stále rozšírené uctievanie svätých, stromov, jaskýň a amuletov. Tieto praktiky mali korene v predislamských dobách a Ibn Abdulwahháb ich odsudzoval. K tomu, aby niekto mohol byť považovaný za skutočného moslima, nestačí iba to, že vyzná svoju vieru v jediného Boha. Skutočný moslim je ten, kto tauhíd aplikuje do detailu vo svojom každodennom živote. Odmietal uctievanie hrobov, uctievanie svätých, vrátane Mohameda. Vyžadoval od svojich prívržencov päť modlitieb denne. Presadzoval názor, že pre právnika sú hlavným zdrojom pri jeho rozhodovaní

Korán a Suna. Vo svojich názoroch sa opieral o argumenty Hanbalovskej právnej školy a predovšetkým o myšlienky Ibn Tajmíju. „Ibn Abdulwahháb sa zameriaval na doslovnú interpretáciu tauhídu, zbaveného interpretácií vykladačov šarie v predchádzajúcom tisícročí“ (Hussein 2018). Jeho najdôležitejšími prácami sú: Kniha o monoteizme, ktorým sú všetci služobníci povinní voči Bohu, Odhalenie omylov, Tri princípy.

Kniha o monoteizme, ktorým sú všetci služobníci povinní voči Bohu: Boh stvoril ľudí a džinov na to, aby ho uctievali. K bohu sa nesmie nič pridružovať. Žiadne iné božstvo alebo osobnosť nesmie byť nikdy spájané s Bohom. Pridružovanie – širk je považované za smrteľný hriech. Týka sa to uctievania mŕtvych, hrobov, obetovanie inému bohu, nosenia amuletov, talizmanov, viera v mágiu a vešdecké schopnosti.

Odhalenie omylov. Spoločnosť jeho doby sa nachádzala v pomeroch doby barbarstva a ignorácie džáhilíja. Ľudia sa od pravého náboženstva odchýlili natoľko, že súčasný stav je horší ako v dobe predislamskej a rannej islamskej. V džahiliji ľudia vzývali anjelov, svätcov a modly, ale v problémoch sa obracali k Bohu. Ďalej tvrdí, že je nevyhnutné bojovať proti pridružovateľom. „Poznal si, že iba obyčajná manifestácia toho, že Boh je Stvoriteľom a Pánom tvorstva z nich neučinila moslimov a že ak vyhľadávajú anjelov, prorokov a svätcov, aby ich žiadali o orodovanie či aby sa tak priblížili k Bohu, je to dôvodom, prečo je dovolená ich krv a majetok“ (Ibn Abdulwahháb podľa Ťupek 2015).

Tri princípy. Tu vyslovil názor, že povinnosťou každého moslima je opustiť svet pridružovania a hidžra do sveta islamu. Táto povinnosť je platná naveky. Povinnosťou každého moslima je naučiť sa nasledujúce tri body:

- 1) Monoteizmus ako viera v jedného stvoriteľa
- 2) Monoteizmus zbavený pridružovania
- 3) Ten, kto poslúchol Proroka a uctieva iba Boha, nemôže mať blízky vzťah k tomu, kto sa protiví Bohu a jeho Prorokovi.

V roku 1774 uzavreli Ibn Abdulwahháb a Ibn Saud spojenectvo. Ibn Saud sa zaviazal, že prijme a bude presadzovať učenie Ibn Abdulwahhába. Za to označil Ibn Abdulwahháb nájazdy Saudov na susedné oázy za džihád, ktorý má odstrániť bezbožnosť. Spojenectvo bolo potvrdené aj manželstvom medzi dcérou Ibn Abdulwahhába a Ibn Saudom. Počas následnej expanzie ovládol Ibn Saud veľké časti Arabského polostrova s posvätnými mestami Mekkou a Medinou. Tento prvý štát bol vyvrátený osmanským miestodržiteľom v Egypte v rokoch 1811-1818. Saudský štát sa znova podarilo obnoviť v období 1824-1891. K zatiaľ poslednému obnoveniu saudského štátu došlo v roku 1902, kedy Abdulazíz ibn Saud znova dobyl Rijád. Z príslušníkov beduínskych kmeňov vytvoril za pomoci wahhábistických kazateľov milície označované ako ichwánov. S ich pomocou ovládol v rokoch 1910-1920 väčšinu Arabského polostrova. V rokoch 1924-1925 sa s podporou Veľkej Británie, ktorej prekážali panarabské ambície hašemitkej dynastie, zmocnil aj Mekky a Mediny. Ichwáni aj po týchto úspechoch naďalej požadovali, aby bol vedený džihád, čo viedlo k tomu, že Abdulazíz, ktorý sa

medzitým dohodol s mocnosťami na uznaní hraníc svojho štátu, ich hnutie vojensky potlačil. Džihád je od 30-tych rokov na území Saudskej Arábie zákonom zakázaný, pretože tu vládne šarija a preto je dokonalým islamským štátom. Napriek tomu je ale džihád z rokov 1910-1920 súčasťou školských osnov. V tridsiatych rokoch začali wahhábistickí duchovní nadväzovať kontakty s predstaviteľmi isalmizmu, salafije a salafizmu mimo Saudskej Arábie. V 50-tych rokoch silnelo súperenie medzi Egyptom a Saudskou Arábiou o dominanciu v arabskom svete, pretože egyptský prezident Násir podporoval nacionalistické a socialistické hnutia na Arabskom polostrove. V tomto období na seba upútal svojimi prácami egyptský príslušník moslimského bratstva Sajiid Qutb. Jeho najvýznamnejšou prácou je kniha Sociálna spravodlivosť v islame. Najvýznamnejšou myšlienkou tohto diela, ktorá našla silnú odozvu medzi wahhábistami bola myšlienka Božej zvrchovanosti, ktorá popiera existenciu sekulárneho štátu. Na základe čoho došiel Sajiid Qutb k záveru že je možné exkomunikovať neveriace režimy. Za svoje názory bol zatknutý a popravený. Prenasledovanie ktorému boli členovia Moslimského bratstva v Egypte a v Sýrii vystavení sekulárnymi vládami týchto krajín spôsobilo, že práve Saudská Arábia sa stala cieľom exulantov spomedzi členov Moslimského bratstva. Títo učenci boli ovplyvnení myšlienkovým dedičstvom klasickej salafije a ich úlohou bolo napomôcť v modernizácii saudského vzdelávacieho systému. Tento vývoj dosiahol vrchol v 60. rokoch 20. storočia. Mnohí z nich našli svoje uplatnenie v saudskom vzdelávacom systéme a ovplyvnili nábožensko- politický život v krajine. V sedemdesiatych rokoch emigroval do Saudskej Arábie jeho mladší brat Sajjiida Qutba, Muhammad Qutub, ktorý tu pracoval na univerzite v Mekke. Vo svojich dielach odmietal, komunizmus, sekularizmus, demokraciu. K najvýznamnejším žiakom Muhammada Qutba, patrili Said Al-Qahtani a Safar –al- Hawálí.

Said Al-Qahtani tvrdí, že zásadu lásky k veriacim a nenávisť k neveriacim Al-wala wa-l-bara môžeme nájsť už v diele Ibn Tajmíju.

Safar –al- Hawálí - vo svojej diplomovej práci odmieta sekularizmus. Považuje ho za nezlučiteľný z Islamom a považuje ho za 'ďalší druh Shirku. Preslávil sa najmä svojou dizertačnou prácou v ktorej sa zaoberal fenoménom Irdžá. „Podľa moslimskej doktríny je Irdžá odsúdenia hodné chovanie, pri ktorom odkladáme dodržiavanie príkazaní Islamu na neskôr“ (Gilles Kepel, Válka v srdci islámu, Praha 2006). Pre jednotlivcov ktorí sa previnili takýmto správaním sa používa termín murdži'a. Tento postoj sleduje od stredoveku až po súčasnosť a obviňuje z neho aj wahhábistických duchovných, ktorí v záujme zachovania saudského režimu odmietajú jeho kritiku. Je zástancom teórie božej zvrchovanosti a takfíru. Takfír je prax ktorá umožňuje prehlásiť za kacíra osobu alebo aj štát, ktorý sa neriadi šariou. Stál za vznikom hnutia Sawha /prebudenie/. Toto hnutie získavalo čoraz väčší význam od 80-tych rokov. Kedy začalo získavať vládnu podporu Saudského režimu, ktorý sa na jednej strane zbavoval neosalafistov, ktorých buď popravil, alebo im umožnil realizovať svoju túžbu po džiháde v Afganistane. Vládnuca dynastia chcela touto politikou dosiahnuť upevnenie vlastnej náboženskej legitimacy. Táto

dovtedy pomerne okrajová radikálna skupina takto získala výrazný vplyv na život v krajine. Toto viedlo k nárastu počtu náboženských predpisov, hlavne takých ktoré obmedzovali práva žien. Stúpol aj počet náboženských kázní.

„V reakcii na egyptský pokus podkopať legitimitu vládnuceho rodu sa pokúsil kráľ Faisal posilniť vlastnú náboženskú pozíciu a vyhľadať medzinárodnú podporu.“ (Steinberg 2014) Preto podporoval založenie rôznych nábožensko- politických inštitúcií. V Medine bola v roku 1961 založená Islamská univerzita, ktorej cieľom je šírenie nesekulárneho islamu. V roku 1962 vznikla v Mekke tzv. Islamská liga. Aj keď je popisovaná ako wahhábistická organizácia, pri jej vzniku spolupracovali wahhábistickí učenci a členovia moslimského bratstva. Táto organizácia má pobočky po celom svete. V Európe prevádzkuje päť veľkých islamských centier, mešity, výchovné a vzdelávacie inštitúcie. Jej súčasťou je aj Islamská univerzita v Medine, ktorej absolventi z celého sveta ďalej šíria wahhábistickú interpretáciu islamu po celom svete.

Ďalší smer ktorý ovplyvnil wahhábizmus je AHL AL- HADÍT. Zdôrazňuje význam štúdia Hadítov. K najvýznamnejším predstaviteľom patria:

a) Násiruddín al – Albání – Vedu o hadítoch nadraduje právnej vede. Korán a sunna sú jediným zdrojom správnej dogmy, ktoré vedú k mravnosti a správne uctievaniu Boha. Islam má byť zbavený škodlivého vplyvu cudzích islamských doktrín, hlavne moslimského bratstva. Hovorí o potrebe apolitickosti, pretože v opačnom prípade vzniká rozkol.

b) Rabí IBN HÁDÍ Al- Madchalí – odmieta takfír /vyhlásenie moslima za kačira/ a džihád ako ozbrojený boj.

c) Šejk Muqbil Al – Wádií – šíril myšlienky wahhábizmu v Jemene.

d) Džuhajmán Al –Utajbí – 20. novembra 1979 so svojimi prívržencami obsadil veľkú mešitu v Mekke. Chcel zvrhnúť Saudského kráľa a nahradiť ho novým spasiteľom Muhamadom ibn Abdullahom al-Quahtánim. Pochádzal z kmeňa ktorého príslušníci patrili k ichwánom. Kritizoval ukončenie džihádu na arabskom polostrove a spoluprácu s cudzincami za čo označil saudský režim za tyranský a protiviaci sa božiemu zákonu.

e) Abú Muhammad al –Maquidsí: Palestíнец. Podporoval myšlienku takfíru vlád a džihád proti nim. Základom Islamu je uctievanie jedného Boha a exkomunikácia toho kto tak nerobí. Najvýznamnejšie práce sú Jasné odhalenia bezverectva Saudského štátu. Demokracia je náboženstvo – demokracia predstavuje modlu, preto je pridružovaním a teda šírkom. Od násilných excesov v poslednom desaťročí v dôsledku aktivít Abú Mus’ab az-Zarkáwího a al-Káidy v Iraku sa snaží džihádistickú komunitu riadiť smerom čistého džihádu. Rozlišuje medzi bojom ktorý má spôsobiť nepriateľovi utrpenie a škodu a bojom ktorý má viesť ku konsolidácii moci. Z dlhodobého hľadiska uprednostňuje druhý spôsob boja, pretože vytvára referenčný rámec, ktorý umožní konsolidáciu Islamského štátu(Aaron Y. Zelin 2014).

Od 80-tych rokov už zahraniční vzdelanci prakticky nedostávajú učiteľské miesta na saudských univerzitách. Príčina tohto stavu spočíva v tom že vzdelávací systém už dokáže vyprodukovať dosť kvalifikovaných

vyučujúcich. Zároveň sa preukázali dôsledky nekontrolovaného prílivu zahraničných vzdelancov ako napr. obsadenie veľkej mešity v Mekke v roku 1979. Vzostup hnutia Al-Sahwa Al-Islamiyya a rôznych džihádistických skupín a vystupňovanie radikalizácie ktorá sa prejavila v 90-tych rokoch 20. storočia.

6.1 Salafizmus v Nemecku

Salafizmus je nielen v Nemecku považovaný za najdynamickejšie islamské hnutie. Počet členov rôznych islamistických organizácií v Nemecku každoročne narastá. Zatiaľ čo v rokoch 2011 až 2013 sa počet salafistov v Nemecku pohyboval v rozpätí 3800-4500 osôb, v septembri 2017 to už bolo 10300 prívržencov a v novembri 2018 už ich počet dosiahol počet 11300 osôb. Väčšinu salafistov tvoria muži vo veku 16 až 28 rokov. Prevažne pochádzajú z moslimských rodín. Sú medzi nimi aj konvertiti a osoby z kresťansko-moslimských domácností. Najvýznamnejšími centrami salafizmu v Nemecku sú Berlína, v Hamburgu, Brémy, Frankfurt am Mein, Braunschweig. Najvyšší počet je spolkovej krajine Nordrhein-Westfalen. Tu počet salafistov dosiahol číslo 3100 osôb. Rüdiger Lohlker identifikuje v Nemecku štyri vývojové štádiá salafizmu. Prvým sú 90-te roky, kedy došlo k rozšíreniu salafistických Kahmešit v Lipsku a Bonne, ktorých kazatelia mali prepojenie na salafistov aj mimo Nemecka. 2001 až 2005 došlo k rozšíreniu salafistických aktivít na celé Nemecko. Toto prebiehalo zvlášť intenzívne v období 2004/2005, keď salafisticky orientovaní kazatelia z Berlína, Lipska a Nordrhein-Westfálska začali prednášať v mešitách po celom Nemecku. Tieto prednášky boli najprv zaznamenávané ako audio nahrávky, neskôr ako videá a zverejňované na internete. Obdobie 2005 až 2014 označuje ako vlastnú nemeckú fázu charakteristickú tým že misijná činnosť da'wah bola čoraz viac uskutočňovaná kazateľmi ktorí sa väčšinou narodili v Nemecku. Významnou cieľovou skupinou z ktorej sa mali regrutovať noví salafisti sa čoraz viac stávali konvertiti. Je charakteristická využívaním internetu. Rozdávaním bezplatných výtlačkov Koránu, ktoré je známe ako kampaň Lies. Táto kampaň bola organizovaná skupinou známou pod názvom Die wahre Religion. Založil ju v roku 2005 Abou Nagie. Spočiatku sa orientovala na prednáškovú činnosť. Neskôr sa preorientovala na získavanie nových veriacich prostredníctvom kampane Lies. Cieľom kampane bolo získať sympatizantov aj mimo salafistického hnutia. Do svojho zákazu v roku 2016 dokázala prostredníctvom akcie Lies rozdať 3,5 milióna exemplárov Koránu. Kampaň prebiehala vo viacerých krajinách medzi inými vo Francúzsku, Portugalsku, Španielsku, Švajčiarsku, Rakúsku a na Ukrajine. Táto organizácia bola nemeckými úradmi zakázaná v roku 2016.

Salafistické hnutia v Nemecku podobne ako v celej Európe majú neprehľadnú hierarchickú štruktúru, len veľmi formálnu vzájomnú prepojenosť skupín a jednotlivých osôb. Významnú úlohu zohrávajú kazatelia ktorí okolo seba zhromažďujú skupiny prívržencov. Dodnes sa ale nepodarilo prívržencom salafizmu v Nemecku vytvoriť masové hnutie napriek náznakom určitej spolupráce. Je to dané rivalitou medzi jednotlivými skupinami. Väčšinu

aktívnych salafistov v Nemecku možno priradiť k politickému saláfizmu, ktorý sa snaží dosiahnuť uskutočnenie vytvorenia štátu ktorý sa riadi šariou. Za hlavný prostriedok ako tento cieľ dosiahnuť považujú propagandu a misijnú činnosť.

Popri prívržencoch tzv. politického salafizmu, sú v Nemecku prítomní aj prívrženci tzv. džihádistického salafizmu, ktorý považujú za svoju povinnosť ozbrojený boj za dosiahnutie svojich cieľov. Násilie sú ochotní použiť ja proti iným moslimom, ktorí odmietajú prijať salafistickú predstavu o usporiadaní spoločnosti. Predstavujú približne 10 % z celkového počtu prívržencov Salafizmu v Nemecku. Mnohí z nemeckých džihádistov sa pripojili ku globálnemu džihádu. Od roku 2009 narastá počet ciest salafistov do Afganistanu a Pakistanu, aby sa podieľali na bojoch v Afganistane. Existuje oprávnené podozrenie že tieto osoby podstupujú teroristický výcvik. Po svojom návrate do Nemecka predstavujú títo ľudia bezpečnostnú hrozbu pre Nemecko. Len asi 10 % percent salafistov v Nemecku má nemeckú národnosť. Ale napriek tomu má polovica z nich nemecké občianstvo. Napriek tomu sa dorozumievajú nemčinou. V nemčine sú aj ich propagačné piesne, ktoré sa dajú nájsť na internete.

Salafisti sa v Nemecku prezentujú niekoľkými spôsobmi. Napríklad: demonštrácie na ktorých vystupujú známi kazatelia, aktivity rôznych spolkov, mešít, islamských seminárov, infocentier. Bezplatné šírenie nemeckého prekladu Koránu a rôznych salafistických textov. Kľúčovú úlohu pri šírení salafistickej propagandy ale zohráva internet. Vďaka internetu majú dosah na mladých ľudí. V dôsledku toho možno pozorovať nárast počtu internetových stránok v nemeckom jazyku. Na týchto stránkach si môžu mladí ľudia prečítať priznania k teroristickým útokom. Rozhovory s vodcami teroristických skupín, alebo pocty rôznym mučenikom. Veľká časť nemeckých internetových stránok bola vytvorená salafistickými aktivistami zo Severného Westfálska a Rakúska. Aj organizácia Die wahre Religion /pravé náboženstvo/ vytvorila vlastnú internetovú platformu aby mohla uskutočňovať „misijnú činnosť“ práve prostredníctvom moderných technológií. Prostredníctvom internetu ponúka na stiahnutie prednášky o Koráne a Sunne.

Ďalšou významnou organizáciou bola „Einladung zum Paradies“ (EzP /pozdvanie do raja/. Vznikla v roku 2008 po tom ako sa prominentný člen hnutia DRW Piere Vogel známy aj ako Abu Hamza oddelil od svojho materského hnutia. Podporovali ho Muhamed Ciftici alias Abu Anas a Sven Lau alias Abu Adan. Dôvodom sporov sa stala otázka ozbrojeného džihádu. Piere Vogel. Piere Vogel sa špecializoval na Da'wa medzi nemoslimami a nepraktizujúcimi moslimami a prezentoval sa a EzP ako umiernený protipól k ozbrojenému salafizmu (Wiedl, Becker 2014). Spolok šíril salafistickú literatúru a poriadal semináre na ktorých indoktrinoval ich účastníkov salafistickou ideológiou. Spolok sa v roku 2011 rozpadol. Dôvodom rozpadu spolku boli problémy s presťahovaním islamskej školy, ktorú viedol Mohamed Ciftici z Braunschweigu do mešity v Mönchengladbachu. V dôsledku občianskych protestov a ďalších dôvodov, medzi inými chýbajúce núdzové východy a stavebné úpravy bez povolenia. musela mešita zatvoriť. Po tom ako Piere

Vogel oznámil verejnú modlitbu za zosnulého bin Ládina. Táto mu bola súdnym príkazom zakázaná a zároveň bol skritizovaný významnými moslimskými duchovnými. Po tejto udalosti sa od skupiny odčlenil Muhamad Ciftici. Piere Vogel sa v júni 2011 opätovne pripojil k DWR. Neskôr odišiel do Egypta. Po svojom návrate vo svojich prednáškach kritizuje západ za jeho imperialistickú politiku voči moslimským krajinám. Do Egypta podobne ako Peire Vogel odišiel aj Sven Lau. V roku 2014 bol v Nemecku zatknutý za to že obstarával zásoby a bojovníkov do Sýrie. V roku 2011 bola založená organizácia Millatu Ibrahim. Jej najznámejším predstaviteľom patrila reper Denis Cuspert známi aj ako Deso Dogg alias Talha. Po výtržnostiach v Solingene bola zakázaná v roku 2012. Jej členovia pokračovali vo svojej činnosti ďalej pod označením Tauhid Germany. Aj táto organizácia bola v roku 2015 zrušená.

Na internete neustále narastá počet piesní ktoré oslavujú džihád. A v ktorých sú obyvatelia Nemecka vyzývaní k Džihádu. Tieto nezostávajú len prominentní kazatelia ale aj súkromné viac menej neznáme osoby.

Salafizmus oslovuje predovšetkým mladých ľudí, ktorým poskytuje zrozumiteľné pravidlá správania sa, pre neistých mladistvých, ktorí sú často vystavení diskriminácií väčšinou nemeckou spoločnosťou. Mladiství si zo salafistickej a džihádistickej ponuky argumentov vyberajú tie s ktorými sa vedia najlepšie identifikovať, ktoré im ponúkajú to po čom túžia (Dantschke 2014). Materiálnu podporu dostávajú Európski salafisti z Blízkeho východu, hlavne zo Saudskej Arábie, ktorá je centrom salafistického myslenia.

7 Záver

Salafizmus je sunitské hnutie. Vychádza z prác stredovekého teológa a učenca Ibn Tajmíju, ktorý hlásal veľmi striktnú interpretáciu šarije na základe doslovného výkladu Koránu. Salafisti vidia príčinu úpadku islamu v odklone od spôsobu života pôvodných troch generácií veriacich. Označujú ich ako Salaf al –Saliheen v preklade zbožní predkovia, ktorí vyznávali islam v jeho pôvodnej forme neznečistenej vplyvmi židov, Grékov a kresťanov. Návrat k spôsobu života tejto pôvodnej ummy chápu ako nevyhnutnú podmienku reformy moslimského sveta. Súčasný salafizmus je ovplyvnený hnutím wahhábistov. Wahhábizmus vznikol v 18. storočí. Jeho zakladateľom bol Muhammad Ibn Abdulwahháb. Podobne ako Ibn Tajmíja odmietal špekulatívnu teológiu. Trval na doslovnej interpretácii Koránu. Uzavrel spojenectvo s Mohammedom Ibn Saudom. Posvätil jeho výboje na Arabskom polostrove, ktoré označil za džihád výmenou za podporu v presadzovaní svojej náboženskej doktríny na územiach, ktoré kontroloval rod Saudovcov. Napriek tomu, že súčasná Saudská Arábia je už tretím saudským štátom, toto spojenectvo pretrváva dodnes. V 50–tych a 60-tych rokoch 20. storočia sa stala Saudská Arábia útočiskom pre islamistov hlavne z radov Muslimského bratstva, ktorí sem utekali pred prenasledovaním zo strany sekulárnych režimov v Egypte a Sýrii ako napríklad Muhammad Qutub, ktorý svojimi názormi výrazne ovplyvnil ideológiu saudských wahhábistov.

Saudská Arábia sa vďaka svojim finančným zdrojom stala krajinou, ktorá podporuje šírenie tejto salafisticko – wahhábistickej verzie islamu. Finančne podporuje moslimské kultúrne centrá, mešity, vzdelávacie inštitúcie po celom svete. Množstvo organizácií prevádzkuje aj v Európe. Tieto centrá sa potom stávajú miestami, kde sa mladí moslimovia, mnohí z nich vyrástli v Európe - ale ako môžeme vidieť na príklade Nemecka aj konvertiti - môžu oboznámiť s touto interpretáciou islamu. Islamu, ktorý neuznáva demokratický spôsob vlády ani koncepciu ľudských práv, a preto jeho prívrženci v Európe predstavujú bezpečnostné riziko.

Zoznam literatúry

- Beránek, Ondřej - Ostřanský, Bronislav (2016): Islámský stát: Blízky východ na konci časů, Praha 2016.
- Černý, Karel (2012): Svět politického islámu, Praha 2012.
- Dantschke, Claudia (2014): Lasst Euch nicht radikalisieren !-Salafismus in Deutschland. in Thorsten Gerald Schneiders (Hg.) :Salafismus in Deutschland Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung, Duisburg, Deutschland.
- Farshid, Olaf (2014): salafismus als politische Ideologie : in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014. s. 161-176.
- Fouad, Hazim (2014): Postrevolutionärer Pluralismus. Das Salafistische Spektrum in Ägypten, in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014. s. 238-269.
- Gerges, Fawaz A. (2017): Islámský stát cesta k moci, Praha 2017.
- Gharaibeh, Mohammad (2014): Zur Glaubenslehre des salafismus, in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014.
- Görke, Andreas – Melchert, Christopher (2014): Was wir wirklich über die frommen Altvorderen und ihre Vorstellungen vom islamischen Recht wissen können in Thorsten Gerald Schneiders (Hg.) :Salafismus in Deutschland Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung, Duisburg, Deutschland.
- Günther et al. (2016): Dsihadistische Rechtsfertigungsnarrative und ihre Angriffsflächen: Salafismus und Dschihadismus in Deutschland Ursachen, Dynamiken, Handlungsempfehlungen, Freiburg am Mein 2016. s. 160.
- Hummel, Klaus et al. (2016): Datenlage und Herausforderungen empirischer Forschung In Janusz Biene, Christopher Daase, Julian Junk, Harald Müller : Salafismus und Dschihadismus in Deutschland Ursachen, Dynamiken, Handlungsempfehlungen, Freiburg am Mein 2016. s. 52-59.
- Husain, Ed (2018): The house of Islam a global history, London 2018.
- Joas Wagemakers. Salafistische Strömungen und ihre sicht auf al-wala` wa-l-bara` in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014.
- Kepel, Gilles (2006): Válka v srdci islámu, Praha 2006.
- Kučera, Rudolf (2017): Islám a politika: vznik a vývoj islamistické ideologie, Ústí nad Labem 2017. s. 53-65.
- Lohliker, Rüdiger (2017): Die Salafisten, München 2017.
- Miloš Mendel: Arabské jaro. Historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě, Praha 2015. s. 114.
- Mendel Miloš (2010): Džihád, Brno 2010.
- Mendel Miloš (2016): Muslimové a jejich svět, Praha 2016.
- Mansfield, Peter: A history of the Middle East, London. s. 46.

- Nedza, Justyna (2014): Salafismus Überlegungen zur Schärfung einer Analysekatgorie, in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014. s. 82-83.
- Nolte, Ernst (2018): Islamismus třetí radikální hnutí odporu, Brno-2018.
- Steinberg, Guido (2014):. Saudi –Arabien: Der Salafismus in seinem Mutterland, in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014.
- Ťupek, Pavel (2015): Salafistický Islám, Praha 2015. s. 88-92., 109-110.
- Wagemakers, Joas (2014): Salafistische Strömungen und ihre sicht auf al-wala` wa-l-bara` in Salafismus auf der Suche nach dem wahren Islam, Freiburg im Breisgau 2014. s. 58-63.
- Weismann, Itzhak (2014): Die Salafiyya im 19. Jahrhundert als Vorläufer des modernen Salafismus in Thorsten Gerald Schneiders (Hg.) :Salafismus in Deutschland Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung, Duisburg, Deutschland.
- Wiedl, Nina – Becker, Carmen (2014): Populäre Prediger im deutschen Salfismus. in Thorsten Gerald Schneiders (Hg.) :Salafismus in Deutschland Ursprünge und Gefahren einer islamisch-fundamentalistischen Bewegung, Duisburg, Deutschland.

Peter Šadlák is a doctoral student at the Department of Political Science at Alexander Dubcek University of Trencin, Slovakia.
[e-mail: peter.sadlak@centrum.sk]

Discussion

PRIAME FORMY DEMOKRACIE NA MIESTNEJ ÚROVNI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE – SÚČASNÝ STAV A PERSPEKTÍVY VÝVOJA

DIRECT FORMS OF DEMOCRACY AT LOCAL LEVEL IN THE SLOVAK REPUBLIC - PRESENT AND PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT

Tomáš ALMAN

Abstract: The article will be content and thematic oriented on the issue of direct democracy in the Slovak Republic. Special attention will be paid mainly to the local self-government authorities, especially at the local level. Due to the scope of the discussion contribution, the analysis will follow the identification, summarization and the explication of only selected forms of direct democracy in the Slovak Republic and in comparison with selected countries as well. Based on the deduction we will try to focus cardinal attention on constitutional and legal regulation, position within the decision making possibilities and processes of local self-government, at the same time try to underline the importance and essence of direct democracy. The article will also complement the identification of deficiencies and, in our opinion, negative areas in the legal treatment of the subject, the comparison with other countries (in particular the Czech Republic, the Republic of Poland and others), an assessment of the current situation with offering perspectives for the next period.

Key words: *democracy, direct democracy, local self-government, local referendum, participation.*

1 Úvod

Esenciálnou zložkou samosprávy, špeciálne obecnej samosprávy je princíp demokracie. Z etymologického hľadiska, ale aj z pohľadu viacerých vedných disciplín, je princíp demokracie vyjadrením meritórnej idey - vlády ľudu, a to buď priamo alebo prostredníctvom svojich zástupcov.

Z perspektívy vnútroštátnej právnej úpravy²⁰, kardinálne ústavné východisko účasti občanov²¹ na správe verejných vecí možno identifikovať priamo v zákone č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len ústava alebo Ústava SR), konkrétne v čl. 30 ods. 1, podľa ktorého „*Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov...*“. Nasledujúce odseky a ďalšie explicitne či implicitne vyjadrené ústavné normy upravujú fundamentálnu zložku princípu demokracie – zastupiteľskú demokraciu. Inštitút priamej demokracie je v súčinnosti s príslušnými ustanoveniami o územnej samospráve v ústave a v zákone č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o obecnom zriadení) regulovaný nasledujúcim spôsobom. Z dikcie čl. 67 ods. 1 Ústavy SR vyplýva, že územná samospráva sa vykonáva a uskutočňuje na zhromaždeniach obyvateľov obce, miestnym referendom, referendom na území vyššieho územného celku, orgánmi obce alebo orgánmi vyššieho územného celku. Na obecnej úrovni sú to teda zhromaždenie obyvateľov obce, miestne referendum alebo orgány obce. Všetky tri aspekty je nutné chápať alternatívne, zároveň však nemajú hierarchické usporiadanie. Bližšia a detailnejšia úprava účasti na výkone samosprávy je zahrnutá predovšetkým v zákone o obecnom zriadení. Obec združuje osoby, ktoré na jej území majú trvalý pobyt. Touto osobou je obyvateľ obce ako determinujúci subjekt celej samosprávy. Z extenzívneho výkladu príslušných ustanovení zákona o obecnom zriadení (najmä § 3) vyplýva, že právo zúčastňovať sa na samospráve je naviazané na trvalý pobyt a nie na štátne občianstvo Slovenskej republiky. Obyvateľmi obce môžu byť okrem občanov Slovenskej republiky aj občania iných štátov či apatridi, pričom tieto osoby musia spĺňať obligatórnu podmienku trvalého pobytu v obci (Palúš a kol. 2018: 123-124).

Podľa § 4 ods. 2 a § 3 ods. 2 zákona o obecnom zriadení obyvatelia obce vykonávajú samosprávu prostredníctvom orgánov obce, miestnym referendom a zhromaždením obyvateľov obce. Obyvateľ obce sa zúčastňuje na samospráve obce, komplementárne disponuje najmä týmito právami:

- voliť orgány samosprávy obce a byť volený do týchto orgánov,
- hlasovať o dôležitých otázkach života a rozvoja obce (miestne referendum),
- zúčastniť sa na zhromaždení obyvateľov obce a vyjadrovať na nich svoj názor a zúčastňovať sa na zasadnutiach obecného zastupiteľstva,
- obracať sa so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce.

Kým v prvom bode je účasť obyvateľov obce na správe vecí verejných reprezentovaná slobodnou voľbou svojich zástupcov – princíp zastupiteľskej demokracie, ostatné práva sú formou realizácie práva zúčastňovať sa na

²⁰ Právny poriadok Slovenskej republiky v tomto smere rigorózne sleduje a rešpektuje aj medzinárodné právo a záväzky z neho plynúce.

²¹ V kapitole miestami využívame ako logický konštrukt a dôsledok identifikácie konkrétnych situácií a subjektov aj pojmy „obyvatelia obce“ a „verejnosť“. Pojmom verejnosť chceme upriamiť pozornosť na extenzívny výpočet subjektov, ktorí sa môžu za určitých okolností podieľať na uskutočňovaní obecnej samosprávy.

správe vecí verejných priamo. Právo obracať sa so svojimi podnetmi a sťažnosťami na orgány obce sa prelína v ústave zakotveným petičným právom. V zmysle čl. 27 ods. 1 ústavy sa petičné právo zaručuje. Každý má právo sám alebo s inými obracať sa vo veciach verejného alebo iného spoločného záujmu na štátne orgány a orgány územnej samosprávy so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami²².

Pre naše účely a pre náležité vymedzenie priamej demokracie na obecnej úrovni je nutné na tomto mieste zmieniť fakt, že zákon o obecnom zriadení priznáva právo podieľať sa na samospráve obce aj ďalším osobám. Podľa § 3 ods. 5 citovaného zákona týmto právom disponujú *in concreto* subjekty, ktoré majú na území obce nehnuteľný majetok alebo v obci platí miestnu daň alebo miestny poplatok, sú v obci prihlásené na prechodný pobyt, majú čestné občianstvo obce.

Špecifikovaným osobám zákon nepriznáva právo voliť a byť volený do orgánov samosprávy obce a právo hlasovať v miestnom referende, naopak, tieto osoby majú právo zúčastniť sa na zhromaždení obyvateľov obce a vyjadriť na nich svoj názor, zúčastniť sa na zasadnutí obecného zastupiteľstva a obrátiť sa na orgány obce so svojimi podnetmi a sťažnosťami²³ (Palúš a kol. 2018: 124-125).

Vzhľadom na konštatované je evidentný stav, že na miestnej úrovni v Slovenskej republike majú obyvatelia obce a verejnosť niekoľko možností ako priamym spôsobom participovať na samospráve. Vystáva však otázka či aktuálna právna úprava vykazuje prvok precíznosti a či sa v praxi nevyskytujú problémy, ktoré v konečnom dôsledku znefunkčňujú dané formy. V tomto zmysle je možná komparácia s inými štátmi, respektíve existuje priestor pre inšpiráciu v regulácii nedostatkových oblastí. Cieľom článku je na základe analýzy vybraných foriem priamej demokracie identifikovať problémy v ústavnoprávnej úprave a sčasti v aplikačnej praxi, zhodnotiť skúmanú oblasť, hľadať a poukázať na „pozitívne“ príklady a riešenia z niektorých štátov a prezentovať tak možné perspektívy vývoja v danej sfére.

2 Metodika práce

Článok bude obsahovo a tematicky orientovaný na problematiku priamej demokracie v Slovenskej republike, špeciálna pozornosť bude venovaná hlavne subjektom územnej samosprávy predovšetkým na miestnej úrovni. Vzhľadom na rozsah diskusného príspevku a cieľ článku, musí byť

²² Petičné právo je detailnejšie upravené v osobitnom predpise, v zákone č. 85/1990 Zb. o petičnom práve v znení neskorších predpisov.

²³ Právo obracať sa na orgány obce so žiadosťami, návrhmi a sťažnosťami má univerzálny charakter, nepatrí len obyvateľom obce v užšom či širšom zmysle slova (§ 3 ods. 1 a 5 zákona o obecnom zriadení), ale patrí každému, teda všetkým fyzickým osobám a právnickým osobám. Ďalšia forma priamej demokracie na miestnej úrovni má základ v práve na slobodný prístup k informáciám. Týmto právom sa nebudeme bližšie zaoberať).

zvolená vhodná štruktúra a metodika práce. Analýza bude sledovať identifikáciu, sumarizáciu a explikáciu len vybraných dvoch foriem priamej demokracie v Slovenskej republike a v komparácii aj vo vybraných štátoch. Na základe dedukcie sa budeme snažiť zamerať kardinálnu pozornosť na ústavnoprávnu úpravu, pozíciu v rámci rozhodovacích možností a procesov územnej samosprávy, súčasne sa pokúsime podčiarknuť význam a podstatu priamej demokracie. Článok sa komplementárne zameria aj na identifikáciu nedostatkov a podľa nášho názoru negatívnych oblastí v právnej úprave skúmanej témy, komparáciu s inými krajinami (predovšetkým Česká republika, Poľská republika a iné), hodnotenie súčasného stavu s ponúknutím eventuálnych perspektív vývoja v nasledujúcom období.

3 Výsledky výskumu

Problematika miestneho referenda a zhromaždenia obyvateľov obce je preukázateľne spojená s laxnou, strohou, a dvojité výklad vyvolávajúcou ústavnoprávnu úpravou. Tento fakt v praxi spôsobuje vytváranie prekážok pre právo účasti na správe vecí verejných obyvateľmi obce, komplementárne tak ich sebarealizácie a samorozhodovania o najdôležitejších otázkach. Vzniká reálna požiadavka na precizovanie pozície oboch foriem priamej demokracie v právnom poriadku Slovenskej republiky. Inšpirácia je možná aj v štátoch V4, kde je úprava kvalitnejšia a obsahovo širšia. Problémy v podmienkach Slovenskej republiky sú v týchto štátoch v mnohých prípadoch vyriešené. Česká republika prijala napríklad osobitný zákon, zákon č. 22/2004 Sb. o miestnom referendu a o zmene niektorých zákonov, ktorým v porovnaní s miestnymi podmienkami sfunkčnila inštitút miestneho referenda, odstránila mnohé obmedzenia a tým prispela k možnosti sebauplatnenia sa obyvateľom obce. Poľsko či Maďarsko taktiež precizovali jednotlivé ustanovenia týkajúce sa týchto inštitútov či už v kardinálnych zákonoch o obecnej samospráve, respektíve v osobitných predpisoch. Dôsledkom tohto negatívneho režimu v podmienkach Slovenskej republiky je ďalší problém - diskutabilná výška kvóra iniciovania a následne aj platnosti a účinnosti výsledkov miestneho referenda. Iniciovanie miestneho referenda minimálne 30 % oprávnených voličov, účasť aspoň polovice oprávnených voličov a nutnosť prijať rozhodnutie minimálne nadpolovičnou väčšinou platných hlasov účastníkov miestneho referenda je v dnešnej dobe a súčasne pri strate záujmu o využívanie práva na účasť na správe vecí verejných problémom ťažko prekonateľným. Obdobne ako pri predchádzajúcej oblasti, aj tu je relevantná inšpirácia okolitými krajinami, v ktorých je výška kvóra nižšia alebo odstupňovaná podľa veľkosti obce. Je nutné konštatovať, že ani tieto krajiny sa nevyznačujú vysokým záujmom o veci verejné, ale takto stanovené kvóra by mohli byť chápané ako prostriedok na znovuoobnovenie záujmu o samosprávu obyvateľmi obce aj v podmienkach Slovenskej republiky. Ďalším kľúčovým a zároveň stále nedoriešeným problémom je (ne)záväznosť výsledku miestneho referenda a aj zhromaždenia obyvateľov obce pre orgány

obce alebo iné subjekty²⁴. Ústava a zákon o obecnom zriadení tento inštitút opomínajú. Sme toho názoru, že výsledky miestneho referenda a taktiež zhromaždenia obyvateľov obce by mali byť záväzné pre orgány obce. S rešpektom voči existujúcej polemike danej oblasti však musí zaznieť a zároveň sa zvýrazniť podstata priamej demokracie. V ústavnoprávnej úprave miestneho referenda či zhromaždenia obyvateľov obce absentujú aj ďalšie oblasti. Ide napríklad o opomenuté inštitúty opakovania v tej istej veci, oprávnenie poslancov obecného zastupiteľstva prijať po vykonaní miestneho referenda a zhromaždenia obyvateľov obce v tej istej veci vlastné rozhodnutie (aj úplne protichodné), neexistencia explicitnej povinnosti orgánov obce zaoberať sa výsledkami miestneho referenda a zhromaždenia obyvateľov obce a pod. (Alman 2017: 81-90).

4 Zhrnutie

Zákon o obecnom zriadení aj po množstve novelizácií stále značným spôsobom ignoruje prvok priamej demokracie. Týka sa to najmä miestneho referenda a zhromaždenia obyvateľov obce, čo v praktickej rovine znefunkčňuje oba inštitúty. Riešením problémov je komplexné precizovanie právnej úpravy, je nutné rozšíriť ústavnoprávnu úpravu, aby sa vyhlo diskusiám, dvojitému výkladu, divergentnosti v praxi pri realizácii jednotlivých foriem, účelovému konaniu osôb, no hlavnou ideou má byť pôvodná myšlienka demokracie ako vlády a primátu ľudu v samospráve, ktorý má mať také relevantné a funkčné prostriedky a nástroje, ktorými reálne zasiahne do správy svojich záležitostí.

²⁴ Výnimku tvorí situácia pri odvolaní starostu miestnym referendom.

Zoznam literatúry

- Alman, T. (2017): Miestne referendum a zhromaždenie obyvateľov obce ako formy priamej demokracie, In: *Formy uskutočňovania obecnej samosprávy*, Košice, Fakulta verejnej správy, UPJŠ v Košiciach.
- Palúš, I. a kol. (2018): *Formy uskutočňovania obecnej samosprávy*, Košice, Fakulta verejnej správy, UPJŠ v Košiciach.

Tomáš Alman is an assistant professor at Department of Public-law disciplines at Pavol Jozef Šafárik University in Košice, Slovakia.
[e-mail: tomas.alman@upjs.sk]

Discussion

RADIKALIZACE – FORMY A IDENTIFIKAČNÍ FAKTORY ²⁵ RADIKALIZATION – FORMS AND IDENTIFICATION FACTORS

Štefan DANICS²⁶

Abstract: Article shows a process of radicalization, that often leads a violent solution of problems. There will be describing beside right-wing and left-wing radicalization also an islamist radicalization. Attention will be pay to analysis of identification factors due different causes of radicalization. Author will make an analysis of islamist radicalization factors, where experiences show that factors can be various, but social factors play a dominant role and not internet radicalization, i.e. electronic jihad. Further expert studies point out, that the main ideological factor of islamist radicalization is conversion or inclination to Salafism, that is presented as an extremist interpretation of Islam. Author also presents identification factors of radicalization in Czech prisons in frame of SAIRO project (System of analytical personal identification and radicalization). It is a pilot project, which has been set off during the year 2017, where it is linked to prevention. It includes mainly trainings of prison service personnel, who should monitor and warn about identification factors in frame SAIRO project. Trainings take place at Police Academy of the Czech Republic in Prague already second year, they include manifestations and symbolism of right-wing, left-wing extremism, also manifestations and symbolism of islamist extremism, tattoo including. Author himself is actively participating on these trainings of Czech prison service personnel.

Key words: *Radicalization process, factors of radicalization, theory of Identity extremism, political violence, electronic jihad, salafism as intolerant and hateful ideology*

1 Úvod

V Evropě se téma radikalizace objevilo v akademických diskuzích po bombovém útoku v Madridu (2004) a v Londýně (2005), přičemž v rámci

²⁵ Příspěvek vznikl v rámci dílčího vědeckého úkolu 2/3 Radikalizace - symbolika kriminálního tetování na PAČR v Praze, Česká republika.

²⁶ Štefan Danics, doc. Ing. Dr. Ph.D., Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Security Management, Police Academy in Prague, Lhotecká 559/7, 143 01 Prague 4, Czech Republic, danics.stefan@polac.cz

konceptualizace byl vytvořen i termín „násilná radikalizace“. Ten je vymezován jako proces socializace směřující k extremismu a projevující se v terorismu (Alonso a kol. 2008). V tomto ohledu je nutné upozornit, že termín radikalizace a násilná radikalizace není synonymem pro terorismus, přičemž bychom měli také rozlišovat i mezi radikalizací, extremismem a terorismem. Radikalizace je více otevřeným termínem, kdežto extremismus a terorismus jsou termíny více uzavřenými a stojí v určité vzdálenosti od hlavního proudu politického myšlení a také jsou více spjaté s násilím proti civilistům. Dále bychom měli upozornit, že radikalizace není jednostranný a jednosměrný proces, který nutně musí vést k násilí, tj. terorismu.

Současný výzkum procesu radikalizace se zaměřuje na výchovu a socializaci jedince, jeho traumata a diskriminaci, kterým byl v životě vystaven. Pozornost je věnována i aktuálnímu ekonomickému a sociálnímu statutu daného jedince a sociální skupiny, ale v potaz se berou i jejich asociace. To vede k rozsáhlému souboru proměnných veličin, např. výzkumná společnost *Radicalisation Awareness Network* (sít' RAN) identifikovala přes 200 relevantních faktorů radikalizace. Na druhé straně se zase vytvářejí zjednodušující modely typu „pyramida“ nebo „eskalátor“, s kterými zpočátku pracovala newyorská policie. První přístup je natolik rozsáhlý a složitý, že neumožňuje určit nositele radikalizace, druhý přístup newyorských policistů je zase příliš redukcionistický a potencionálními teroristé mohou být všichni. Tudíž praktické využití těchto modelů radikalizace je minimální.

Autor v příspěvku přiblíží identifikační faktory v procesu radikalizace, protože příčiny jsou velmi různorodé. Zkušenosti z procesu radikalizovaných osob dokladují, že hlavním ideovým faktorem je v tomto procesu konvertování či inklinace k salafismu, který reprezentuje extremistický výklad islámu a diferencované sociálně-politické hnutí (Wiktorowitz 2006). Salafismus je dnes nejdynamičtěji rostoucí netolerantní a nenávistný proud uvnitř islámu v zemích Evropské unie, který nejčastěji dovádí své stoupence k teroristickému násilí, tj. džihádu.

Belgický odborník na terorismus, zdůrazňuje, že nikdy nebylo odsouzeno tolik lidí za činy souvisejícími s terorismem a nikdy jsme neviděli tolik těchto vězňů pohromadě, přičemž si předávají zkušenosti a radikalizují nové teroristy či džihádisty. Evropské věznice se mění v „líhně“ radikálů a postupně se stávají „výcvikovými tábory“ pro nové teroristy a džihádisty, přičemž každá země tomuto trendu čelí po svém. V belgických věznicích je snahou je izolovat, v německých deradikalizovat a převychovat. V českých věznicích je snaha je rovněž deradikalizovat, a proto byl v průběhu roku 2017 spuštěn pilotní projekt SAIRO (Systém analytické identifikace a radikalizace osob) umožňující skrze monitoring a vyhodnocování identifikačních faktorů určit osoby náchylné k radikalizaci nebo osoby, které šíří radikalizační myšlenky, včetně samotného tetování (Procházka). A dále s nimi pracovat, za tímto účelem jsou potom školeni pracovníci českých věznic, aby se orientovali v problematice pravicového a levicového extremismu, ale i v náboženském extremismu. Tato školení pravidelně probíhají na půdě Policejní akademie v Praze, na kterých participuje i sám autor.

2 Metodologie

Obecně autor vychází z německého výzkumu extremismu (Backes – Jesse 2005; Danics - Tejchmanová 2017) a jeho konceptualizace, včetně výzkumu terorismu (Čejka 2007) a samotného procesu radikalizace (Sedgwick 2010). Zatím absentuje jednotná a obecně uznávaná odborná definice „radikalizace“ s tím, že můžeme nalézt obecnější shodu v tom, že *„radikalizace je v současné době standardně používaný výraz k popsání toho, co se děje předtím, než bomba vybuchne“*, přičemž *radikalizaci* je nutné chápat jako sled procesů, které jsou ovlivňovány různými faktory (Neumann 2010). Obecně jde o *„proces osvojování si přesvědčení, včetně ochoty použít násilí jako metody efektivní sociální změny“*. V rámci změny identity jedince jsou přítomny takové fenomény, jako je: *„radikalizace, extremismus a terorismus“* (Allen 2007: 4). Tyto fenomény spolu nejen úzce souvisejí, ale někdy se i prolínají, ale neměli bychom je v žádném případě zaměňovat. Vraťme se ještě k tomu, že radikalizace je popisována jako *„vše, co se stalo předtím, než nálož vybuchne“*, jedná se o závěry Petera Neumanna, experta z Mezinárodního centra pro studium radikalizace (ICSR. www.icsr.info). Tato teze totiž podle autora objasňuje, že lidé se nerodí jako extremisté a teroristé, ale stávají se jimi v procesu radikalizace.

Autor vychází z vědecké studie, která vznikla na *Institutu islámských studií Vídeňské univerzity* a byla zveřejněna v roce 2017. Empirická studie zachycuje salafismus jako velmi netolerantní proud uvnitř islámu, který je spojen s nenávisnými projevy nejenom vůči jiným náboženstvím, ale i vůči všem muslimům, kteří salafismus nepřijali za autentický výklad islámu. Z těchto zkušeností vyplývá, že salafistický výklad islámu je neslučitelný s prvky liberální demokracie, přičemž političtí salafisté hodlají nastolit islámskou teokracii všemi prostředky, tj. legálními i nelegálními. A džihádisté sledují nastolení chalífátu jednoznačně skrze násilí, tj. svatou válku. Salafismus je ve studii popisován jako vnitřně strukturované hnutí, které má svá specifika, zejména na místní úrovni. Dále je analyzován samotný vznik salafistických skupin v Rakousku, včetně národních sítí s kontakty do zahraničí. (Aslan - Akkilic 2017)

Bezpečnostní analytici uvádějí, že mešity pod vedením radikálních imámů nebo internet jsou místa, kde se nejčastěji radikalizují noví islamisté, zejména v Evropských zemích. A současně varují, že „líhni“ nových teroristů jsou věznice, kde radikálové lákají do svých řad frustrované mladíky bez výhledu na lepší budoucnost. Poté, co se stovky evropských bojovníků vrátili z oblastí Sýrie a Iráku ovládaných Islámským státem, problém ještě zesílil. Velká část z nich totiž skončila za mřížemi a hrozí, že budou své radikální myšlenky předávat mezi ostatní vězně. Řada evropských věznic proto musela změnit své principy fungování, např. Belgie radikální vězně izoluje od ostatních, což je nová reakce na sílící radikalizaci ve věznicích. Sekce pro zvlášť nebezpečné islamisty nese název DeRadex, kde vězni tráví většinu času na samotce. Extremistické ideje a názory tudíž v belgických věznicích

zůstávají, ale nemohou nakazit své okolí. Německo je neizoluje, ale snaží se je deradikalizovat a napravovat. Dokladem toho je např. frankfurtská věznice, kde žádné zvláštní cely oddělující radikalizované vězně od ostatních nenajdete. Všichni zde sdílejí stejný prostor, ale za ostrého dohledu dozorců a specialistů, kteří jsou trénováni pro odhalování znaků radikalizace. Jedná se zejména o specialisty na „ideologii“ a „psychologii“, kteří tvrdí, že je obtížné změnit někomu přesvědčení, ale je možné ho přesvědčit, aby k realizaci a obraně svých idejí nepoužíval zbraně a násilí. Německé věznice, které ve srovnání se sousedními státy disponují mnohem větším rozpočtem a počtem specialistů, usilují především o vymýcení radikálních idejí a ideologií z věznic. Dokladem toho je hesenský program zvaný NeDis, který se doslova snaží změnit myšlení vězňů. Ti, kteří jsou označeni za radikály – ať už to jsou islamisté, nebo členové krajně pravicových skupin – jsou pod neustálým dohledem. Věznice jim nabízí různá poradenství nebo terapie včetně setkání s imámy či kaplany a klíčové je jejich zapojení do nápravných programů poté, co jsou z věznice propuštěni na svobodu. V českých věznicích, kde spíše čelíme pravicové a levicové radikalizaci, byl spuštěn webový pilotní projekt SAIRO, protože nedisponujeme tak velkým počtem specialistů jako Němci. Každá země od Belgie, až po Německo tedy volí vlastní způsob řešení, který zahrnuje jak úplnou izolaci radikálních vězňů, tak zapojení do nápravných výukových deradikalizačních programů. Popsané antiradikalizační úsilí je však závod s časem – mnozí z radikálů, kteří se za mříže dostali kvůli připojení se k Islámskému státu v Sýrii a Iráku, mohou být propuštěni i za méně než dva roky a pokud nebudou úspěšně deradikalizováni, mohou se z nich stát tikající lidské bomby.

3 Výsledky výzkumu

Studie ukázala výraznou roli náboženství (konkrétně sunitského salafismu) v procesu radikalizace při utváření nové identity jedinců. Dotazovaní respondenti se aktivně zabývali obsahem, normami a hodnotami salafismu s tím, že salafismus pro ně představoval zlom v jejich životě a dovedl je až k násilí, tj. terorismu. Většina respondentů pocházela ze silně věřící muslimské rodiny a měla slušnou znalost základů islámu ještě před tím, než byli kontaktováni salafistickou doktrínou. Tento fakt vyvrací mýtus o tom, že radikálové mají obecně malou znalost islámu, a proto jsou náchylní přijmout jeho extremistické a netolerantní výklady. Salafistická doktrína byla respondenty vnímána jako komplexní (celistvý) náboženský a sociopolitický koncept, který určuje jednání muslima ve všech oblastech společenského života, tj. od osobního života až po veřejnou správu a politiku. Navíc tato salafistická doktrína byla respondenty realizována v každodenním životě, ve stylu oblékání, stravování, chování, tj. vtiskla jim určitý způsob života. Tento specifický způsob života potom výrazně odlišuje stoupence salafismu od ostatních obyvatel, včetně samotných muslimů, kteří salafismus nepraktikují (Aslan - Akkılıc 2017).

Vědecká studie potvrdila, že jednotlivci se obvykle neradikalizují v izolaci, ale v přímé konfrontaci se sociálním prostředím, které bylo ve studii popsáno jako *radikální prostředí*. Toto prostředí poskytuje symbolickou a logistickou podporu a pomáhá rozšiřovat islamistický a džihádistický diskurz. Ústřední roli v radikálním prostředí hrají konkrétní salafistické mešity, které šíří islámské učení v duchu salafismu, k tomu osobně napomáhají i religiózní salafistické autority. Přestože radikální prostředí funguje i na internetu, tak empirická šetření prokázala, že osobní vztahy a kontakty sehrávají rozhodující roli. Misionářská práce (*da'wa*) je zcela zásadní prvek radikálního prostředí s tím, že jednoduchý vstup do tohoto prostředí a požadavek na praktikování misí potom činí z členů, jak nositele, tak prostředníky salafistické teologie. Teologické znalosti jsou rozhodující pro stanovení role a funkce v rámci radikálního prostředí, přičemž osoby, které disponují většími teologickými znalostmi, vystupují jako autority a mají dominující vliv na šíření salafistické ideologie (Aslan - Akkilic 2017).

Studie prokázala, že dalším radikalizačním faktorem byl *pocit odcizení v podobě dichotomie: „my“ versus „zbytek světa“*. Radikální jedinci a skupiny se totiž považují za jediné a skutečné muslimy, neboť poznali pravý smysl „*tawhídu*“ – jedinství a jedinečnosti Boží. Jejich náboženské zaujetí se neomezuje jenom na hledání autentického islámu a na imitaci duchovních cest Proroka Muhammada a jeho souputníků, ale zahrnuje i přijetí způsobu odívání, stravování a stylu života zbožných předků, a proto není možné považovat salafismus pouze za náboženskou doktrínu. Identifikace s takovou skupinou potom vede k radikálnímu vymezení se vůči většinové společnosti, ale i vůči ostatním muslimům. Tento „zbytek světa“ je vnímán jako zkažený. Zároveň s tím, je odmítána i demokracie, protože právo šaría se má stát základem společnosti. Tato odlišná představa o fungování společnosti a stylu života vede k radikálnímu odcizení od zbytku společnosti, což je dále ideologicky a instrumentálně využíváno. Není divu, že stoupenci salafismu mají pocit, že jsou v takovéto nevěřící a zkažené společnosti „cizí“. Navíc k prohloubení radikalizace přispívá i konstrukt, že Západ je úhlavním nepřítelem muslimského světa. Dotazované osoby pocházely ze sociálně slabší třídy, což urychlilo jejich proces radikalizace, neboť tomu napomáhaly i jejich zkušenosti s diskriminací. Tyto zkušenosti byly interpretovány výlučně ideologicky a nábožensko-fundamentálně. Řešení problémů je potom spatřováno v očistění víry od všech moderních a neoprávněných inovací a v návratu k ideálnímu životu a společnosti z počátků islámského historie. Za ideální formu vlády je považován chalífát, který představuje jednotu autority duchovní a světské s tím, že základem společnosti se má stát islámské právo šaría. K naplnění těchto cílů má být využita zejména misionářská činnost, ale pokud je to nezbytné, může být použito i násilí (Aslan - Akkilic 2017).

Z toho vyplývá, že nečelíme muslimům ani neurčitému islámu, který může nabírat různých forem a podob, ale těm, kteří vykládají islám jako nenávistnou ideologii, která sleduje mocensko-politické cíle a vytvoření islámského státu i za pomoci násilí. Navíc ti muslimové, kteří vyznávají jiné výklady islámu, nebo i hodnoty liberální demokracie a sekulárního státu,

obvykle představují první oběti náboženských extremistů hlásající nenávistnou ideologii a násilí. Je dnes nezbytné postihovat všechny ideové odpůrce liberální demokracie, nejen pravicové a levicové extremisty, ale i extremisty náboženské a to stejnou intenzitou v duchu „*konceptu militantní demokracie*“, která má bránit demokracii proti všem jejím politickým nepřátelům (Danics 2014).

4 Shrnutí

Problematika radikalizace je bohužel nejen médií redukována pouze na teroristickou hrozbu, která potom velmi zužuje prostor k předcházení teroristickým útokům. Daleko efektivnější je totiž působit proti extremismu, tj. proti nenávistným ideologiím, které dovádí indoktrinované a radikalizované jedince a celé skupiny k násilí. Neměli bychom zapomínat, že terorismus hojně šířený médií je pouze špičkou ledovce, tj. určitým vyvrcholením dlouhodobého re/socializačního procesu, který není přímočarý ani jednosměrný, a proto by měly být analyzovány všechny jeho aspekty, které mohou více napomoci k preventivní deradikalizační politice.

V tomto ohledu je také možné zkoumat, zda zradikalizovaní jedinci, kteří přicházející s násilným řešením nejsou vlastně poháněni hledáním identity a smyslu pro svůj vlastní život, který se jim zproblematizoval v postmoderním prostředí západního stylu. Identita je potom vnímána jako pohyblivý fenomén a složitý vývojový proces v komunitě migrantů druhé a třetí generace v západním metropolitním prostředí. Prvek identity nás může dovést k hlubším příčinám radikalizace. Identifikačními faktory radikalizace nemusí být pouze nenávistné ideologie a náboženské doktríny, ale rozporuplný socializační proces mladého člověka v postmoderním světě, který ho přivádí k násilnému řešení problémů z jeho bezvýchodné situace, protože není schopen mezi více hodnotami a styly života najít svoji identitu.

Seznam literatury

- Allen, C. E. (2007): *Threat of Islamic Radicalization to the Homeland*. Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs.
- Alonso, R. a kol. (2008): *Radicalisation processes leading to acts of terrorism*. A concise report prepared the European Commission's expert group on violent radicalisation.
- Aslan, E. - Akkilic, E. (2017): *Islamistische Radikalisierung. Biografische Verläufe im Kontext der religiösen Sozialisation und des radikalen Milieus*. Wien.
- Backes, U. – Jesse, E. (2005): *Vergleichende Extremismusforschung*. Baden Baden: Nomos Verlag.
- Čejka, M. (2007) *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal.
- Danics, Š. (2014): *Extremismus a militantní demokracie*. Praha: PAČR.
- Danics, Š. - TEJCHMANOVÁ, L. (2017): *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. 1. vyd. Praha: UJAK.
- Neumann, P. R. (2016): *Prisons and Terrorism. Radicalisation and Deradicalisation in 15 Countries*. Abgerufen von <http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1277699166PrisonsandTerrorismRadicalisationandDeradicalisationin15Countries.pdf> [20. 09. 2016].
- Procházka, J. *Program SAIRO /Systém analytické identifikace radikalizace osob/*. Identifikace příznaků radikalizace v prostředí věznic České republiky [online]. [cit. 2019-27-02]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/1-tz-10-2017-pdf.aspx>.
- Sedgwick, M. (2010): *The Concept of Radicalization as a Source of Confusion*. In *Terrorism and Political Violence*, No. 22. 2010.
- Wiktorowicz, Q. (2006): *Anatomy of the Salafi Movement*. *Studies in Conflict* [online], [cit. 2016-10-25]. DOI: 10.1080/10576100500497004, s. 208. ISSN 1057-610x. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100500497004>.

Štefan Danics is an assistant professor at Department of Social Sciences, Faculty of Security Management, Police Academy in Prague, Czech Republic. [e-mail: danics.stefan@polac.cz]

Discussion

ÚLOHA ARKTICKEJ RADY PRI SPRÁVE ARKTÍDY THE ROLE OF THE ARCTIC COUNCIL IN GOVERNING THE ARCTIC

Dorota HARAKALOVÁ

Abstract: The Arctic Council is an intergovernmental forum providing support for cooperation, coordination and interaction between the Arctic States and the Arctic indigenous communities and other Arctic people on common issues related to sustainable development and environmental protection in the Arctic. It brings together Arctic states and indigenous organizations within the Arctic region. Recently, its importance has increased, which is also reflected in the EU's interest in observer status, the contribution of its working groups and the shift from adopting soft law standards to binding international conventions. However, the limit of the Arctic Council is that it has no power to enforce its guidelines or recommendations. This competence lies individually on each State. The article defines the activities and functions of the Arctic Council and assesses its importance in the administration of the region. Although the Arctic Council is an important platform, it has no legal personality, so decisions are taken by the states themselves and not by the Arctic Council itself.

Key words: *Arctic, Arctic council, Arctic states, members, permanent participants, indigenous peoples.*

1 Vznik Arktickej rady

Medzinárodná spolupráca v Arktíde má svoje počiatky v ministerskom stretnutí v Rovaniemi (Fínsko) v roku 1991. Ešte v roku 1989 začalo Fínsko iniciovať začatie organizovanej spolupráce medzi ôsmimi arktickými štátmi zameranú na ochranu arktického životného prostredia a zlepšenia vzťahov s vtedajším ZSSR. Táto iniciatíva viedla k ministerskej konferencii usporiadanej v Rovaniemi. Išlo o prelomovú konferenciu - bola to prvá schôdza ministrov arktických krajín, ktorou sa začala ich nepretržitá spolupráca nazývaná Rovaniemský proces (Rovaniemi Process). V rovnakom období, v roku 1991, vláda Kanady predložila návrh na širšiu spoluprácu v hospodárskych, sociálnych, kultúrnych a iných oblastiach medzi ôsmymi arktickými krajinami. Kanada navrhla vytvorenie Arktickej rady ako politického zastrešenia spolupráce medzi príslušnými vládami. Tento nový orgán mal slúžiť ako fórum

na diskusiu, koordináciu a poskytovanie politického usmerňovania a impulzu pre vtedajšiu, skôr rozdrobenú spoluprácu. (Arctic Council 2015)

Bola prijatá Stratégia ochrany životného prostredia Arktídy (the Arctic Environmental Protection Strategy), ktorá bola predchodcom AR. Zameriavala sa predovšetkým na otázky súvisiace so znečisťovaním, vrátane ropy, okysľovania, perzistentných organických polutantov (POPs), rádioaktivity, hluku a ťažkých kovov. Už AEPS mala zriadené 4 pracovné skupiny - *Arctic Monitoring and Assessment Programme* (AMAP), *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF), *Emergency, Preparedness, Prevention and Response* (EPPR) and *Protection of Arctic Marine Environment* (PAME), ktoré neskôr prebrala AR.

Arktická rada bola založená podpísaním Ottawskej deklarácie zástupcami USA, Kanady, Dánska, Nórska, Švédska, Fínska, Islandu a Ruska v roku 1996 v Ottawe. AEPS sa stala súčasťou AR.

Viacero z kanadských návrhov sa nestretlo s pochopením ostatných arktických štátov. USA nechceli podporiť subjekt s právomocami zaväzovať členov, s riaditeľstvom, stálym personálom a prevádzkovým rozpočtom. (Nord 2017) Predovšetkým USA mali predstavu AR zriadiť len ako konzultatívne fórum s minimálnym obsahom vzájomných záväzkov, ale nakoniec súhlasili s vytvorením orgánu bez právnej subjektivity. Pozícia USA pri rokovaníach spôsobila, že AR sa stala len zlomkom svojej pôvodne zamýšľanej verzie. (Smieszek, Koivurova 2017) USA chceli organizáciám pôvodných obyvateľov prisúdiť status pozorovateľov a nie s stálych účastníkov, s čím nesúhlasila Kanada až v takej miere, že bola ochotná odísť z rokovaní. (Rønnebo 2016)

Avšak, vývojom nastal posun v agende – z čisto environmentálnych otázok sa prešlo aj k udržateľnému rozvoju. Ottawská deklarácia výslovne uvádza, že AR by sa nemala zaoberať záležitosťami súvisiacimi s vojenskou bezpečnosťou.

Nezáväzný charakter činnosti AR podčiarkuje aj fakt, že nebola založená medzinárodnou zmluvou, ale deklaráciou. Tak, ako aj deklarácie majú síce nejakú výpovednú hodnotu, ale nezáväzný charakter, tak sa aj charakter AR odrážal v neschopnosti ukladať záväzky a vynucovať ich plnenie od členských štátov či iných účastníkov.

V súčasnosti je Arktická rada rešpektovaným fórom medzinárodnej spolupráce arktických štátov. Nemá však právnu subjektivitu, takže môže byť skôr považovaná za platformu poskytujúcu priestor pre dialóg arktických štátov, organizácií pôvodných obyvateľov a ďalších účastníkov (pozorovatelia), než za klasickú medzinárodnú organizáciu.

Je význam AR nejakým spôsobom merateľný? S jej činnosťou sú spojené aj medzinárodné dohovory záväznej povahy, avšak tie sú prijímané členmi AR – suverénnymi štátmi. Ako je teda možné zhodnotiť prínos soft law organizácie?

2 Členstvo v Arktickej rade

Podmienkou **členstva** v Arktickej rade je poloha členského štátu v priestorovom vymedzení Arktídy. Členstvo v Arktickej rade je obmedzené výlučne na arktické štáty - Kanada, Dánske kráľovstvo, Fínsko, Island, Nórsko, Ruská federácia, Švédsko a USA (members).

Status **stálych účastníkov** (permanent participants) Arktickej rady má aj 6 medzinárodných organizácií reprezentujúcich pôvodné obyvateľstvo. Jedinečnosť AR podporuje aj fakt, že umožňuje skupinám pôvodných obyvateľov prispieť v diskusii v rôznych otázkach týkajúcich sa Arktídy, a tak ovplyvňovať situáciu v regióne, kde žijú. Kategória stálych účastníkov bola vytvorená s cieľom zabezpečiť aktívnu účasť a úplné konzultácie so zástupcami pôvodných obyvateľov Arktídy v rámci Arktickej rady. Táto zásada sa uplatňuje na všetky zasadnutia a činnosti Arktickej rady.

Organizáciami pôvodných obyvateľov sú: *Aleut International Association* (ostrovy v Beringovom mori medzi USA a Ruskou federáciou), *Arctic Athabaskan Council* (Kanada a USA), *Gwich'in Council International* (Kanada a USA), *Inuit Circumpolar Conference* (Grónsko, Kanada, USA a Ruská federácia), *Saami Council* (Nórsko, Švédsko, Fínsko a Ruská federácia), *Russian Association of Indigenous Peoples of the North* (zastupuje približne 46 pôvodných národov Ruskej federácie). Do tejto kategórie sa môžu zaradiť organizácie pôvodného obyvateľstva s väčšinou volebného obvodu pôvodného obyvateľstva, ktorá reprezentuje jednu skupinu pôvodného obyvateľstva žijúceho vo viacerých štátoch alebo viaceré skupiny pôvodných obyvateľov žijúcich v jednej arktickej krajine. (Arctic Council 2018)

Arktické štáty a stáli účastníci sa môžu zúčastňovať na všetkých zasadnutiach a činnostiach Arktickej rady

Predsedníctvo Arktickej rady rotuje každé dva roky medzi arktickými štátmi. Prvou krajinou, ktorá predsedala Arktickej rade, bola Kanada (1996 - 1998), po ktorej nasledovali Spojené štáty, Fínsko, Island, Rusko, Nórsko, Dánske kráľovstvo a Švédsko. Druhý cyklus predsedníctiev sa začal v roku 2013. 11. mája 2017 sa skončilo druhé predsedníctvo Spojených štátov a začalo sa druhé predsedníctvo Fínska (2017 - 2019). Ďalšou krajinou, ktorá prevezme predsedníctvo, bude Island (2019 - 2021).

Práca Arktickej rady sa odvíja od predsedníctva a jeho priorit. Kanadské predsedníctvo bolo zamerané na ekonomický rozvoj Arktídy. Predsedníctvo USA sa orientovalo na boj proti klimatickým zmenám a ochranu Severného ľadového oceánu. (Haines 2015)

Status **pozorovateľa** je otvorený pre nearktické štáty, medzivládne organizácie (globálne a regionálne) a nevládne organizácie, ktoré podľa Arktickej rady môžu prispieť k jej práci. Arktická rada vezme do úvahy v akom rozsahu žiadateľ prijíma a podporuje ciele stanovené v Ottawskej deklarácii, uznáva suverenitu arktických štátov, ich suverénne práva a jurisdikciu v Arktíde, rešpektuje hodnoty, záujmy, kultúru a tradície pôvodného obyvateľstva a ostatných obyvateľov Arktídy, preukázal politickú vôľu, rovnako ako finančnú schopnosť prispievať k práci stálych účastníkov, preukázal konkrétny záujem a schopnosť podporovať prácu Arktickej rady, a to aj prostredníctvom partnerstiev s členskými štátmi, a podobne.

Pozorovatelia sú pozývaní na zasadnutia Arktickej rady, akonáhle im bol udelený štatút pozorovateľa. Kým primárna úloha pozorovateľov je sledovať prácu Arktickej rady, okrem to by pozorovatelia mali aj naďalej prispievať k práci prostredníctvom ich zapojenia v Arktickej rade predovšetkým na úrovni pracovných skupín.

Na zasadnutiach pomocných orgánov Arktickej rady, na ktoré boli pozorovatelia pozvaní, môžu pozorovatelia podľa uváženia predsedu vydávať vyhlásenia predkladať príslušné dokumenty a poskytovať stanoviská k témam diskusie. Pozorovatelia môžu predkladať písomné vyhlásenia tiež na stretnutiach ministrov.

O udelení statusu pozorovateľa rozhoduje všetkých 8 členských štátov. Nesúhlas 1 štátu môže rozhodnúť o neudelení statusu – to je prípad EÚ, kedy najskôr nesúhlasila Kanada (2009) a neskôr Rusko (2014). EÚ má však postavenie *de facto* pozorovateľa.

Pozorovatelia nemajú právomoc hlasovať, ich pozícia v rámci AR je slabá. Môžu robiť vyhlásenia (po arktických štátoch a stálych účastníkoch), predkladať písomné vyhlásenia, zúčastňovať sa diskusií, navrhovať projekty a sú oficiálne pozvaní na všetky zasadnutia Arktickej rady. Môžu tiež predkladať písomné vyhlásenia na stretnutiach ministrov. Pozorovatelia, ktorí čakajú na schválenie statusu, musia požiadať o súhlas s účasťou na zasadnutí, ide skôr o formalitu.

Postavenie pozorovateľa trvá dovtedy, kým medzi ministrami existuje konsenzus. V súčasnosti je pozorovateľmi 13 štátov, 14 medzivládnych a medziparlamentných organizácií a 12 mimovládnych organizácií.

3 Činnosť Arktickej rady

Ciele Arktickej rady sú determinované článkom 1 Ottavskej deklarácie – poskytovať prostriedky na podporu spolupráce, koordinácie a vzájomného pôsobenia medzi arktickými štátmi so zapojením arktických domorodých komunít a iných obyvateľov Arktídy do spoločných arktických otázok, najmä otázky udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia v Arktíde. Vyplývajúci priamo z Deklarácie, Arktická rada by sa nemala zaoberať záležitosťami súvisiacimi s vojenskou bezpečnosťou.

Napriek tomu, že AR nerokuje o problémoch politického rozdelenia Arktídy, je potrebné konštatovať, že Arktická rada predstavuje významnú autoritu v otázke riešenia problémov severných polárnych území. (Ištok, 2012)

Činnosť Arktickej rady je významne prepojená s vedeckým výskumom – zhromažďuje existujúce vedecké dáta vo forme hodnotiacich správ a v posledných desaťročiach pomohla spojiť výskumníkov a politikov. Na výskume v Arktíde sa podieľajú výskumné inštitúty z celého sveta a v regióne pôsobia aj medzinárodné environmentálne organizácie (Greenpeace, WWF). Vzdelávanie a výskum v Arktíde zabezpečujú inštitúcie, ako napríklad *International Arctic Science Committee* (poskytuje pokyny pre výkon vedeckej činnosti v Arktíde a posilňuje vedeckú spoluprácu), *Association of Polar Early Career Scientists* (podporuje spoluprácu medzi študentmi a výskumníkmi v

začiatkoch ich profesnej kariéry), *University of the Arctic* (sieť približne 140 inštitúcií z viacerých arktických krajín, ktoré posilňujú výskum a študentské výmeny, praktickú výučbu a vedeckú spoluprácu medzi arktickými univerzitami). V Arktíde realizuje činnosť viacero ďalších inštitúcií v rôznych oblastiach - *International Arctic Social Sciences Association*, *International Permafrost Association*, atď. (Heikkilä - Laukkanen 2013)

Arktická rada nemá právomoc na vydávanie právnych noriem a určovanie opatrení, ale bola schopná riadiť priority arktických štátov a vydávať autoritatívne správy (napríklad o znečistení a zmene klímy Arktídy), na základe ktorých konali iné orgány. Napriek nedostatku právomocí má Arktická rada enormný vplyv v oblasti, a preto sa mimoarktické štáty a Európska únia usilovali o dosiahnutie statusu pozorovateľov. (Anderson 2009)

Do roku 2013 AR nemala svoj **stály sekretariát** a jeho funkcie vykonávala predsedajúca krajina. Stály sekretariát poskytuje fórum s individuálnou povahou pri výkone svojich činností a udržuje fórum mimo výlučnej kontroly ktorýmkoľvek vplyvným štátom alebo predsedajúcim štátom. (Hasanat 2013) Stály sekretariát Arktickej rady sídli v Tromsø (Nórsko) – slúži na posilnenie schopnosti AR reagovať na vznikajúce výzvy a príležitosti a poskytnúť jej inštitucionálnu pamäť, ktorú nemal sekretariát rotujúci každé dva roky spolu s predsedníctvom.

Každé 2 roky sa koná zasadnutie ministrov arktických štátov. Program sa určuje vopred, navrhuje ho predsedníctvo a štáty a stáli účastníci môžu k nemu dávať doplňujúce návrhy. Konečný program sa prijme rozhodnutím arktických štátov na úvodnom zasadnutí každého stretnutia ministrov. O konečnom programe organizácie pôvodných obyvateľov rozhodnúť nemôžu.

Každý arktický štát vymenuje **vysokého arktického úradníka** (Senior Arctic Official, SAO) na riadenie svojich záujmov v Arktickej rade. Každý SAO je teda zástupcom vlády, zvyčajne z ministerstva zahraničných vecí arktického štátu. Vysokí arktickí úradníci usmerňujú a monitorujú činnosť Arktickej rady v súlade s rozhodnutiami a pokynmi ministrov zahraničných vecí arktických štátov. Toto usmernenie sa zvyčajne poskytuje vo forme ministerských vyhlásení, ktoré sa vypracúvajú zhruba každé dva roky, keď predsedníctvo rotuje. Stretnutia SAO sa majú konať minimálne dvakrát ročne.

Prijímajú a prerokúvajú sa na nich správy od pracovných skupín, dočasných pracovných skupín a iných pomocných orgánov a koordinujú, usmerňujú a monitorujú činnosti Arktickej rady v súlade s rozhodnutiami a pokynmi Arktickej rady. Takisto preskúmavajú a vydávajú odporúčania Arktickej rade o návrhoch arktických štátov a stálych účastníkov, ktoré sa majú predložiť na ministerské stretnutie v súvislosti s navrhovanými činnosťami spolupráce.

Rozhodnutia na všetkých úrovniach Arktickej rady sú výhradným právom a zodpovednosťou ôsmich arktických štátov **so zapojením stálych účastníkov**. Rozhodnutia sa prijímajú konsenzom 8 štátov. To znamená, že zamietavé stanovisko čo i len jedného štátu môže zvrátiť celý negociačný proces. V prípade, že sa koná ministerské zasadnutie alebo zasadnutie SAO

bez účasti všetkých ôsmich štátov, rozhodnutia sa môžu prijímať na základe konsenzu všetkých prítomných arktických štátov, pod podmienkou písomného potvrdenia neprítomných arktických štátov do 45 dní po prijatí oznámenia o rozhodnutí.

Rozhodnutia pracovných skupín, dočasných pracovných skupín alebo iných pomocných orgánov (napr. expertných skupín) sa môžu prijímať na základe konsenzu všetkých prítomných arktických štátov s výhradou akýchkoľvek písomných námietok od absentujúcich arktických štátov (do 30 dní od upovedomenia o danom rozhodnutí).

O práve veta skupín pôvodných obyvateľov sa procesné pravidlá v rámci AR nezmieňujú. Tu môžeme badať, že bol záujem umožniť skupinám obyvateľstva, ktoré naozaj žijú v danom regióne a sú si vedomí otázok, ktoré je potrebné riešiť, do rokovanií, ale napriek tomu im nebolo umožnené rozhodnutia vetovať alebo presadiť.

Na to, aby bolo ministerské zasadnutie alebo stretnutie vyšších arktických úradníkov uznášaniaschopné, je potrebná prítomnosť zástupcov 6 arktických štátov.

Činnosť Arktickej rady prebieha v **6 pracovných skupinách** (working groups) zložených zo zástupcov na úrovni expertov z odvetvových ministerstiev, vládnych agentúr a výskumníkov. Ich práca zahŕňa širokú oblasť tém, od klimatických zmien až po riešenie mimoriadnych situácií. Arktická rada má týchto šesť pracovných skupín: *Arctic Contaminants Action Program* (ACAP), *Arctic Monitoring and Assessment Programme* (AMAP), *Conservation of Arctic Flora and Fauna* (CAFF), *Emergency Prevention, Preparedness and Response* (EPPR), *Protection of the Arctic Marine Environment* (PAME), *Sustainable Development Working Group* (SDWG). Každá skupina má špecifický mandát, na základe ktorého pracuje, vlastného predsedu, správnu radu alebo riadiaci výbor a sekretariát. (Arctic Council, 2015) Šesť pracovných skupín Arktickej rady sa zapája do vedecky orientovaných štúdií o otázkach týkajúcich sa životného prostredia arktickej oblasti a jeho obyvateľov. Medzi ne patria: monitorovanie, hodnotenie a prevencia znečisťovania v Arktíde, zmena klímy, zachovanie biodiverzity a udržateľného využívania, havarijná pripravenosť a prevencia, životné podmienky obyvateľov Arktídy, štúdie o rope a plyne a o arktickej lodnej doprave. Tieto správy poskytujú poradenstvo a dávajú odporúčania Arktickej rade. (Arctic Council 2018)

Vývojom narastalo využívanie **dočasných pracovných skupín** (task forces) ako nástrojov zameraných na riešenie konkrétnych záležitostí v danom časovom rámci. Dočasné pracovné skupiny sú vymenované na ministerských stretnutiach, aby na obmedzený čas pracovali na konkrétnych otázkach. Sú aktívne dovedy, kým nedosiahnu požadované výsledky. V tomto okamihu sa stanú neaktívnymi. AR začala zriaďovať pracovné skupiny v roku 2009 a odvtedy tri z nich pripravili cestu pre tri právne záväzné dohody. Takýmito skupinami boli: *Task Force on Short-Lived Climate Forcers* (2009); *Task Force on Search and Rescue* (2009); *Task Force on Arctic Marine Oil Pollution, Preparedness and Response* (2011); *Task Force for Institutional*

Issues (2011); *Task Force to Facilitate the Circumpolar Business Forum* (2013); *Task Force on Black Carbon and Methane* (2013); a *Scientific Cooperation Task Force* (2013). (Smieszek - Koivurova 2017)

Task Force to Facilitate the Circumpolar Business Forum tiež položila základy pre vytvorenie Arktickej ekonomickej rady (Arctic Economic Council, AEC), ktorá je prvou zo série orgánov zameraných na riešenie konkrétnych záležitostí týkajúcich sa hospodárskeho rozvoja v regióne v spolupráci, ale nezávisle od AR. AEC je prvý veľký projekt, ktorý AR dokončila a ktorého obsahom nie sú environmentálne otázky. Každý členský štát Arktickej rady spolu s každým stálym účastníkom vyberie do AEC troch zástupcov.

Na jednej strane vytváranie takýchto orgánov môže byť prejavom naplňovania programu AR, na druhej strane však môže ísť o duplicitnú činnosť viacerých orgánov pracujúcich na tej istej otázke, čoho dôsledkom môže byť nerozumné rozdeľovanie finančných zdrojov a personálneho substrátu. (Smieszek - Koivurova 2017)

Arktická rada, ako medzištátne fórum, nemá svoj programovací rozpočet, nemá vlastné zdroje, ktoré by bolo možné použiť na svoje projekty, čo možno považovať za nevýhodu pri plnení hlavných cieľov. Všetky projekty a iniciatívy sú financované jedným alebo viacerými členskými štátmi. Niektoré projekty dostávajú podporu aj od iných subjektov. Všetky príspevky k práci Arktickej rady sa poskytujú dobrovoľne, pre každý projekt jednotlivo. Takéto príspevky sa väčšinou sú vo forme poskytnutia personálneho zabezpečenia, odborných znalostí, vedeckých údajov a/alebo finančných zdrojov na vykonávanie konkrétnych projektov uskutočňovaných v rámci pomocných orgánov Arktickej rady (pracovné skupiny, dočasné pracovné skupiny a skupiny odborníkov). Arktická rada teda nepodporuje súkromné ani univerzitné či výskumné projekty.

Ktorýkoľvek arktický štát alebo stály účastník môže navrhnúť akékoľvek projekty v rámci AR, pokiaľ tieto projekty zachovávajú jej kľúčové záujmy, pod podmienkou preukázania dostatočného financovania a podpory od iného arktického štátu. (Hasanat 2013) Pozorovatelia môžu navrhovať projekty prostredníctvom arktického štátu alebo stáleho účastníka, ale celkové finančné príspevky všetkých pozorovateľov na ktorýkoľvek daný projekt nesmú prekročiť financovanie pochádzajúce od arktických štátov (pokiaľ sa SAO nerozhodnú inak).

AR má veľmi obmedzenú kontrolu nad svojimi projektmi. Vyplýva to zo spôsobu financovania, ktoré závisí na jednotlivých štátoch - ktorákoľvek vedúca krajina môže dokonca projekt stiahnuť v ktorejkoľvek fáze. (Hasanat 2013)

Arktická rada nevyvíja a ani nemôže vymáhať svoje pokyny, hodnotenia a odporúčania – táto právomoc prináleží individuálne každému členskému štátu. Každý z týchto štátov je odhodlaný chrániť svoju suverenitu či suverénne práva - svoje záujmy v Arktíde.

Arktická rada je považovaná za najdôležitejšie fórum pre riešenie problémov súvisiacich s Arktídou. V inštitucionálnom rámci je ponechaný AR dostatočný priestor, aby prijímala nielen normy soft law, ale aj záväzné akty.

Jednou z najdôležitejších úloh Arktickej rady je sledovať a hodnotiť stav životného prostredia v regióne a upozorňovať na akékoľvek zmeny. Zatiaľ čo Arktická rada vykonáva mimoriadne dôležitú prácu, mnohé správy a iné zistenia vypracované pracovnými skupinami nedokážu pritiahnúť pozornosť širokej verejnosti. Z tohto dôvodu je dôležité zvýšiť viditeľnosť činnosti Arktickej rady v médiách. Okrem toho by sa jej odporúčania a regionálne hodnotenia klimatických zmien mali efektívnejšie využívať tak pri rozhodovaní na regionálnej úrovni, ako aj pri príprave výziev, ktoré predstavuje zmena klímy. (Prime Minister's Office 2013)

4 Prechod od soft law k medzinárodným zmluvám

Funkcie AR determinované samotnou Ottawskou deklaráciou sa sústreďujú len na otázky trvalo udržateľného rozvoja a ochrany životného prostredia.

Typickými nástrojmi prijímanými AR sú hodnotenia a odporúčania (assessments and recommendations). AR prijímala väčšinou opatrenia soft law charakteru, ale postupom času môžeme pozorovať prechod k záväzným medzinárodným dohovorom. Boli prijaté 3 medzinárodné dohovory, ktoré sa spájajú s AR - *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic* (2011), *Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic* (2013) a *Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation* (2017). Tieto dohovory majú záväzný charakter a zmluvné strany sa ich zaväzujú dodržiavať.

Cieľom *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic* (2011) je posilniť spoluprácu a koordináciu v oblasti leteckej a námornej pátracej a záchranej činnosti a koordinácie v Arktíde. Dohovor sa uplatňuje na území arktických štátov presne vymedzenom geografickými koordinátmi uvedenými v prílohe č. 1 Dohovoru. Dohovor definuje orgány zodpovedné za pátracie a záchranné akcie v každom zmluvnom štáte (väčšinou pobrežná stráž), podmienky vzájomnej spolupráce (informácie o pátracích a záchranných zariadeniach; zoznamy dostupných letísk a prístavov a možnosti doplnenia paliva; informácie o palivových, zásobovacích a zdravotníckych zariadeniach; poskytovanie služieb na podporu pátracích a záchranných operácií atď.). Každá zo strán znáša pri výkone pátracích a záchranných akcií vlastné náklady.

Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic (2013) posilňuje spoluprácu, koordináciu a vzájomnú pomoc medzi stranami v oblasti pripravenosti a reakcie na znečistenie ropou v Arktíde s cieľom chrániť morské prostredie pred znečistením ropou. Uplatňuje sa v súvislosti s prípadmi znečistenia ropnými látkami, ktoré už vzniknú alebo ešte len môžu predstavovať hrozbu pre akúkoľvek morskú oblasť, nad ktorou štát, ktorého vláda je zmluvnou stranou, uplatňuje suverenitu, zvrchované práva alebo jurisdikciu vrátane svojich vnútorných vôd, teritoriálneho mora, výlučnej ekonomickej zóny a kontinentálneho šelfu

južne od stanovených hraníc. Nevzťahuje sa na vojenské a iné lode využívané na vládne účely. V prílohách, ktoré nie sú právne záväzné, sa nachádzajú informácie o kompetentných národných orgánoch, národných 24-hodinových operačných kontaktných miestach či prevádzkové usmernenia.

Účelom *Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation* (2017) je posilniť spoluprácu vo vedeckých činnostiach s cieľom zvýšiť účinnosť a efektívnosť rozvoja vedeckých poznatkov o Arktíde. Územná pôsobnosť dohovoru je vymedzená v prílohe 1, ktorá definuje tzv. identifikované geografické oblasti. Každý štát definoval svoju oblasť buď uvedením konkrétnych regiónov, zahrnutím celého územia vrátane morských oblastí alebo príslušnou rovnobežkou či polárnou kružnicou.

Všetky tri dohovory boli prijaté všetkými ôsmymi arktickými štátmi, ale umožňujú spoluprácu aj s mimozmluvnými stranami.

Čo je však diskutabilné, je otázka či boli tieto dohovory naozaj prijaté Arktickou radou. Táto platforma či iniciatíva arktických štátov totiž nemá právnu subjektivitu, a teda AR samotná nemá schopnosť prijímať medzinárodnoprávne záväzné dohovory. Tieto multilaterálne dohovory boli prijaté arktickými štátmi ako suverénmi v rámci medzinárodného spoločenstva a nie AR. Úloha AR v tomto procese je však nezanedbateľná a poslúžila ako platforma na prerokovávanie prílušnej problematiky, a otázka či boli dohovory prijaté AR alebo štátmi je možno len detailom. Vhodnejšie je zhodnotiť tieto okolnosti ako prijatie dohovorov pod záštitou AR.

Prerokovanie otázok na pôde AR dáva možnosť vyjadriť sa k nim aj subjektom, ktoré nie sú v považované za subjekty medzinárodného práva – organizáciám pôvodných obyvateľov. Skutočnosť do akej miery majú schopnosť ovplyvňovať rozhodovanie členov nemusí byť v realite až taká pozitívna, keďže nemajú právomoc rozhodovať v konečnom štádiu. Každopádne ich účasť na fungovaní AR ako určitej formy organizácie je unikátna.

5 Zhrnutie

Arktická rada je považovaná za najdôležitejšie fórum pre riešenie problémov súvisiacich s Arktídou. Jednou z najdôležitejších úloh Arktickej rady je sledovať a hodnotiť stav životného prostredia v regióne a upozorňovať na akékoľvek zmeny. Z jej právomocí sú výslovne vylúčené otázky týkajúce sa bezpečnosti.

Pri založení AR nebudila prílišný záujem medzinárodného spoločenstva, ale podarilo sa jej prispôsobiť zvyšujúcej sa globálnej pozornosti venovanej Arktíde posilnením jej organizačnej štruktúry, revíziou jej rokovacieho poriadku, zriadením stáleho sekretariátu a objasnením pravidiel prijímania a účasti pozorovateľov na jej práci. (Smieszek - Koivurova 2017)

Arktická rada zmenila AEPS z nezáväznej dohody bez právnej subjektivity týkajúcej sa ochrany životného prostredia do medzinárodnej

inštitúcie so stálym sekretariátom, ktorý pomohol vytvoriť právne záväzné dohody medzi členskými štátmi. (Pomerants 1017)

Unikát AR podčiarkuje aj zapojenie organizácií pôvodných obyvateľov, ktorých otázky udržateľného rozvoja a environmentálneho stavu Arktídy najviac ovplyvňujú. Existuje inštitút konzultácií, ale nemajú právomoc vetovať či presadiť rozhodnutia. Tie prijíma len osmička arktických štátov.

AR nemá právnu subjektivitu a nemôžeme ju považovať za typickú medzinárodnú organizáciu. Býva definovaná ako fórum či platforma na rokovanie arktických štátov.

Nemá právomoc prijímať práve záväzné akty, ani vynucovať ich aplikáciu. Táto právomoc prináleží len arktickým štátom. Vo všeobecnosti však členské štáty nemajú mechanizmus spätnej väzby, aby zistili, či ich príslušné oddelenia a agentúry účinne zvažujú a sledujú odporúčania AR.

Postupným vývojom však prišla do štádia, kedy sa pod jej záštitou prijali 3 medzinárodné dohovory. Tie však prijali samotné arktické štáty a AR len zastrešovala ich rokovania.

Činnosť AR sa reálne prejavila vo viacerých oblastiach. Príkladom je práca AMAP v oblasti perzistentných organických znečisťujúcich látok (POPs) a príspevok, ktorý priniesla k Štokholmskému dohovoru o perzistentných organických znečisťujúcich látkach alebo PAME k rozvoju Polárneho kódexu (Polar Code) pod záštitou Medzinárodnej námornej organizácie (IMO). Avšak prekvapivo nie je primárnym aktérom ani primárnym fórom pre negociácie v otázkach týkajúcich sa námornej dopravy, rybolovu, zmeny klímy a biodiverzity. Arktické štáty uprednostňujú iné fóra na prijímanie opatrení týkajúcich sa správy vecí verejných, ako potvrdzuje príklad o rybolovu v centrálnom Severnom ľadovom oceáne, kde sa vedú diskusie v rámci rozšírenej arktickej päťky vrátane Číny, Islandu, EÚ, Japonska a Južnej Kórey a nie v rámci dočasnej pracovnej skupiny Task Force on Arctic Marine Cooperation. (Smieszek - Koivurova 2017)

6 Záver

Úloha Arktickej rady pri správe Arktídy a jej zhodnotenie je veľmi individuálne. Nie je typickou organizáciou, čoho dôsledkom je absencia právnej subjektivity. Takisto nemá nástroje na vynútenie prijatých rozhodnutí, ktoré sú väčšinou nezáväznej povahy, ale na druhej strane boli pod jej záštitou prijaté 3 medzinárodné dohovory.

Arktická rada bola impulzom na prijatie týchto dohovorov, ale z niektorých názorov odborníkov vyplýva, že zároveň v otázkach, pre ktoré by bola vhodným fórom na diskusiu sa na ňu štáty neobracajú ako na prvú v poradí (ak vôbec).

Na jednej strane je unikátnou v tom, že umožňuje participáciou organizácií pôvodných obyvateľov a zabezpečuje tak ich aktívnu účasť a konzultáciu rozhodnutí, ale na strane druhej sa rozhodnutia prijímajú konsenzom 8 členských štátov.

Napriek viacerým protichodným aspektom je význam Arktickej rady nepopierateľný a predovšetkým neporovnateľný s obdobím kedy Arktická rada vznikala. Z entity bez právnej subjektivity, o ktorej existencii spočiatku niektorí ani len netušili a ktorej kreovanie dokonca ani niektoré arktické štáty vehementne nepresadzovali (Nórsko), sa stalo medzinárodne uznávané fórum, kde sa mimoarktické štáty snažia nadobudnúť pozorovateľský status (dokonca aj EÚ).

Zoznam literatúry

- Anderson, A. (2009): *After the Ice. Life, Death, and Geopolitics in the New Arctic*. New York : Harper-Collins Publishers. ISBN 978-0-06-157907-3.
- Arctic Council (1996): *Ottawa Declaration*. [online]. Available at: <<https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/85>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (1998): *Arctic Council Rules of Procedure*. [online]. Available at: <<http://hdl.handle.net/11374/940>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2011): *Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic* [online]. Available at: <<http://hdl.handle.net/11374/531>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2013a): *Agreement on Cooperation on Marine Oil Pollution Preparedness and Response in the Arctic*. [online]. Available at: <<http://hdl.handle.net/11374/529>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2013b): *Arctic Council Observer Manual for Subsidiary Bodies*. [online]. Available at: <<https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/939>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2015a): *Finland*. [online]. Available at: <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/member-states/finland>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2015b): *Working groups of the Arctic Council* [online]. Available at: <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/working-groups>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2016): *The Arctic Council: A Backgrounder*. In: *The UArctic Magazine Shared Voices 2016 Special Issue*. [online]. Available at: <http://www.uarctic.org/media/1428309/sharedvoices_magazine2016specialissuescreen.pdf>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2017a): *Permanent Participants* [online]. Available at: <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/permanent-participants>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2017b): *Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation*. [online]. Available at: <<https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/1916>>. [Accessed September 28, 2019].
- Arctic Council (2018): *Frequently Asked Questions* [online]. Available at: <<http://www.arctic-council.org/index.php/en/about-us/arctic-council/faq>>. [Accessed September 28, 2019].
- Haines, L. (2015): *United States takes charge of the Arctic Council, prioritizes the environment* [online]. Available at: <<http://barentsobserver.com/en/arctic/2015/04/united-states-takes-charge-arctic-council-prioritizes-environment-29-04>>. [Accessed September 28, 2019].
- Hasanat, W. (2013): *Reforming the Arctic Council Against Increasingly Climate Change Challenges in the North*. Available at: <https://www.academia.edu/5575397/Reforming_the_Arctic_Council_Aga>

- inst_Increasingly_Climate_Change_Challenges_in_the_North>. [Accesed September 29, 2019].
- Heikkilä, M. – Laukkanen, M. (2013): The Arctic Calls. Finland, The European Union and the Arctic Region. Sastamala : Vammalan kirjapaino Oy. ISBN 978-952-281-066-3.
- Ištók, R. (2012): Arktída v geopolitických a politickogeografických súvislostiach. In: Folia geographica 19. Prírodné vedy, 2012, roč. 54, č. 19, s. 93-109.
[Accesed September 29, 2019].
- Nord, D. C. (2017): Leadership from the Chair: The Experience of Three Successive Chairmanships of the Arctic Council. In: Lackenbauer, P. W. et al. (2017): One Arctic. The Arctic Council and Circumpolar Governance. the Canadian Arctic Resources Committee and the Centre on Foreign Policy and Federalism . ISBN: 978-0-9684896-4-2.
- Pomerants, D. (2017): International Relations Theory and the Evolution of the Arctic Council. In: Lackenbauer, P. W. et al. (2017): One Arctic. The Arctic Council and Circumpolar Governance. the Canadian Arctic Resources Committee and the Centre on Foreign Policy and Federalism.
- Prime Minister's Office (2013): Finland's Strategy for the Arctic Region 2013. Government resolution on 23 August 2013. [online]. Available at: <<http://vnk.fi/documents/10616/334509/Arktinen+strategia+2013+en.pdf/6b6fb723-40ec-4c17-b286-5b5910fbecf4/Arktinen+strategia+2013+en.pdf.pdf>>. Prime Minister's Office, 2013. 72 s. [Accesed September 28, 2019].
- Røndbo, B. (2016): Interview with Mary Simon. In: The UArctic Magazine Shared Voices 2016 Special Issue. [online]. Available at: <<http://www.uarctic.org/media/1428309/sharedvoices>>. [Accesed September 28, 2019].
- Smieszek, M. – Koivurova, T. (2017): The Arctic Council: Between Continuity and Change. In: Lackenbauer, P. W. et al. (2017): One Arctic. The Arctic Council and Circumpolar Governance. the Canadian Arctic Resources Committee and the Centre on Foreign Policy and Federalism.

Dorota Harakaľová is an assistant professor at Department of International Law at University of Economics in Bratislava, Slovakia.
[e-mail: dorota.harakalova@euba.sk]

Discussion

E-GOVERNANCE V MESTE PRIEVIDZA A BRATISLAVA - ANALÝZA MIERY POUŽITEL'NOSTI WEBOVÝCH SÍDIEL E-GOVERNANCE IN PRIEVIDZA AND BRATISLAVA - ANALYSIS OF WEBSITE USABILITY LEVEL

Tomáš MALEC

Abstract: E-Government is currently an important and integral part of public administration. It naturally develops e-Governance through Information and Communication Technologies (ICT) tools, which also seeks to streamline public services and make citizens more involved in public policy-making. However, in order to maximize e-Governance, it is necessary to know the current state. In this respect, web sites of public institutions are the most important indicator. The aim of this contribution is 1) to find out the current level of usability of web sites in selected cities of Slovakia and, thanks to the obtained results, 2) to describe the current state of e-Governance of Slovak cities.

Key words: *e-government, e-governance, website usability, municipalities, e-governance index.*

1 Úvod

Používanie webových sídiel, prostredníctvom ktorých môže občan využívať poskytované verejné služby, je jednou z ich najdôležitejších funkcií. Niekoľko výskumov ukazuje, že použiteľnosť webových sídiel má dva hlavné prínosy.

V prvom rade je to vizuálna funkcia, ktorú by malo webové sídlo plniť voči návštevníkovi, resp. voči potenciálnemu záujemcovi na zmenu bydliska alebo investorovi, ktorý má záujem o založenie podniku v danom meste (Youngblood, Mackiewicz, 2012). Môžeme povedať, že webové sídlo mesta je vstupným oknom do prepojeného, globálneho a elektronického sveta (Schellong, 2009). Z tohto dôvodu by manažment miest mal venovať pozornosť vysokej použiteľnosti svojich webových sídiel, pretože táto vlastnosť je považovaná za jednu z najdôležitejších v prípade vytvorenia prvého dojmu z mesta. Webové sídlo je tiež jediným miestom, kde mestský manažment má moc nad tým, čo bude zobrazené návštevníkom webu, a teda sa môže plne rozhodnúť, čo bude charakterizovať ich mesto a ako ľahko môžu návštevníci využívať webové sídlo a poskytované služby (Grodach, 2009).

Vysoká miera použiteľnosti webového sídla priamo zvyšuje dôveru návštevníkov v e-Government a zvyšuje mieru používania webových sídiel,

čím zvyšuje mieru využívania elektronických služieb. Toto je druhý dôležitý prínos vysokej miery použiteľnosti. Ak absentuje dôvera v elektronické poskytovanie služieb, tak občania, ktorí nemajú inú alternatívu začnú využívať tradičné spôsoby komunikácie, či využívania služieb, čo je z podstaty veci krokom späť (Teo et. al, 2008; Warkentin et.al, 2002).

Výsledky výskumu Teo a kol. priniesli zistenie, že dôvera v e-government súvisí s kvalitou webového sídla a kvalitou systému premietnutého do technickej spoľahlivosti a jednoduchosti použitia (Teo et. al. 2008). Vyššia dôvera zároveň spôsobuje, že občania majú väčší záujem využívať možnosti e-Governmentu, čoho odozvou je väčšia participácia občanov na vládnutí a zároveň väčšia dôvera v procesy vládnutia (Tolbert, Mossberger, 2006). Okrem iných vlastností je potrebné, aby webové sídla boli prístupné pre každého, čo úzko súvisí s použiteľnosťou, pričom sa prístupnosťou rozumie najmä možnosť využívania webové sídla a jeho funkcionálnosť bez zníženia kvality aj pre zdravotne znevýhodnených ľudí. (Loiacono et. al., 2005).

1.1 Kategórie e-Governance

Z vyššie uvedeného môžeme konštatovať, že celková použiteľnosť webových sídiel je naozaj jednou z najdôležitejších vlastností. Ide o kombináciu vytvorenia prístup, estetického vzhľadu, jednoduchého používania, dostupnosti, poskytovania elektronických služieb, zverejňovania informácií a možnosti komunikácie s lokálnou samosprávou. Všetky tieto charakteristiky zhromaždili Holzer a Manoharan, pričom celkovú použiteľnosť webových sídiel tiež rozdelili do nasledujúcich kategórií e-Governance:

1. Súkromie a bezpečnosť - existencia pravidiel ochrany osobných súkromia a osobných údajov zvyšuje dôveru verejnosti vo verejné inštitúcie a tým môže zvýšiť záujem verejnosti o veci verejné (Fudge, Manoharan, 2013). Ide o dve kľúčové oblasti: Zásady ochrany osobných údajov a autentifikácia používateľa.
2. Použiteľnosť - táto oblasť hovorí o celkovej prístupnosti webových sídiel z pohľadu používateľa, a teda o tom, či sú užívateľsky prívetivé. Dôležitou premennou je samotné webové sídlo a jej dizajn (Giga Consulting, 2000).
3. Obsah - je rozhodujúci pre vývoj webových sídiel. Bez ohľadu na technický stav webových sídiel, ak nie je obsah aktualizovaný, pre používateľa je ťažké zistiť, či sú informácie správne, takže web neplní svoj účel. Obsah je rozhodujúci pre zvýšenie miery e-governance.
4. Služby - dôležitým aspektom e-governance je poskytovanie verejných služieb online využívajúc IKT. Rozdeľujú sa na dva typy: tie, ktoré umožňujú občanom komunikovať s obcou (informačné formuláre / sťažnosti), tie, ktoré umožňujú používateľom registrovať sa online na obecné udalosti alebo služby.
5. Občianska a sociálna angažovanosť - záujem o tento typ rástol spolu s rozširovaním sociálnych médií. Interakcie medzi vládou a občanmi sa môžu uskutočňovať prostredníctvom viacerých formálnych kanálov, ktoré súvisia s webovými sídlami (diskusné fóra, prieskumy verejnej mienky,

online bulletinu alebo e-mailové zoznamy atď.), ale tiež prostredníctvom sociálnych médií (Facebook Twitter, YouTube atď.) (Holzer et. al., 2016).

1.2 e-Governance index výkonnosti

Nástroj, ktorý bol využitý v tomto výskume sa nazýva Rutgers e-Governance Performance Index (Gaulé, Žilinskas, 2013). Tento spôsob hodnotenia celkovej úrovne použiteľnosti webových sídiel miest bol vyvinutý na e-Governance Institute na Rutgers University v spolupráci s Global e-Policy e-Government Institute na Sungkyunkwan University. Od roku 2003 sa používa na pravidelné hodnotenie webových sídiel miest z pohľadu e-Governance prístupu a prebieha na globálnej úrovni, keďže je hodnotených 100 najväčších miest vybraných krajín z pohľadu počtu obyvateľov využívajúcich internetové pripojenie v danej krajine. Hlavné oblasti analyzované na jednotlivých webových sídlach sú v súlade s vyššie uvedenými kategóriami e-Governance a sú to: súkromie a bezpečnosť, použiteľnosť, služby, obsah webových stránok a angažovanosť a účasť občanov prostredníctvom webových stránok vytvorených obcami [9]. Práve z dôvodu dlhoročného využívania tohto nástroja na zistenie miery e-Governance na úrovni miest je daný nástroj použitý aj v prostredí slovenských miest.

2 Metodika práce

Ako uvádza Schellong, z pohľadu občanov sú lokálne vlády považované za tie, ktoré predstavujú hlavné zastúpenie občanov daného mesta, pretože vzťah občanov a miestnych orgánov je založený na blízkosti k verejným službám, mestskému rozvoju, miestnej politike atď. Tento faktor zdôrazňuje najmä pri krajinách s federálnou vládou štruktúrou, kde väčšina verejných služieb týkajúcich sa občanov koncipuje a poskytuje najmä na lokálnej úrovni (Schellong, 2009). Práve tu nachádzame veľký rozdiel pri jednotlivých spôsoboch hodnotenia miery elektronizácie verejnej správy jednotlivých krajín. Všetky sa zameriavajú na webové sídla verejných inštitúcií najmä z pohľadu elektronizácie služieb, avšak nie všetky sa zameriavajú na webové sídla miest a obcí z pohľadu ich technologickej komplexnosti, ktorej úroveň má zásadný vplyv na celkovú úroveň e-Governance v danom meste, či obci. Ako môžeme vidieť z iných výskumov, dve merania postavené na rozličných metodológiách dokážu priniesť významne odlišné výsledky.

Uskutočnením hodnotenia úrovne e-Governance na základe metodológie vyvinutej na Rutgers University získame základný prehľad použiteľnosti webových sídiel slovenských miest, čo bude prvým krokom k popisu súčasného stavu e-Governance na Slovensku.

Dotazníkový nástroj, ktorý budeme používať, je tvorený zo 104 meraní rozdelených do 5 kategórií. Ako uvádzame v teoretickej časti, tieto oblasti tvoria základné výskumné rámce oblasti výskumu použiteľnosti webových sídiel a sú to: 1. Ochrana osobných údajov a bezpečnosť; 2. Použiteľnosť; 3. Obsah; 4. Služby; 5. Občianska a sociálna angažovanosť. Každá z týchto

kategórií má rozdielny počet meraní, od 18 v prípade poslednej skupiny po 26 v prípade tretej skupiny. Najvyššie možné skóre hodnotenia bolo 231, čo mohlo spôsobovať skreslenie výsledkov v prospech niektorej z kategórií. Z toho dôvodu bolo skóre rovnomerne rozložené medzi všetkých 5 kategórií, a teda výsledné skóre merania bolo 100, pričom výsledné skóre v rámci jednotlivých kategórií bolo 20 (viď Tabuľka č.1).

Tabuľka 1: Kategorizácia a počet meraní

Kategória	Počet meraní	Najvyššie skóre	Celkové skóre	Charakteristika
Ochrana osobných údajov a bezpečnosť	19	27	20	Pravidlá ochrany osobných údajov, overovanie, šifrovanie, správa dát, cookies
Použitelnosť	20	32	20	Užívateľsky prívetivý dizajn, značka, dĺžka domovskej stránky, možnosti vyhľadávania na stránkach
Obsah	26	63	20	Prístup k aktuálnym presným informáciám, verejným dokumentom, správam, publikáciám a multimedialným materiálom
Služby	21	31	20	Transakčné služby - nákup alebo registrácia, interakcia medzi občanmi, podnikateľmi a lokálnou vládou
Občianska a sociálna angažovanosť	18	48	20	Online diskusia o občianskej participácii, politike, využitie sociálnych médií
TOTAL	104	231	100	

Zdroj: Holzer, M., Manoharan, A.,P.: *Digital Governance in Municipalities Worldwide (2015-2016)*, National Center For Public Performance, 2016 [Citované dňa: 15.2.2019] [Online dostupné na: [https://spaa.newark.rutgers.edu/sites/default/files/files/EGov/Publications/Digital%20Governance%20in%20Municipalities%20Worldwide%20\(2015-16\).pdf](https://spaa.newark.rutgers.edu/sites/default/files/files/EGov/Publications/Digital%20Governance%20in%20Municipalities%20Worldwide%20(2015-16).pdf)]

Kategória *Bezpečnosť a ochrana osobných údajov* sa týka najmä pravidiel ochrany osobných údajov a otázok súvisiacich s autentifikáciou adresovaných webovou stránkou. Druhá kategória *Použitelnosť* sa vzťahuje na používanie tradičných webových stránok, formulárov a vyhľadávacích nástrojov prostredníctvom webových stránok, ktoré umožňujú užívateľovi

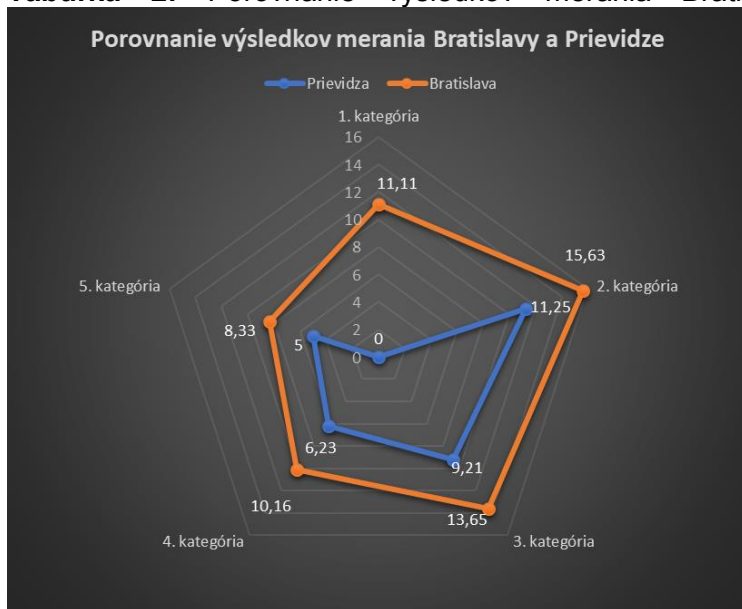
jednoduchú navigáciu k službám. Kategória *Obsah* sa týka celkového prístupu ku kontaktným informáciám, prístupu k verejným dokumentom, prístupu pre zdravotne znevýhodnených, ako aj prístupu k multimedialným a časovo citlivým informáciám. Kategória *Služby* skúma interaktívne služby, služby, ktoré umožňujú používateľom nakupovať alebo platiť za verejné služby a možnosť používateľov podávať žiadosti alebo registrovať sa na komunálne podujatia alebo služby online. Napokon otázky v kategórii *Občianska a sociálna angažovanosť* skúmajú, ako miestne samosprávy zapájajú občanov a poskytujú občanom mechanizmy na účasť na vládnom rozhodovaní on-line prostredníctvom prieskumov, sociálnych médií, fór a iných elektronických účastníckych médií.

Ako je spomínané vyššie, tento dotazníkový nástroj je zložený zo 104 rôznych meraní, resp. otázok, z ktorých je 43 dichotómnych a jednotlivé kategórie tvorí od 18 do 26 meraní. Otázky mali dvojaké škálovanie; dichotomické otázky boli hodnotené na škále 0-1 a ostatné otázky boli hodnotené 4 stupňovou škálou, teda 0-3. Popis jednotlivých číselných hodnôt skóre je nasledovný: 0 = dané informácie nie sú na webe dostupné; 1 = dané informácie sú dostupné na webe (vrátane odkazov na doplňujúce informácie a emaily); 2 = stiahnuteľné položky sú k dispozícii na webových stránkach (formuláre, audio, video a.i., popup okná); 3 = služby, transakcie alebo interakcie sa môžu uskutočňovať online v celom rozsahu (transakcie kreditnou kartou, žiadosti o povolenia, dostupné databázy, používanie cookies, digitálne podpisy) (Holzer et. al, 2016).

Výskumná vzorka pozostáva z dvoch vybraných miest: Bratislava a Prievidza. Hodnotenie sa uskutočnilo na oficiálnych stránkach vybraných lokalít: www.bratislava.sk a www.prievidza.sk.

3 Výsledky výskumu

Výsledky zo zberu dát sú uvedené nižšie v tabuľke č.2

Tabuľka 2: Porovnanie výsledkov merania Bratislavy a Prievidze

Zdroj: Autor

Z vyššie uvedeného grafu môžeme ako prvé pozorovať veľké rozdiely medzi výsledkami jednotlivých hodnotených oblastí. Je dôležité poznamenať, že v roku 2016 sa Bratislava zaradila na 8. miesto v rámci dvojročného hodnotenia vykonaného Rutgers University (Holzer et. al., 2016). Z tohto dôvodu môžeme považovať webové sídlo hlavného mesta Bratislava ako určitý výstupný bod z pohľadu použiteľnosti webových sídiel slovenských miest.

Kategória Ochrany osobných údajov a bezpečnosti v Prievidzi je nedostatočne zabezpečená, čo má veľký vplyv na návštevníkov webových stránok. Naopak, v prípade Bratislavy je možné hovoriť o nadpriemernej bezpečnostnej politike ochrany osobných údajov na webovom sídle. V nadväznosti na rôzne snahy zneužitia osobných údajov na ovplyvnenie volieb v minulosti je táto oblasť jednou z najdôležitejších. V prípade Prievidze je ďalšia hodnotenia kategória – použiteľnosť - v priemere, ale mesto Bratislava má vysokú mieru užívateľskej prívetivosti v tejto kategórii. Počas hodnotenia sme tiež zistili nízku mieru aktualizácie obsahu na webovom sídle Prievidze. Bratislava, ako hlavné mesto, má vysoký štandard v oblasti aktualizácie obsahu na svojom webe.

Dostupnosť elektronických služieb v prípade webového sídla Prievidze je nízka. Dôležité je však poznamenať, že elektronické verejné služby boli dostupné na inom portáli a tiež nemohli byť využité, ak užívateľ nie je občanom Prievidze (nemá prístup). Z toho dôvodu nebolo možné merať rozsah ani kvalitu služieb. Oblasť občianskej angažovanosti bola taktiež nízka v prípade Prievidze a mesto Bratislava malo priemerné hodnotenie v oblasti zapojenia občanov do verejných záležitostí prostredníctvom svojho webového

sídla. Avšak mesto Prievidza má ako jedno z mála miest dokument (manuál), ktorý popisuje možnosti zapojenia občanov do tvorby verejných politík, ale v dokumente nie je uvedené možnosť elektronickej participácie čomu tiež nasvedčujú výsledky hodnotenia.

4 Zhrnutie

Mnohé obce a mestá majú finančné a technologické problémy, ktoré sa odzrkadľujú v neschopnosti lepšie, lacnejšie a rýchlejšie poskytovať verejné služby pre občanov prostredníctvom informačno-komunikačných technológií. Vzhľadom na výskum, ktorý sa uskutočnil v prípade webových sídiel dvoch slovenských miest, existuje veľká šanca, že tendencia použiteľnosti webových sídiel slovenských miest bude mať klesajúcu tendenciu. Na potvrdenie tejto hypotézy je však potrebné uskutočniť ďalší výskum zahŕňajúci relevantnejšiu vzorku obcí z hľadiska kvantitatívnych aj kvalitatívnych faktorov.

Analýza externých faktorov ovplyvňujúcich úroveň použiteľnosti webových sídiel nám môže doplniť údaje, vďaka ktorým dokážeme zistiť nielen stav e-Governance na Slovensku, ale aj možnosti jeho zvýšenia nielen prostredníctvom technologického rozvoja, ale aj vďaka rôznym demografickým, sociálnym, ekonomickým, či politickým faktorom. pridať k výsledkom merania použiteľnosti webových stránok v mestách s dôležitými údajmi. Dáta môžu byť využiteľné na rozvoj e-Governance nielen z prostredia miesta a obcí, ale aj z prostredia štátu pri navrhovaní verejných politík v oblasti komplexnejšieho prístupu elektronizácie riadenia verejného sektora.

Zoznam literatúry

- Akčný plán EÚ pre elektronickú verejnú správu na roky 2016-2020 [Citované: 27.1.2019] [Online: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SK/1-2016-179-SK-F1-1.PDF>].
- Benchmarking Digital Government in the EU (2009) [Citované: 29.1.2019] [Online: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.510.7968&rep=rep1&type=pdf>].
- eEurope 2002 (2000): An Information Society for All. Action Plan, Community Research and Development Information Service, [Citované: 30.1.2019] [Online: http://cordis.europa.eu/programme/rcn/801_en.html].
- EU eGovernment Report 2016 shows that online public services improved unevenly [Citované: 27.1.2019] [Online: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-egovernment-report-2016-shows-online-public-services-improved-unevenly>].
- Fudge, M. K. - Manoharan, A. (2013): Fear or Negligence? Contemporary Trends, Approaches and the Future of Online Privacy and Security Policies in US Cities. IJeN.
- Gaulé, E., Žilinskas, G. (2013): E-governance in Lithuanian Municipalities: External Factors Analysis of the Websites Development in Public Policy and Administration – 2013, T12, Nr. 1, [Citované: 29.1.2019] [Online: https://www.researchgate.net/publication/269748621_E-governance_in_Lithuanian_Municipalities_External_Factors_Analysis_of_the_Websites_Development].
- Giga Consulting. (2000): Scorecard Analysis of the New Jersey Department of Treasury. An unpublished report to the NJ Department of Treasury.
- Grodach, C.: Urban branding: An analysis of city homepage imagery. Journal of Architectural and Planning Research, 2009.
- Holzer, M. et al. (2016): Digital Governance in Municipalities Worldwide (2015–16): Seventh Global E-Governance Survey: A Longitudinal Assessment of Municipal Websites throughout the World. National Center for Public Performance, Rutgers University-Newark - 2016. [Citované: 1. 2.2019] [Online: [https://spaa.newark.rutgers.edu/sites/default/files/files/EGov/Publications/Digital%20Governance%20in%20Municipalities%20Worldwide%20\(2015-16\).pdf](https://spaa.newark.rutgers.edu/sites/default/files/files/EGov/Publications/Digital%20Governance%20in%20Municipalities%20Worldwide%20(2015-16).pdf)].
- Loiacono, E. T. - McCoy, S. - Chin, W.: Federal web site accessibility for people with disabilities. IT Professional, 2005.
- Schellong, A. (2009): EU eGovernment Benchmarking 2010+: General remarks on the future of benchmarking Digital Government in the EU. 2009. [Citované: 29.1.2019] [Online: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.510.7968&rep=rep1&type=pdf>].

- Sicilia, M. - Pérez, R. - Heffernan, T. (2008): How do E.U. cities utilise their websites? A content analysis and suggestions for improvement. Journal of Internet Business.
- Slovensko v rámci e-Government Benchmark-u 2016 [Citované: 27.1.2019] [Online: <http://www.ipdapgroup.com/sk/2016/10/17/egovbenchmark/>].
- Teo, T. S. H. - Srivastava, S. C. - Jiang, L. (2008): Trust and electronic government success: An empirical study. Journal of Management Information Systems.
- Tolbert, C. J. - Mossberger, K. (2006): The effects of e-government on trust and confidence in government. Public Administration Review.
- UN e-Government Survey 2016 [Citované: 27.1.2019] [Online: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97453.pdf>].
- UNECA: Manual for Measuring e-Government [Citované: 27.1.2019] [Online: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/partnership/eGovernment_Manual_Final_2014.pdf].
- Warkentin, M. et al. (2002): Encouraging citizen adoption of e-government by building trust. Electronic Markets.
- Youngblood, N. E - Mackiewicz, J. (2012): A usability analysis of municipal government website home pages in Alabama, Government Information Quarterly. [Citované: 16.1.2019] [Online: http://jomack.public.iastate.edu/Youngblood_Mackiewicz_A_usability_analysis_of_municipal_government_website_home_pages_in_Alabama.pdf].

Tomáš Malec is an absolvent of the doctoral study at the Public Policy Institute, Faculty of Social and Economic Sciences, Comenius University in Bratislava.

[e-mail: tomas.malec5@gmail.com]

Discussion

THE ROLE OF INTERNATIONAL SECURITY SYSTEMS IN PREVENTION OF ORGANIZED CRIME

ROLA MEDZINÁRODNÝCH BEZPEČNOSTNÝCH SYSTÉMOV PRI PREVENCIÍ ORGANIZOVANÉHO ZLOČINU

Bozidar MILANSKI

Abstract: Organized crime as a newer social and security phenomenon today is one of the most dangerous security threats to the economic, social, and political stability and security of the state at the national level, globally and for the entire international community. With the changes that occurred in the international system with the end of the Cold War, there is a new understanding of peace and security. However, security, regardless of the segment in question - individual, national or international, is still one of the urgent problems of the international community. The system of collective security aims to prevent the war by responding to any act of aggression or a threat to peace among members. In order to be an efficient system of this kind, all countries in the region or in the world must be integrated into it, and attention should be directed to the inner aspect of their actions.

The international dimension of organized crime alarmed the need for a faster, more efficient exchange of information with other countries on a bilateral basis as well as with European agencies. In this regard, the cooperation of States with INTERPOL, EUROPOL, FRONTEX and EUROJUST is of crucial importance.

Key words: *organized crime, security systems, international organizations, legislation.*

1 Introduction

There are two approaches to defining the term organized crime in sociological literature (Matevski 2006:3). According to the first, the broader approach; this is an activity of the criminal organizations. According to the second, narrower approach, the existence of this crime is not only sufficient for the existence of a criminal organization (organizational dimension), but also for a number of other conditions such as: to operate an organized activity of a commercial type (criminal corporation); the use of violence to maintain a priority or monopoly position, profit generation, but also to finance killings in order to prevent the exercise of law or to make political decisions which endanger and corrupt the police as well as the judicial and executive power.

The conclusion to be drawn is that organized crime differs from the traditional forms of group crime, such as gangs and criminal associations according to the existence of more than three or more persons hierarchically linked and organized to carry out criminal activities to pursue a common interest. Organized crime knows no bounds.

Criminal organizations of this kind tend to be integrated into the permanent social system and institutions that already carry out some sort of business activity. These organizations exert various forms of influence in order to have the people in charge of the state authorities and institutions responsible for granting certain licenses and decide on larger business deals. They do so by embedding their own people into the highest levels of government, by corrupting various officials. In modern times the threat of this extremely dangerous crime is at a very high level in all spheres of social life and there is almost no country that is not infected by its frenetic emergence. Its participants, through all possible means: making an illusion of legality or open blackmail, threats, bribery, political and other links with particular cruelty and recklessness, commit a variety of crimes that inflict enormous and irreparable harm on particular societies and the international community in general. Due to the international nature of the expressed mobility and flexibility in finding new methods of action, organizers often remain unfamiliar for the authorities of persecution, and those known are difficult even to enumerate.

The presence and continued rise of organized crime, money laundering and corruption, in their dangerous forms and international dimensions, nowadays presents a serious threat to the world with a destabilizing impact on the fundamental social, economic and political institutions, and a threat to the sovereignty of states. Organized crime is one of the most controversial terms used in the social sciences, a term that has been woven into mysticism ever since its emergence (Kotovcevski 2003: 1-4). As with terrorism, there are countless definitions of organized crime today, but there is no way to come up with a common definition that would apply to all states. Organized crime, among other essential elements, is characterized by its transnational nature, i.e. the ability of its activities to cross state borders. Transnational organized crime manifests itself through various forms of criminal activity, constantly seeking favourable conditions for its existence, survival, expansion and even greater presence on a global planetary level. In the "weaker states" its intention is to exert a dominant influence in all spheres of social life including legally and illegally in economic and political life by totally criminalizing these societies. In modern criminal law and criminological thought we will hardly find such a controversial notion, as well as such a contradiction of opinions about the very existence and extent of organized crime. The huge profits of the transnational organized groups, from supplying illicit goods to the world's wealthy markets make them particularly challenging for state enforcement agencies, and no single nation can quell the threat they present (Ottey 2015:2). With the exception of a few countries, such as the United States, Italy, China, Japan, and Latin America, and countries in transition, such as Russia and Bulgaria, it is seldom officially acknowledged

that organized crime exists, and even more rarely that he might have particularly worrying proportions (Rider, 1993: 432). Additionally, there is increasing international concern about the growth of organized crime in Africa where the process, however, does take particular forms arising out of the histories of individual countries (Ellis et.al 2015: 505).

The Naples Political Declaration and Global Action Plan against Organized Transnational Crime²⁷, adopted by the UN General Assembly, point to the dramatic rise in organized crime and call the state to follow the experiences of other countries in developing relevant legislation, practice and international cooperation. They stressed the need for the international community to arrive at a generally agreed concept of organized crime as a basis for more compatible national responses and more effective international cooperation (Vlassis 2002: 481). Mentioned cooperation is needed, especially in relation to:

- Closer alignment of legislative texts concerning organized crime;
- Operational matters at the investigative, prosecutorial and judicial levels;
- Establishing modalities and basic principles for international cooperation at the regional and global levels;
- Measures and strategies to prevent and combat money-laundering and to control the use of the proceeds of crime.²⁸

2 International organizations active in the field of collective security and the fight against organized crime

The international dimension of organized crime alerts the need for faster, more efficient exchange of information with other countries on a bilateral basis as well as with European agencies. In this regard, the cooperation with INTERPOL, EUROPOL, FRONTEX, and EUROFAST is crucial. The Republic of Macedonia has signed the Agreement on Operational and Strategic Co-operation with Europol which undoubtedly contributes to a faster and more efficient fight against cross-border crime.²⁹

In addition to working with these agencies, the instruments for bilateral and multilateral cooperation provide great support in the realization of activities that require international cooperation. The development of an integrated border management system, the introduction of high security biometric passports, and the successful implementation of readmission

²⁷ General Assembly resolution 49/159 of 23 December 1994.

²⁸ <http://www.nzdl.org/gsd/mod?e=d-00000-00---off-0cdl--00-0----0-10-0---0---0direct-10---4-----0-11--11-en-50---20-about---00-0-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-00-0-0-11-10-OutfZz-8-00&a=d&c=cdl&cl=CL1.139&d=HASH4068919759b42c6b335ec3.9.24#HASH4068919759b42c6b335ec3.9.24>

²⁹ <https://www.europol.europa.eu/agreements/republic-of-north-macedonia>

agreements undoubtedly strengthen the capacity of each country to combat illegal migration, and thus the cross-border crime.

Certain results in efforts to strengthen the capacity to combat organized crime, corruption and money laundering have been achieved through active cooperation with various international organizations and initiatives. The Republic of Macedonia actively participates in the Stability Pact Initiatives against Organized Crime (SPOK), Corruption (SPAI), the Council of Europe's Group of States against Corruption (GRECO) and the Committee for the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures (MANIVAL) and concrete results in capacity building have been achieved in cooperation with UN and European Union units. The OSCE, as one of the organizations active in the field of collective security, as well as in combating organized crime, continues to cooperate with numerous international institutions and organizations, NGOs and state agencies that combat organized crime. In addition to its very close links with UNODC, the OSCE has carried out a number of related activities with the Council of Europe, EUROJUST, EUROPOL, INTERPOL, the International Centre for Missing and Exploited Children, the International Organization for Migration, SECI, SEPKA and others.

3 Global organized crime prevention activities

As today's trends, for the future consequences and assessments of organized crime and terrorism often lead to alarming conclusions, combating those phenomena has gained priority not only from a European perspective but also from the international community. Given the value of today's estimates, terrorism and organized crime in all their forms even in the near future will pose a serious threat. The rise of Islamic terrorism, ethnic-separatist terrorism, as well as the link between terrorism and organized crime, have led countries to strengthen their efforts to deal effectively with the issues and immediate problems posed by these two phenomena. Such efforts have already resulted in bilateral and multilateral agreements between the countries concerned, taking measures to prevent the spread of organized crime and terrorist activities.

Another important trend is the continued intention to establish close cooperation between the intelligence services for the exchange of intelligence information. Cooperation and coordination should be realized through the following steps:

- Regular "exchange of information" between terrorism and organized crime experts;
- Establishment of common anti-terrorism laws and regulations in order to have a common approach to combating terrorism and criminal activities;
- Creation of a database;
- educating the public to understand the threat of organized crime to democratic processes;
- Developing a social culture that does not tolerate the presence of organized crime. The data shows that when the government and the people

reject the influence of organized crime, criminal groups cannot survive (Albini et. Al. 2000: 14).

In this context, several elements are essential:

- independence of the judiciary;
- limitation of the MP's immunity;
- transparency of government acts;
- cooperation between different national agencies whose field of work is the fight against organized crime;
- Adequate and high-level training for those who fight organized crime, especially as criminals increasingly use "sophisticated" and specialized techniques. In previous years, for example, organized crime organizers and terrorist groups used "clean money" when money was previously laundered through various legal or quasi-legal activities, such as businesses, NGOs, humanitarian organizations, etc. National governments are proposing laws to tackle money laundering problems and law enforcement officials are trained to fight crime. But criminals and terrorists often use "pure money", so law enforcement officials should be trained to detect terrorist involvement in legal activities.³⁰

International and regional co-operation also plays a very important role in drawing up a sound strategy to combat organized crime. As it is known, there is no country that can independently deal with organized crime and terrorist activities. Only with international cooperation can we hope to reduce these activities.

Cooperation within NATO and the EU is also very important, given the countries' desire for European and Euro-Atlantic integration, which can be a means of promoting shared values that include democracy, a market economy, human rights, and so on. In the field of co-operation it is necessary to create information systems and exchange intelligence, at national, regional or international level.

Organized crime is becoming more sophisticated type of crime that uses international networks to realize its goals. Faced with this reality, the governments of the EU Member States and the European Commission have realized that they are not able to effectively combat organized crime relying solely on the national authorities and bodies in charge. They agreed that the best way to fight organized crime is to prioritize seizure, i.e. confiscation of property and material goods acquired illegally and criminally, as money and material gain are the main driver of criminals themselves. A very important aspect is the monitoring and control of the illegal funds from which the criminals are financed, thus preventing the use of those funds and paralyzing the work and activities of the criminals. The police and customs services of the European Union member states are at the forefront of the fight against

³⁰ Commission of the European Communities, The Stabilisation and Association, Process for South East Europe, First Annual Report, Brussels, 2002, 163

organized crime which has taken on an international scale and a global dimension

The Schengen Agreement, for example, enables the member states to exchange information on all persons crossing the borders legally and illegally. The European Union has created a number of programs in these areas. Such a program is the "OSIN program", which intensifies co-operation between state law services, then the "STOP program" to increase co-operation among trafficking professionals (mostly women and children), as well as the sexual exploitation of children and the "Falcone scheme" which is a program for training and exchange of personnel trained to fight organized crime. At the Tampere Summit it was suggested that a European Police College should be set up to train staff capable of combating organized crime according to a unified European methodology. The European Union's RIA authorities are also working with their counterparts from countries that expect EU accession in the future. For this purpose, the European Commission and the Council of Europe have formulated the Octopus anti-corruption program in Eastern Europe.

The European Union currently has a wide variety of national legal systems. This fact may produce some problems when two or more EU Member States are involved in legal procedures. For example, in the event of a divorce of two spouses who are nationals of different Union countries, the legal systems of the two countries concerned should be taken into account. For these reasons, a number of programs have been initiated in the last decade, implying a much more integrated approach by all members of the Union. One of them is the program named as "GROTIUS" through which the European Union funds were provided for the education of civil servants of the Member States in order to familiarize themselves with the legal systems of other members of the Union, while the "Falcone scheme" helped them build and establish contacts between judges, public prosecutors and customs officials across the EU member states.

EUROJUST was established in 2002 to help authorities prosecute individual Member States to co-operate in the fight against serious cross-border crime, including cybercrime, fraud and corruption, money laundering and environmental crime. It helps, for example, by facilitating the exchange of information between the authorities of individual countries and by providing common legal assistance in the extradition of persons wanted for questioning. When Eurojust is requested by national authorities to assist them in the coordination of investigations on, and prosecutions of, cross-border crimes, it strives to help them in solving the typical problems arising in such cases: choice of jurisdiction, collecting of evidence abroad, risks of *bis in idem*, competing laws, etc. (Mitsilegal 2016:46). It has been compared to a '*control tower*',¹⁰ whose members will intervene when they notice the need to investigate in a coordinated manner cross-border and/or complex cases. (Briere 2018: 3-4). Its headquarters is in The Hague, The Netherlands. Eurojust is composed of 28 National Members, one from each of the EU Member States. National Members are judges, prosecutors or police officers

of equivalent competence. They form the College (ie Board of Directors) of the organization and elect one of them to serve as president for a term of three years. The College is assisted by a Secretariat and staff of EU officials, as well as secondary experts from the Member States. As its work involves keeping records of suspected criminals, Eurojust has a Data Protection Office tasked with ensuring that personal data is kept in their files and processed in accordance with the law.

The European Police Office (EUROPOL) facilitates supports and coordinates specific investigative operations by the Member States' competent authorities. Europol may require a Member State to investigate or carry out certain expertise that may be made available to another Member State in an organized crime investigation. At the same time, they work closely with the official crime fighting experts. However, due to the ex-post investigations of major terrorist attacks in Europe that have highlighted the contradiction between the seemingly free movement of terrorists across Europe and the lack of EU-wide intelligence sharing, the EU policymakers have repeatedly promised to improve intelligence sharing across Europe, and some have even floated the idea that Europol should be turned into a centralised EU criminal intelligence hub, akin to the US Federal Bureau of Investigation (Bures 2016:57).

Finally, one should not understand that Europol is a European FBI (as its members cannot perform investigation on the ground) or that Eurojust is a European prosecutor (for having no prosecution mandate). However their role in assisting national authorities in the fight against crime is and especially in coordination of their investigations and prosecutions, is undisputable.

4 Conclusion

For the transition countries, such as all Western Balkan countries, there are realistic estimates that the finances are mostly hold by the people who run a dirty business, are involved in crime, make serious attempts to influence the politics, thus grossly threaten the undertaken activities of internal stability and on the other hand, eliminate the criteria for value and quality competition. These signs of organized crime can be seen in politics, economics, culture, education, etc. Nowadays, following the legal framework of the Republic of Macedonia, which has to be harmonized with the legal norms of NATO and the European Union, among the standards to be met for integration in these EU and Atlantic structures is also the fight against the organized crime. International monitoring through an appropriate body of the United Nations, or the Council of Europe, the European Union, NATO, the OSCE, is more than necessary in the current circumstances, given the corruptible level of the Balkans.

The fight against organized crime in the Republic of Macedonia and other entities in the country should be led in cooperation with the structures of NATO and the European Union in order to have a real meaning and this cooperation needs to be increased at the level of regional cooperation or

coordination with neighboring countries, where this phenomenon is very present, as they have not yet reached the level of internal state institutional consolidation.

Globalization as a process also contains certain contradictions and ambiguities that produce certain conditions that reflect on the stability of the nation-states, but also on certain segments of their security and the global security. Globalization is also an accelerator of the globalization of crime, which is increasingly manifested in a much larger and more complex scope and in much more subtle and multidimensional forms. At the level of nation-states its scope and intensity of action depend on the level of its overall stability as well as the degree of its infiltration and positioning in the structures of the highest state institutions.

Transnational organized crime can endanger the national security of a particular state through its action within the national frameworks (as an internal threat), by acting externally (as an external threat), but also by the joint action of both factors - as a combined form of national security endangerment. With the changes that have taken place in the international system since the end of the Cold War, a new understanding of peace and security is emerging. Yet security, no matter what segment it concerns - individual, national or international, is still one of the urgent problems of the international community. The system of collective security aims to prevent war by responding to any act of aggression or threat to peace among members. In order for such a system to be effective, all countries in the region or the world need to be integrated and attention must be focused within their actions.

Global (UN) and larger regional organizations (EU, OECD) could be viewed as open-minded institutions and at least partially producing collective security. Experience has shown that due to the large number of members and the difficulty of making a joint assessment and expressing a common will to act against the attackers, they are greater. The approach works well when there is consensus among the major powers, but fails when faced with greater dangers especially when there is a conflict of interest between the major powers.

The international dimension of organized crime alerts the need for faster, more efficient exchange of information with other countries on a bilateral basis as well as with European agencies. In this regard, the cooperation with INTERPOL, EUROPOL, FRONTEX, EUROFAST is crucial.

With the recent emergence of organized crime groups with motivation closely linked to political goals and not only by profit, many of these criminal networks have become less structured. Terrorist groups cooperate with organized crime groups for risk sharing or avoidance, market expansion, exchange and providing tactical advantages. Such cooperation may start as a result of high-level meetings between group leaders or as a result of informal contacts. With the very ability of these groups to get involved in legitimate society very easily, and their aspirations to ignore national borders, they pose a threat to national security. The threat to national security is directly linked to the vulnerability of each state. When the state is perceived as a weak state,

the threat is greater. But no matter what the strength of the state, there is no doubt that the terrorist and organized criminal groups pose a threat to national security and as such, have to be handled accordingly.

References

- Albini, J. – Hansen, P. - Sullivan, B. (2000): Organized Crime: *The National Security Dimension*. George C. Marshall European Center for Security Studies.
- Brière, C. (2018): Cooperation of Europol and Eurojust with External Partners in the Fight Against Crime: What are the Challenges Ahead? DCU Brexit Institute Working Paper No. 1-2018. Online version: <https://ssrn.com/abstract=3102394> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3102394>.
- Bureš, O. (2016): Intelligence Sharing and the Fight against Terrorism in the EU: Lessons Learned from Europol. *European View*, 15(1): 57–66. Online version: <https://doi.org/10.1007/s12290-016-0393-7>.
- Kotovcevski, M. (2009): Etiological Features of Transnational Organized Crime and Corruption and Their Impact over National and Transnational Security. *Faculty of Philosophy Annuaire*, 62, pp.403.
- Matevski, Z. (2006): Socioloski aspekti na organiziraniot criminal i korupcija. Faculty of Philosophy Skopje. Online version: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/skopje/06362.pdf>.
- Mitsilegas, V. & Giuffrida, F. (2016): The Role of EU Agencies in Fighting Transnational Environmental Crime. New Challenges for Europol and Eurojust. *Brill Research Perspectives on Transnational Crime*.
- Otey, M. (2015): Transnational Organized Crime. *The Norwich Review of International and Transnational Crime*. Online version: <https://ssrn.com/abstract=2677492>.
- Rider, B.A.K. (1993): The Financial World at Risk: The Dangers of Organized Crime, Money Laundering and Corruption. *Managerial Auditing Journal*, 8(7):432. Online version: <https://doi.org/10.1108/02686909310046835>.
- Stephen E. & Mark S. (2015): Does organized crime exist in Africa? *African Affairs*, 114(457): 505–528, Online version: <https://doi.org/10.1093/afraf/adv035>.
- Vlassis, D. (2002): The Global Situation of Transnational Organized Crime, The Decision of the International Community to Develop an International Convention and the Negotiation Process. *Resource Materials* 59, pp. 481 Online version: https://www.unafei.or.jp/publications/pdf/RS_No59/No59_33VE_Vlassis2.pdf.

Bozidar Milanski is a Police Inspector in the Ministry of Internal Affairs of the Republic of N. Macedonia.
[e-mail: bozidar.milanski@gmail.com]

Discussion

MENIACA SA POZÍCIA ISLAMU NA PRÍKLADE TURECKA CHANGING THE ISLAM POSITION ON THE EXAMPLE OF TURKEY

Kristína KRUPOVÁ

Abstract: Turkey - a country on the border of Europe and Asia, has gone through turbulent periods throughout its history. It is not only about mixing the different cultures that have settled in what is now Turkey. An important aspect that moves the political spectrum in Turkey is the religious element. Most of the Turkish population is Islamic, yet the Republic of Turkey is a secular state. The main aim of the article is to analyse the political situation in Turkey since the establishment of the Republic. Kemalist reforms have fundamentally changed Turkey's political direction, which has been severely hampered by military coups. However, the current ruling set in Turkey suggests a return to religious legacy, and admission to the European Union is rightly questioned by many experts. Islam thus continues to play a key role in Turkey's current political area.

Key words: *Turkey, Islam, secularism, AKP, EU.*

1 Úvod

Medzinárodný systém 21. storočia sa podľa Kissingera od konca studenej vojny značným spôsobom pretransformoval a tvorí ho najmenej šesť hlavných mocností – Spojené štáty americké, Európa, Čína, Japonsko, Rusko a pravdepodobne India – rovnako ako viacero stredne veľkých a malých štátov. Nemenej dôležitú úlohu zohrávajú významné moslimské krajiny, špecifické svojou strategickou polohou, bohatými zásobami nerastných surovín a narastajúcim počtom obyvateľstva. Všetky spomenuté charakteristiky prispievajú ku skutočnosti, že tieto krajiny nevynímajúc Turecko výrazne ovplyvňujú svetové dianie.

Turecko má jedinečné postavenie nielen v geografickom ponímaní, keďže zaberá územie na rozhraní európskeho a ázijskeho kontinentu. Významnú úlohu zohráva taktiež v kultúrnej oblasti a je špecifickým aktérom rovnako v moslimskom svete. Je to jediná sekulárna demokracia medzi krajinami s väčšinovým moslimským obyvateľstvom. Základy jej sekularizmu boli položené v prvej dekáde po založení Tureckej republiky v roku 1923. Korene sekulárneho hnutia však siahajú až do polovice 19. storočia, keď sa začala s modernizáciou Osmanskej ríše, ktorá v tomto období zaznamenala svoj najväčší rozmach.

Od vojenskej intervencie v roku 1997 sa Turecko usilovalo o ďalšiu liberalizáciu svojho politického systému s cieľom splniť kritériá stanovené Európskou úniou (EÚ) potrebné na naplnenie podmienok riadneho členstva v EÚ. V tom období takmer 80 percent tureckého obyvateľstva podporovalo členstvo v EÚ, čo je číslo, ktoré bolo hlavným motorom vládnych iniciatív zameraných na reformu vnútropolitického systému v súlade s požiadavkami EÚ. Bez ohľadu na to, či sa Turecko v najbližšom období stane členom EÚ alebo nie, na turecký prípad sa analytici „západnej“ politiky vo väčšej miere zameriavajú ako na „modelový prípad“ pre zvyšok moslimského sveta.

2 Metodika práce

Cieľom predkladaného článku je zhrnúť a analyzovať vývoj tureckej politickej scény s ohľadom na významný faktor islamského náboženstva, ktorý zásadným spôsobom ovplyvňuje politické dianie v krajine. Napriec dejinami Turecka bol význam náboženstva v politickej oblasti rozdielny. Rovnako tak aj odborná diskusia zameraná na vplyv islamu v tureckej politike sa medzi odborníkmi rôznila. Pre potreby článku bolo potrebné vyselektovať najdôležitejšie informácie napriec odborným spektrom relevantné pre obsah článku. Článok podporujú najmä internetové zdroje, keďže zámerom bolo zmapovať čo možno najaktuálnejší politický vývoj, kde potrebné vedecké štúdie v mnohých oblastiach ešte absentujú. V článku analyzujeme najmä zlomový moment tureckej politickej scény – vznik republiky v roku 1923. Tento moment priniesol zásadné reformy v krajine a značnou mierou prispel k rozvoju sekularizmu v krajine. Vojenskými prevratmi a nábožensky orientovanými stranami vo vládnej koalícii však dôležitosť islamského faktora narastala. Zmieňujeme taktiež islamské fundamentalistické nálady, ktoré prispeli k zmene smerovania tureckej politiky. Článok analyzuje súčasný vývoj tureckej politiky a dopad na možné budúce smerovanie krajiny a ne/možnosť pristúpenia k Európskej únii.

3 Výsledky výskumu

So vznikom nového nezávislého štátu sa veľmi intenzívne dostala do popredia otázka jeho identity. Aj v súčasnosti je táto otázka stále aktuálna a široko diskutovaná nielen na pôde samotného Turecka, ale je predmetom odborných diskusií na celom svete. Takmer bezprostredne po získaní samostatnosti sa prezident Mustafa Kemal Atatürk³¹ usiloval modernizovať krajinu a pripodobňovať turecké hodnoty hodnotám západnej kultúry. Toto úsilie bolo známe pod pojmom *kemalizmus*. Predpokladom úspechu jeho výziev bolo vzdať sa všetkých panturkických, panosmanských a panislamistických ideológií. Atatürkovou snahou bolo prijať čo najviac reforiem, ktoré by sa priblížili európskej civilizácii. Ako uvádza Pirický vo svojej

³¹ Atatürk v preklade znamená „vyvolený a dokonalý otec všetkých Turkov“ (Pirický 2006).

publikácii, Atatürk svoju politiku postavil na šiestich základných pilieroch formovania charakteru nového tureckého štátu, ktoré boli zahrnuté aj v ústave: republikánstvo; nacionalizmus, ktorého cieľom bolo vytvoriť homogénnu tureckú spoločnosť; populizmus, etatizmus, sekularizmus a reformizmus (Pirický 2006).

V 30. rokoch zreformoval súdnictvo, zaviedol rímske právo a zrušil náboženské zákony. Postaral sa o úplnú odluku náboženstva od štátu. Turecko začalo vyznávať laicizmus. Najväčšie prekážky modernizácie krajiny videl v osmanskom a islamskom dedičstve Turecka, a preto začal so zavádzaním pomerne radikálnych opatrení. Zrušil kalifát³² a islamské sudy, krajina prešla na gregoriánsky kalendár, podľa európskeho vzoru si každý musel zvoliť priezvisko a namiesto arabskej abecedy sa zaviedla latinka, čo malo podporiť záujem o štúdium európskych jazykov.

Tento proces vyvolal kontroverziu medzi zástancami modernizácie západným štýlom a reakciami proti nej, ktorá prevláda dodnes. Táto kontroverzia formovaná okolo tém sekularizmu a radikálneho islamského fundamentalizmu pokračovala nepretržite počas fungovania republiky. Silná náboženská opozícia bola v Turecku naďalej prítomná.

Po prechode na viacstrannú demokraciu v päťdesiatych rokoch sa táto vnímaná hrozba postupne stala ústredným bodom politického diskurzu a predstavovala hlavný rozpor medzi vládnuou Demokrat Parti (Demokratická strana, ďalej DP) a Cumhuriyet Halk Partisi (Republikánska ľudová strana, ďalej CHP), strana elity, ktorá založila Tureckú republiku, no v tomto období bola v opozícii. Medzi rokmi 1960 a 1980 sa polemika ohľadom sekularizmu Turecka dostala do úzadia. Otázka sekularizmu bola aktuálna až po roku 1980. Hnutie Milli Görüş, ktoré sa dostalo v roku 1970 do popredia pod vedením Necmettina Erbakana, bolo po štátnom prevrate v roku 1980 reorganizované v spolupráci so stranou Refah Partisi (Sociálna strana, ďalej RP). Táto politická strana s islamským odkazom zvíťazila vo voľbách v roku 1994 a stala sa najsilnejšou stranou tureckého politického systému (Çarkoğlu – Toprak 2007).

Počas pôsobenia RP ako silného partnera koalícnej vlády založenej po voľbách v roku 1995 sa politická polarizácia v krajine výrazne zvýšila. Polarizácia politického spektra vyústila do zákazu strany Refah Partisi Ústavným súdom. Hnutie, ktoré sa zjednotilo okolo „Milli Görüş“, zaujalo svoje miesto v novovzniknutej strane Saadet Partisi (ďalej SP), zatiaľ čo „reformistické“ krídlo islamského hnutia založilo Adalet ve Kalkınma Partisi (Strana spravodlivosti a rozvoja, ďalej AKP). Po dlhých rokoch, kedy boli islamsky orientované strany v Turecku len na periférii a nemali takmer žiaden vplyv vďaka stále trvajúcej dopadu kemalistickej politiky na fungovanie krajiny, sa dostávajú opäť do popredia. Vďaka úspechu AKP pod vedením Recepta Tayyipa Erdoğanov pozorujeme zosilnenie politického a kultúrneho smerovania krajiny na islamskom hodnotovom základe. Strana prvýkrát

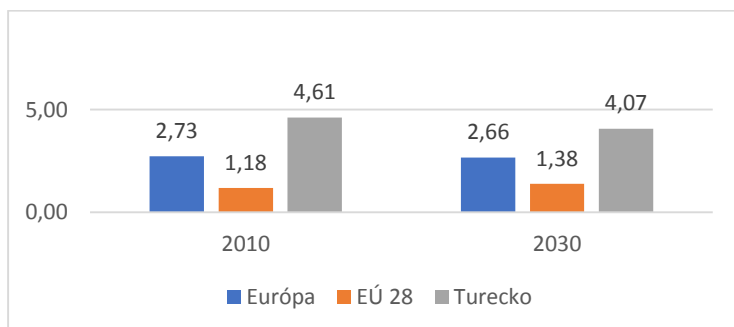
³² Zrušenie kalifátu, teda islamskej náboženskej formy vlády, ktorá spája v jednej osobe politického a náboženského vodcu.

zvítázila v parlamentných voľbách v roku 2002, kedy získala drvivú väčšinu kresiel v parlamente (Sansal 2019). Tieto strany sa silne oddelili od ostatných strán, ktoré Erbakan označoval ako „západný klub“. Strana AKP nasledovala inú cestu. Strana AKP bola zástancom islamskej tradície a obhajovala konzervatívne hodnoty. Napriek tomu sa orientovala aj na politický modernizmus západného štýlu. Práve tieto dva prúdy smerovania tureckej politiky boli vo vzájomnom protiklade už od čias Osmanskej ríše (Çarkoğlu – Toprak 2007).

V štúdií zameranej na náboženské a politické aspekty v súčasnom Turecku od dvojice autorov Çarkoğlu a Toprak sa venujú problematike „islamského faktora“, o ktorom sa v Turecku v histórii Tureckej republiky veľa diskutovalo. V čase, kedy sa na prelome nového milénia strana AKP dostávala čoraz viac do popredia v prieskumoch verejnej mienky, panoval názor, že islamský faktor predstavuje vážnu hrozbu pre sekulárny turecký štát. Napriek tomu v spomínanej štúdií bolo uvedené, že síce väčšina obyvateľstva sa hlási k islamu, táto religiozita však zahŕňala veľkú toleranciu voči jednotlivcom, ktorí si osvojili odlišný životný štýl. Podľa vypracovanej štúdie Turci tiež nepodporovali využívanie náboženstva na politické motívy a v tejto súvislosti neboli uprednostňované politické strany založené na náboženstve (Çarkoğlu – Toprak 2007).

Čo sa týka príslušnosti obyvateľov Turecka k jednotlivým náboženským skupinám, v krajine prevláda vyznávanie islamu pred ostatnými svetovými náboženstvami, keďže až vyše 98% tureckého obyvateľstva vyznáva islamské náboženstvo. Pre lepšiu ilustráciu nasledujúci graf (*Graf 1*) znázorňuje pomer moslimov žijúcich v Turecku, ich podiel v EÚ a celom európskom kontinente; rovnako graf znázorňuje predikciu inštitútu Pew Research Center ohľadom podielu prívržencov islamu v rovnakých skupinách v roku 2030.

Graf 1: Podiel moslimov vo vybraných regiónoch z celkového počtu moslimov vo svete v roku 2010 a 2030 (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Pew Research Center, 2011.

Z grafu vyplýva, že podiel obyvateľstva prislúchajúceho k islamskému náboženstvu z celkového počtu moslimov vo svete je v Turecku výrazne vyšší ako v Európe a Európskej únii.³³ Podľa prognózy na rok 2030 sa zvýši v absolútnych číslach počet ľudí vyznávajúcich islam vo všetkých regiónoch sveta. Existuje samozrejme viacero scenárov vývoja, nakoľko v súčasnosti nepoznáme presný štatistický údaj ohľadom počtu migrantov, ktorí sa hlásia k islamu. Celkový počet tejto religióznej skupiny v EÚ aj Turecku môže byť preto vyšší. Podľa Pew Research Center stúpne počet moslimov v roku 2030 na 2,1 miliardy, čo predstavuje 35%-ný nárast oproti súčasnému stavu. Vývoj pomeru počtu moslimov vo vybraných regiónoch oproti celosvetovému počtu moslimov v percentuálnom vyjadrení má klesajúcu tendenciu v Turecku a v Európe, naopak v EÚ sa predpokladá rastúca tendencia vývoja. Príčina klesajúcej tendencie vývoja počtu moslimov v Turecku a Európe môže podľa nás spočívať v tom, že v ostatných regiónoch sveta bude mať rast moslimskej komunity rýchlejšie tempo ako v týchto regiónoch. V absolútnom vyjadrení sa totiž pokles počtu ľudí hlásiacich sa k islamu neočakáva, prognóza totiž ráta s nárastom moslimskej komunity vo všetkých vybraných regiónoch (Pew Research Center 2011).

Proces harmonizácie tureckej politiky v súlade s členskými kritériami EÚ spôsobili v krajine výrazné zmeny. Diskusia bola zameraná najmä na menšinovú politiku Turecka a pozíciu Kurdov v krajine, novú stratégiu v riešení cyperskej krízy. Nevyriešeným konfliktom naďalej ostáva otázka arménskej genocídy a nejednoznačný vývoj na Blízkom východe. Všetky tieto aspekty prispeli k roztrieštenosti názorov ohľadom tureckého členstva v EÚ. Faktom teda aj naďalej zostáva, že v Turecku má značnú prevahu vyznávanie islamu, oproti Európe, kde tradičným náboženstvom stále ostáva kresťanstvo. V súvislosti s tureckou kultúrnou politikou, ktorú sa už od minulého storočia snažia lídri krajiny smerovať podľa vzoru západu, sa dostáva do stretu s tradičnou tureckou kultúrou založenou na hodnotách islamu. Táto skutočnosť môže byť aj jedným z dôvodov, prečo nechce EÚ medzi seba prijať Tureckú republiku, napriek skutočnosti, že náboženstvo nepredstavuje právnu prekážku vstupu niektorej krajiny do Únie, keďže napríklad v mnohých balkánskych krajinách žije početná moslimská komunita a tieto štáty už sú súčasťou EÚ. Rovnako sa v odborných kruhoch diskutuje o porušovaní základných ľudských práv, nakoľko podľa najnovšej štúdie Human Rights Watch z roku 2019 Turecko aj naďalej ostáva lídrom vo väznení novinárov, čo vyznieva v neprospech slobody slova a dodržiavania ľudských práv v Turecku (Human Rights Watch Report 2019).

Do popredia sa dostávala aj debata o „radikálnom fundamentalizme“, ktorý čoraz viac prenikal do politických a sociálnych tureckých štruktúr. Obavy, ktoré sa prejavili najmä v súvislosti s klientelizmom, zahaľovaním žien a voľbou prezidenta spôsobili novú krízu v otázke sekularizmu. Napriek tomu,

³³ V Turecku žije 74,5 milióna moslimov, v EÚ (28) 19 miliónov a celkovo v Európe vrátane Ruska a bez Turecka prislúcha k tomuto náboženstvu 44 miliónov moslimov (Pew Research Center 2017).

že skeptický prístup sekulárnych kruhov k vláde AKP pokračoval, zdalo sa, že napätie medzi sekulárnymi a islamistickými celkami v Turecku sa v porovnaní s 90. rokmi zmiernilo. Na druhej strane, medzi kruhmi, ktoré považovali úspešné ukončenie procesu pristúpenia k EÚ za nanajvýš dôležité, sa obávali, že vláda AKP už viac nevenovala tejto otázke značnú pozornosť, ako tomu bolo v období pred rokom 2005, čím sa proces harmonizácie s EÚ značne spomalil (Çarkoğlu – Toprak 2007).

V posledných rokoch Turecko prechádza obdobím nepretržitej spoločenskej a politickej krízy, ktorá sa prejavila najmä po vypuknutí celoštátnych protestov v roku 2013. Turecká vláda sa vychýlila zo svojich zahranično-politických priorít, čím sa prehĺbil rozpor medzi tureckou vládou a EÚ. Autoritárske tendencie prezidenta sa stali najviditeľnejšími po vojenskom pokuse o prevrat, ktorý si v krajine vyžiadal vyše 250 osôb. Predčasné parlamentné a prezidentské voľby v júli 2018 transformovali Turecko na prezidentskú republiku a koncentrovali väčšinu moci do rúk dovtedajšieho premiéra Erdoğana. Turecko si však naďalej zachováva svoje významné postavenie ako „spojenca Západu“, ktorý udržiava kontrolu nad juhovýchodným regiónom Severoatlantickej aliancie, je významným ekonomickým partnerom, ale aj dôležitým hráčom, pokiaľ ide o riešenie vojny v Sýrii (Yar 2018).

Strana AKP má dominantnú pozíciu na tureckej politickej scéne už takmer dve desaťročia a po pokuse o puč v júli 2016 sa všetky náboženské hnutia obávajú represii zo strany štátu. Po štátnom prevrate bolo najväčšie náboženské hnutie v krajine, hnutie Fethullah Gülen (FGM), vyhlásené za teroristickú organizáciu (ako Fetullahçı Terör Örgütü, FETÖ), pretože zohrávalo úlohu pri prevrate. V tejto súvislosti tak významná skupina obyvateľstva a vládne agentúry vnímajú všetky náboženské hnutia ako podozrivé a nevyjadrujú im značnú podporu (Guida 2018).

Aj keď schopnosť náboženských hnutí mobilizovať dostatočný počet obyvateľstva ostáva naďalej nízka, je nepochybné, že práve náboženstvo zohráva kľúčovú úlohu pri formovaní a udržiavaní konzervatívnych hodnôt v spoločnosti. Turecká populácia žijúca na periférii bola menej vystavená kemalistickým sekulárnym reformám a myšlienkam. Počas päťdesiatich rokov zostala periféria spojená s náboženskými hodnotami a udržiavala si silnú väzbu k nacionalistickým hodnotám s hlbokým obdivom k slávnej moslimskej a osmanskej minulosti. Náboženstvo zostalo kľúčovým prvkom tureckej identity. V prieskume, ktorý sa uskutočnil v roku 2006, sa 44,6% Turkov definovalo najskôr ako moslimovia, zatiaľ čo iba 30% sa definovalo v prvom rade ako občania Tureckej republiky (Çarkoğlu - Toprak 2007).

4 Zhrnutie

Turecko má jedinečné postavenie na medzinárodnej politickej scéne v mnohých ohľadoch. Je špecifickým aktérom rovnako v moslimskom svete, nakoľko predstavuje jedinú sekulárnu demokraciu medzi krajinami s väčšinovým moslimským obyvateľstvom. Základy jej sekularizmu boli

položené v prvej dekáde po založení Tureckej republiky v roku 1923. V predkladanom článku sme dospeli k zisteniu, že Mustafa Kemal Atatürk ako hlavný vykonávateľ nového smerovania tureckej politiky západným smerom sa najviac zaslúžil o vnímanie statusu Turecka ako plnohodnotného člena vyspelého civilizovaného západného sveta. Akceptácia západných princípov si vyžadovala značné premeny tradičnej tureckej kultúry, čo malo mnoho podporovateľov, no i odporcov, ktorí toto smerovanie považovali za nezlučiteľné s tradičnými tureckými hodnotami, ktorých orientácia bola spätá s islamským svetom.

Turecko sa síce považuje za silne sekularizovaný štát, čo znamená, že dbá o úplné nezasahovanie do náboženstva. Nakoľko však mnohé vládne inštitúcie majú dopad na verejnú mienku spoločnosti a tým pádom ovplyvňujú celospoločenské politické i kultúrne dianie, môžeme tvrdiť, že vplyv islamu na politiku Turecka je napriek sekularizmu nespochybniteľný.

Po ukončení Atatürkových reformných snáh vnímame posilnenie presadzovania myšlienok islamu v sedemdesiatych rokoch počas výkonu exekutívy Erbakana. Práve on sa totiž výraznou mierou zaslúžil o rozvoj politického islamu v krajine. V jeho odkaze pokračuje aj súčasný prezident Erdoğan, ktorý sa výraznou mierou zaslúžil o zmenu politických priorít krajiny.

V posledných rokoch Turecko prechádza obdobím nepretržitej spoločenskej a politickej krízy, ktorá sa prejavila najmä po vypuknutí celoštátnych protestov v roku 2013. Napriek tomu, že schopnosť náboženských hnutí mobilizovať dostatočný počet obyvateľstva ostáva naďalej nízka, je nepochybné, že práve náboženstvo zohráva kľúčovú úlohu pri udržiavaní konzervatívnych hodnôt v spoločnosti. Počas päťdesiatych rokov zostalo turecké obyvateľstvo žijúce na periférii spojené s náboženskými hodnotami a udržiavalo si silnú väzbu k nacionalistickým hodnotám. Náboženstvo tak naďalej zostáva kľúčovým prvkom tureckej identity a politického života.

Zoznam literatúry

- Çarkoğlu, A. – Toprak, B. (2007): Religion, Society and Politics in a Changing Turkey, Istanbul, Turkish Economic and Social Studies Foundation, [online]. Available at: <http://research.sabanciuniv.edu/5854/1/2007_08_Religion,_Society_and_Politics_in_a_Changing_Turkey.pdf>
- Guida, M. (2018): Religion and Politics in Turkey: A Background to Turkey's 2018 Elections, [online]. Available at: <<https://www.themaydan.com/2018/06/religion-politics-turkey-background-turkeys-2018-elections/>> [Accessed 20. June 2018].
- Human Rights Watch (2019): World Report 2019 – Turkey, [online]. Available at: <<https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/turkey>>
- Pew Research Center (2011): The future of the global muslim population, [online]. Available at: <<http://www.pewforum.org/2011/01/27/future-of-the-global-muslim-population-regional-europe/>> [Accessed 27. January 2011].
- Pew Research Center (2017): Europe's Growing Muslim Population, [online]. Available at: <<https://www.pewforum.org/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>> [Accessed 29. November 2017].
- Pirický, G. (2006): Turecko - stručná historie států. Praha: Nakladatelství Libri, 2006. 198 s. ISBN 80-7277-323-2.
- Sansal, B. (2019): Political parties in Turkey. In: All about Turkey, [online]. Available at: <<http://www.allaboutturkey.com/parti.htm>>
- Yar, L. (2018): Politický vývoj v Turecku a jeho dôsledky na vstup do Európskej únie, [online]. Available at: <https://euractiv.sk/section/rozsirovanie/special_report/politicky-vyvoj-v-turecku-a-jeho-dosledky-na-vstup-do-europskej-unie/> [Accessed 14. December 2018].

Kristína Krupová is a doctoral student at Faculty of International Relations University of Economics in Bratislava Dolnozemska cesta 1 852 35 Bratislava. [e-mail: kristina.krupova@euba.sk]

Reviews

Lincényi, M.: Vybrané metódy výskumu v politológii. Nové Zámky: Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, 2018. 129 s. ISBN 978-80-8075-801-1.

Pavol HRIVÍK

Vysokoškolská učebnica „Vybrané metódy výskumu v politológii“ predstavuje základný informačný zdroj pre výskumnú činnosť študentov a výskumníkov v oblasti politológie. Vhodným spôsobom nadväzuje na predchádzajúcu učebnicu autora „Základy metodológie výskumu v politológii“ z roku 2017 a prijateľnou formou sprístupňuje poznatky z oblasti metodiky výskumu v rámci vednej disciplíny metodológia výskumu so zameraním na politiku a medzinárodné vzťahy.

Predložená publikácia je prehľadným spôsobom štruktúrovaná do úvodu, šiestich kapitol zhodnocujúcich všetky kľúčové aspekty a oblasti sledovanej problematiky, a záveru práce. Autor v jednotlivých kapitolách kladie dôraz na priblíženie metodiky práce a skúmania počnúc od prípravy výskumu, jeho návrh, samotnú realizáciu až po vyhodnotenie výsledkov skúmania so zameraním na vybrané výskumné metódy pri zbere dát, spracovaní, vyhodnotení a interpretácii dát.

Prvá kapitola „Úvod do metód výskumu“ ponúka prehľad a zameranie základných všeobecných logických metód, vrátane kritérií primeranosti pri voľbe konkrétnej výskumnej metódy. Druhá kapitola „Vybrané metódy realizované kvantitatívnym prístupom“ prezentuje najčastejšie používané výskumné metódy v kvantitatívnom výskume ako sú dotazník, posudzovacie škály, štúdium dokumentov, obsahová analýza, či štruktúrované pozorovanie a štruktúrovaný rozhovor. Tretia kapitola „Vybrané metódy realizované kvalitatívnym prístupom“ sa venuje najpoužívanejším metódam kvalitatívneho prístupu, medzi ktoré patria najmä prípadová štúdia, komparatívna metóda, metódy historiografie, neštruktúrované pozorovanie, rozhovor, diskurzívna analýza a kvalifikovaný odhad. Štvrtá kapitola „Vybrané metódy spracovania dát pre výskum“ predkladá čitateľovi základy spracovania dát prostredníctvom stanovených metód kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu. Piata kapitola „Vybrané metódy analýzy a interpretácie výsledkov výskumu“ vysvetľuje zvolené metódy analýzy a interpretácie výsledkov výskumu ako súčasť vyhodnocovacej etapy v empirickom bádání. V záverečnej šiestej kapitole „Príklady výskumu z praxe“ sa nachádzajú konkrétne prípady z praktického života, v rámci ktorých sa skúmajú sledované otázky formou dotazníkovej metódy, obsahovej analýzy až po kombinovaný výskum viacerých výskumných metód.

K predloženej publikácii nemám žiadne závažné pripomienky. Pozitívne hodnotím snahu autora primeraným spôsobom sprístupniť rozšírené poznatky z metodiky výskumu politológie nielen pre študentov na univerzitách a vysokých školách, ale aj odborníkom z praxe, politikom, i širokej verejnosti. Významnou pozitívnu stránkou diela je skutočnosť, že autor v závere každej hlavnej kapitoly vhodnou formou uvádza konkrétne zadania, prípady na zamyslenie a príslušnú literatúru, čo značne uľahčí samotné štúdium učebnice a správne pochopenie textu, ako aj prezentovanej matérie sledovanej problematiky.

Po obsahovej i formálnej stránke publikácia spĺňa všetky náležitosti textov podobného zamerania. Je napísaná kvalitným spôsobom, pri ktorom autor preukázal značnú odbornú vyspelosť i znalosť problematiky.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti odporúčam vydať vysokoškolskú učebnicu „**Vybrané metódy výskumu v politológii**“ ako základný informačný zdroj pre univerzitných študentov na výskumné účely v študijných programoch „politológia“ a „medzinárodné vzťahy“ s možnosťou jej širšieho využitia v pedagogickom procese na Katedre politológie Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka, ako aj na iných univerzitných pracoviskách s podobným zameraním.

***Pavol Hrivík** is Associate Professor, a co-guarantor of the PhD study in the study program “Political Science” and a former guarantor of the study program “European and Global Studies” at the Department of Political Science at Trencin University of Alexander Dubcek in Trencin, Slovakia.
[e-mail: pavol.hrivik@tnuni.sk]*

Politologické fórum Prispievane do časopisu

V časopise možno uverejňovať niekoľko druhov textov. Rubrika **Štúdie** tvorí hlavnú časť časopisu. Do nej prijímame rozsiahle analytické články s veľkosťou min. 20 a max. 30 normostrán (asi 5000 – 7500 slov).

Ďalšou rubrikou je **Diskusia**, v ktorej sú umiestňované kratšie články s rozsahom 5-7 normostrán (asi 1500 až 2000 slov). Tieto články majú vyjadrovať pohľad autora na vybranú tému čísla, poprípade predstaviť nový, zaujímavý názor autora.

Tretou tradičnou časťou odborných časopisov je rubrika **Recenzie**. Autor v nej môže zhodnotiť zaujímavé knihy, ktoré nedávno vyšli v rámci jeho sféry záujmu. Recenzie sú spravidla v rozsahu 1 až 5 normostrán (asi 500 až 2500 slov).

Všetky zaslané príspevky sú posudzované redakciou časopisu a vybrané články sú poslané oponentom. V prípade ich odporúčenia bude článok zaradený na vydanie. Rozhodnutie o vydaní sa oznámi autorovi. Ak nie sme informovaní o opaku, predpokladáme, že ponúkaný článok je doteraz nepublikovaný a nebol súbežne s nami zaslaný žiadnemu inému časopisu, alebo zborníku. **Stručná informácia o autorovi** a jeho súčasnom, či minulých pracovných umiestneniach, ako aj plná kontaktná adresa, by mali byť priložené v sprievodnom liste k článku.

Príspevky je možné zasielať výhradne v elektronickej forme na e-mailovú adresu marcel.lincenyi@tnuni.sk v jednom z uvedených bežných formátov (.doc, .rtf, alebo .docx).

Formát príspevkov

Nadpis: arial, veľkosť 13, veľké písmená

Nadpis v anglickom jazyku

Meno a priezvisko autora: arial, veľkosť 11, priezvisko veľkými písmenami

Abstrakt v anglickom jazyku v rozsahu 150 až 200 slov. Mal by obsahovať presnú tému článku, používanú metódu a zistenia autora. (arial, veľkosť 11)

Kľúčové slová: 5-6 (*arial, veľkosť 11, kurzivá*)

Text

Písmo: Arial, veľkosť 11

Odstavec: riadkovanie 1

Okraje: 2,5 cm

Formát: MS Word (.rtf, .doc, .docx)

Poznámky sú v texte priebežne umiestňované pod čiarou a označené arabskými číslicami. Nemali by byť zbytočne rozsiahle. **K tabuľkám**, grafom a obrázkom je potrebné uvádzať zdroj a číslovať ich.

Abecedný zoznam literatúry na konci textu

Citácie a odkazy

meno autora vo vlastnom texte:

Susser (1992)

Susser (1992; 1994)

Meno autora mimo vlastný text:

(Mair 1997: 76)

(Mair 1993; 1998)

(Mair 1997; Gallagher 2005)

Mená viacerých autorov:

Mair and Gallagher (1998: 11-23)

(Mair, Gallagher 1998: 11-23)

Viacero diel od rovnakého autora s rovnakým rokom vydania:

Fiala (1998a; 1998b)

(Fiala 1998a; 1998b)

formát citácií

citovaný text je ohraničený dvojitými úvodzovkami („citácia“), bez kurzívy

Zoznam literatúry

monografie:

Mair, P. (1997): Party System Change: Approaches and Interpretations, Oxford, Oxford University Press.

Gallagher M. - Laver M. - Mair P. (2005): Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties, and Governments, New York, McGraw-Hill, 4th edition.

zborník:

Mair, P. – Zielonka, J. (2002, eds.): The Enlarged European Union: Diversity and Adaptation, London, Frank Cass.

príspevok v zborníku:

Kirchheimer, O. (1966): The Catch-all Party, In: Mair, P. (ed. 1990): *The West European Party System*, Oxford, Oxford University Press.

článok v časopise:

Lijphart, A. (1992): Democratization and constitutional choices in Czecho-Slovakia, Hungary and Poland, 1989-91. *Journal of Theoretical Politics* , vol. IV, no. 2, 207-223.

Mareš, M. (2004): Politický rozměr požadavků německé menšiny v České republice. In: *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 2-3, [online]. Available at: <<http://www.cepsr.com/index.php>> [Accessed 30. April 2006].

V prípade elektronických zdrojov je nutné uviesť, dátum ku ktorému sú aktuálne.

Political Science Forum Contributing to the journal

It is possible to publish several kinds of manuscripts in Political Science Forum. The **Studies** section constitutes the main part of the journal. To this section belong bigger analytical articles with the format of 12 to 20 pages (3000 – 7000 words).

The next section is called **Discussion** and shorter articles are placed there. An article in this section should be between 5 to 7 pages (1500 -2000 words) long and it should be presenting specific view of its author on the theme of the particular issue or alternatively to present a new interesting finding.

The last traditional section of scientific journals is **Reviews**. Authors can evaluate latest interesting books in their field of interest. Reviews are usually 1 to 5 page long (500 - 2500 words).

It is possible to submit manuscripts in electronic form to e-mail address of the General Editor, Marcel Lincényi: marcel.lincenyi@tnuni.sk in standard formats (.doc, .rtf or .docx).

All submitted manuscripts are evaluated by the editorial staff and selected manuscripts are sent out to peer review. In case of positive review the article will be listed for publishing. Every author will be informed about the decision to publish or to return the article. Unless informed otherwise we presume every manuscript we receive has not been published yet and was not submitted separately to be published elsewhere. Brief information about the author and his current and past positions along with full contact address should be attached in covering letter to the manuscript.

Style Guidelines for Manuscripts:

Title: arial, size 13,

Title in English language (if the original language is not English)

Name and surname: arial, size 11, last name in capital letters

Abstract in English and length of 150 to 200 words. It should contain exact topic of the manuscript, used method and authors' findings. (arial, size 11)

Key words: 5-6 (arial, size 11, italic)

Text:

Font: Arial, size 11

Paragraph: 1 line spacing

Borders: 2,5 cm

Format: MS Word (.rtf, .doc, .docx)

Mark **footnotes** with Arabic numbers. Footnotes should be placed on the same page as the text reference, with the same number in the manuscript. To **tables, graphs and pictures** please state the source and mark them with Arabic numbers.

The reference list in alphabetical order at the end of the paper.

Some Examples of the Preferred References Style:

Name of author in the text:

Susser (1992)

Susser (1992; 1994)

Name of author outside of the text:

(Mair 1997: 76)

(Mair 1993; 1998)

(Mair 1997; Gallagher 2005)

Names of authors:

Mair and Gallagher (1998: 11-23)

(Mair, Gallagher 1998: 11-23)

More sources by the same author in the same year of publication:

Mair (1997a; 1997b)

(Mair 1998a; 1998b)

Quotation format:

Quoted text is marked by double quotes, not by Italic.

List of References:

Books:

Mair, P. (1997): *Party System Change: Approaches and Interpretations*, Oxford, Oxford University Press.

Gallagher M. - Laver M. - Mair P. (2005): *Representative Government in Modern Europe: Institutions, Parties, and Governments*, New York, McGraw-Hill, 4th edition.

Edited Volumes:

Mair, P. – Zielonka, J. (2002, eds.): *The Enlarged European Union: Diversity and Adaptation*, London, Frank Cass.

Chapters from Monographs:

Kirchheimer, O. (1966): *The Catch-all Party*, In: Mair, P. (ed. 1990): *The West European Party System*, Oxford, Oxford University Press.

Articles in Journals:

Lijphart, A. (1992): Democratization and constitutional choices in Czecho-Slovakia, Hungary and Poland, 1989-91. *Journal of Theoretical Politics* , vol. IV, no. 2, 207-223.

Mareš, M. (2004): Politický rozměr požadavků německé menšiny v České republice. In: *Středoevropské politické studie*, roč. VI, č. 2-3, [online]. Available at: <<http://www.cepsr.com/index.php>> [Accessed 30. April 2006].

In case of using Internet sources it is necessary to state the date of access.